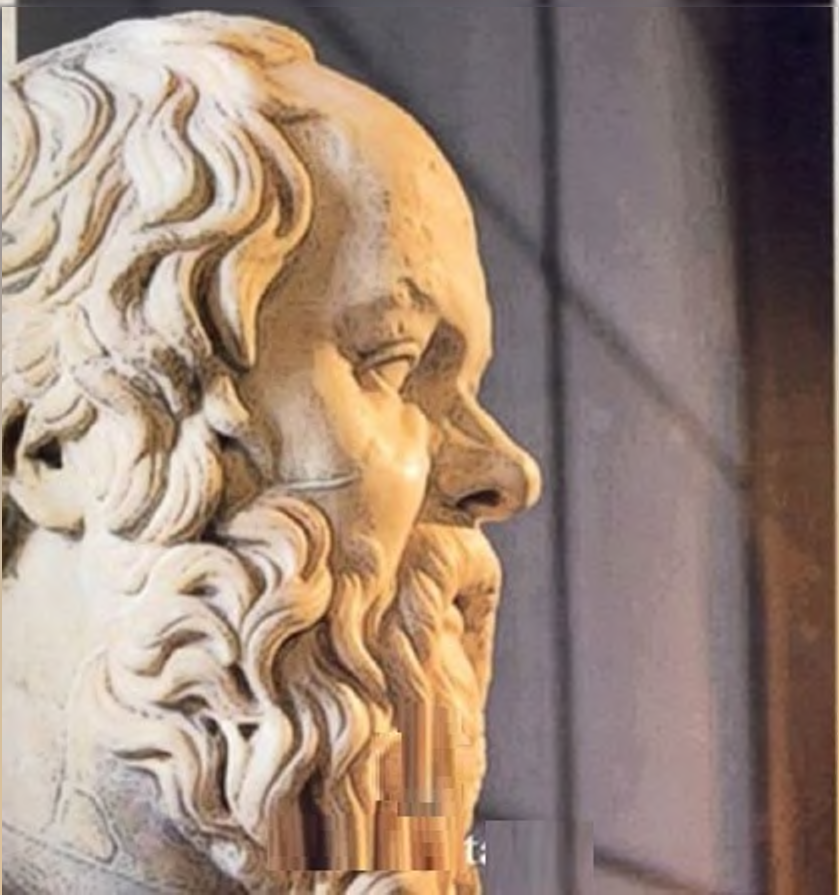
PLATON

GORGİAS

Retorik üstüne



GORGİAS
SÖYLEV SANATI ÜSTÜNE

Türkçesi
Melih Cevdet Anday

GORGİAS ÜSTÜNE

Platon bu diyaloğunda söylev sanatının (retorik-belâgat) ahlaksal ve siyasal gücünü ve çeşitli alanlarda oynadığı rolü ön plana çıkararak ele alır. Söylev sanatını, devlete ve tek tek bireylere bir yararının dokunmayacağını söyleyerek çok katı bir tutumla, bir «kandırma sanatı» olarak mahkûm eder. «Gorgias» birçok yönleriyle «Protagoras» diyaloğunu andırır. Her iki diyalogda da sofistik iki tutku —başarılı yurttaşın veya yalnızca konuşmacının (söylevci) yetiştirilmesi— bu akımın başta gelen temsilcileri tarafından ele alınıp savunulur. Gorgias diyaloğu tam anlamıyla Platoncu düşünceleri içermiyorsa da tümüyle Sokratesçi de sayılamaz. Bu görünüşüyle geçit diyaloglarının özelliklerini yansıtır.

Diyaloğun konusunu doğru olarak kavrayabilmek ve Platon'un retoriğe karşı olan uzlaşmaz tutumunu anlayabilmek için çağının toplumsal ortamına bir göz atmakta yarar vardır. Eski Yunanda demokratik toplumun en parlak örneği olan Atina sitesinde Fénelon'un *dediği gibi «her şey halka, halk da konuşmacılara bağlı»ydı. Atina demokrasisine özgü kurumlarda söylev sanatının önemi büyük ve tartışılmayacak biçimde yönlendirici ve belirleyiciydi. Politik yaşamda belli bir işlevinin olmasını isteyen her yurttaşın zorunlu olarak söylev sanatıyla uğraşması gerekiyordu. V. yüzyılın ortalarına kadar böyle bir politik silaha sahip olmanın tek seçeneği, kişinin deneyimli söylevcileri örnek alarak kendisini yavaş yavaş yetiştirmesiydi. Oysa bu tarihten itibaren bir yandan Sofistler öte yandan Sicilyalı söylevciler, söz konusu sanatı Atinalı yurttaşlara belli bir bedel karşılığında öğretmeye başladılar ve değişik toplumsal sınıfların üyelerince büyük bir kabul gördüler. Siyasal erki ellerinden kaçırmış olan aristokrat sınıfın yetenekli genç üyeleri demokratik içerikli bu siyasal silaha sahip olabilmek için, söz konusu sanatın öğreticilerinin çevresinde toplandılar ve öğretmenlerin aldıkları ücretleri bir*

hayli yükselttiler. Bu sosyal olgu Sofistlerin ikili karakterlerine de bir açıklama getirir. Demokratik değere sahip olan Sofistlerin yanı sıra, aristokrat düşüncelerin savunusunu yapan Sofistler de Atina'nın toplumsal ve siyasal yaşamında etkinliklerini duyurdular. Eski Yunan dünyasının önemli bir evresini biçimlendiren bu gidişe Sokrates yeni bir yaşam biçimi, yeni bir ülkü ve mutluluk anlayışı getirerek karşı çıkar. Sokrates'in savına göre, elde edilmesine çaba gösterilecek şey, demokratik kurumlar olan meclislerde, mahkemelerde söylev sanatıyla başarıya ulaşmak olmayıp, «asıl iyi»nin bilgisine özenli ve ödün vermez bir araştırmayla ulaşmak ve böylelikle gerçek bilgiyle donanarak erdemli ve mutlu olmaktır.

İki düşünce yapısı arasındaki ayrım ve önerdikleri yaşam biçimlerinin uyuşmazlığı çok belirgindir. Bu gerçeğe karşın iki düşünce akımını uzlaştırma denemelerine de rastlanmamış değildir. Örneğin Xenophon hem Sokrates'in hem Sofist Prodikos'un öğrencisiydi. İsokrates ise Gorgias ile Sokrates'in düşünce yöntemlerinin gerçek bir bireşimini (sentez) yapmak isteyerek ,ahlak felsefesiyle de uğraşacak olan bir retorik okulunun kurulmasına çalışmıştır.

Çok kısa olarak diyaloğu oluşturan kişilere göz atmak istersek tartışmanın retoriğin temsilcileri olan Gorgias, Polos, Kallikles ile karşıt düşünceli Sokrates arasında geçtiğini, Khairephon'un ise Sokrates'in eski bir arkadaşı olarak diyaloğa ancak biçimsel olarak katıldığını görürüz. Sokrates her zamanki etkili ve titiz, diyalektikçi tutumu, Gorgias saygın ve dikkatli davranışlarıyla diyalogda yerlerini alırlar. Genç Polos ise atılgan, keskin, kendini beğenmiş davranışlarıyla kendini gösterirken diyaloğun en ilginç kişisi gerçekliği tartışma konusu olan Kallikles'tir. Çizilen görüntüsüyle tümüyle olumsuz bir kişi olan Kallikles'in diyaloğa katılmasındaki amaç nedir? Bu konuda söylenebilecek en geçerli açıklama, Platon'un Kallikles'in düşünceleriyle zamanının Atina toplumunda yayılmış olan bazı düşünceler arasında bir koşutluk kurduğudur. Platon'un Gorgias diyaloğunda betimlediği demokrasi görüntüsü sürekli olarak düşüş içinde olan bir topluma aittir. Sokrates bunun sorumluluğunun önemli bir bölümünü retoriğe ve bu sanatın öğreticilerine yüklemektedir. Platon retoriği yargılamasının nedenlerini düşünceleriyle sergilerken Atinalı devlet adamlarını da yargılamasının dışında bırakma-

maktadır. Themistokles, Perikles, Kimon gibi tanınmış devlet adamları ağır bir biçimde suçlandırılmakta ve izledikleri politika yerilmektedir. Sokrates, Atina sitesindeki toplumsal sonuçların önemli nedenlerinden birini oluşturan, kişiye insanları yönetme ve yönlendirme sanatını öğreten söylev sanatının karşısında filozofların görevinin «iyi»nin bilgisini veren ve böylece insanları bu ve öteki dünyada gerçek mutluluğa ulaştıracak olan felsefenin yüceltilmesine çalışmak olduğunu öğütlemektedir. Zaten Gorgias diyaloğunun ana konusu da retoriğin insanın mutluluğu açısından ele alınıp incelenmesidir.

Kallikles — Adamın akıllısı kavgaya geç kalır ama şöle- 447
ne geç kalmaz, derler.

Sokrates — Ne o, bir şölen mi kaçırdık yoksa?

Kallikles — Evet, hem de ne ince bir şölen... Az önce Gorgias, bize çok güzel bir söz şöleni sundu.

Sokrates — Geç kalışımız benim yüzümden değil Kallikles, sen suçu Khairephon'da ara, bizi Agora'da oyaladı.

Khairephon — Zarar yok Sokrates, suçumu bağışlatırım b
ben. Gorgias arkadaşımdır, ister şimdi ister başka bir gün, onlara anlatıklarını bize de anlattırırım.

Kallikles — Ne o Khairephon, Sokrates de mi Gorgias'ı dinlemek istiyor?

Khairephon — Evet ya, onun için geldik.

Kallikles — Öyleyse bize buyurun, Gorgias bizde kalıyor, dilediğiniz zaman size de bir söylev verir.

Sokrates — Çok güzel ama Kallikles, bakalım Gorgias bizimle karşılıklı konuşacak mı? Çünkü ben ondan, sanatının özü nedir, Gorgias necidir, neyi öğretir, bunları öğrenmek is- e
tiyorum. Senin dediğin söylevi başka bir gün çekse de olur.

Kallikles — Bize düşen ona sormaktan başka bir şey değil Sokrates, çünkü soruları cevaplandırmak işi onun. Daha demin bizim evde diyordu ki, isteyen istediğini sorsun, cevabını vereyim, diyordu.

Sokrates — Yaşasın... Sen sorar mısın Khairephon?..

Khairephon — Ne sorayım?

Sokrates — Ne olduğunu sor ona. d

Khairephon — Anlamadım.

Sokrates — Şunu öğrenmek istiyorum: Diyelim ayakkabı yapıyorsa, ayakkabıcıyım diyecek... Şimdi anladın mı?

Khairephon — Anladım, sorayım: Söyle bakalım Gorgias, dostumuz Kallikles demin senin için diyordu ki, onun işi, soruları cevaplandırmaktır, diyordu. Doğru bu?

Gorgias — Doğru Khairephon, az önce de söyledim. Yal- 448 a
nız şunu ekleyeyim, yıllardan beri yeni bir şey soran yok bana.

Khairephon — Öyleyse Gorgias, benim sorularıma vereceğin cevaplar hazırdır.

Gorgias — Bir dene bakalım, görürsün Khairephon.

Polos — Öyle ya... Ama istersen Khairephon, beni de deneyebilirsin. Çünkü Gorgias deminden beri epey konuştu, yorulmuştur sanırım.

Khairephon — Ne o Polos, Gorgias'tan daha iyi cevap vereceğini mi sanıyorsun?

b *Polos* — Ne olmuş yani... Gerekli cevapları verdikten sonra...

Khairephon — Bana göre hava hoş... Madem istiyorsun, sen cevap ver.

Polos — Sor.

Khairephon — Sorum şu: Gorgias'ın işi, kardeşi Herodicus'un işi ise, Gorgias'a neci dememiz gerekir? Kardeşine neci dersek ona da öyle dememiz gerekir, değil mi?

Polos — Evet.

Khairephon — Demek hekim diyeceğiz, öyle mi?

Polos — Öyle.

Khairephon — Ama onun işi, Aglophon'un oğlu Aristophon'un, ya da onun kardeşi Polygnotus'un işi ise o zaman necidir deriz?

c *Polos* — Ressam, deriz.

Khairephon — Peki, şimdi neci diyeceğiz ona? Gorgias'ın uğraştığı sanat nedir?

Polos — Bak, Khairephon, insanların çalışarak öğrendikleri birtakım sanatlar vardır, bunların kökü görgüdür; görgüne dayanarak yaşayanın hayatı, bu bakımdan sanata uygun olur, oysa görgüye, uğraşmaya dayanmadı mı yaşayışın ne yön alacağı belli olmaz, her şey baht işidir; adamın biri şu yoldan giderek şu sanat edinir, öbürü başka yoldan, başka bir sanatı. Ama en iyi insanlar, en iyi sanatları öğrenirler. İşte bizim bizim dostumuz, Gorgias da insanların en iyilerinden biri olduğu için, onun sanatı da sanatların en soylusudur.

d *Sokrates* — Gorgias, şu Polos söylev çekmeyi çok iyi öğrenmiş ama Khairephon'a verdiği sözü yerine getirmiyor.

Gorgias — Ne demek istiyorsun Sokrates?

Sokrates — Demek istediğim, sorulanın karşılığını vermedi.

Gorgias — Öyleyse neye kendin sormuyorsun?

Sokrates — Cevap vermek istersen sana sorayım, daha iyi

olur. Çünkü Polos'u dinlerken baktım da, karşılıklı konuşmadan çok, söylev sanatını daha iyi biliyor o.

Polos — Neden böyle söylüyorsun Sokrates? e

Sokrates — Çünkü Polos, Khairephon sana Gorgias'ın sanatının ne olduğunu sordu. Sense sanki biri kınamış gibi, onu savunmaya kalktın, ama sanatının ne olduğunu söylemedin.

Polos — Nasıl olur? Onun sanatı, bütün sanatların en soylusudur demedim mi?

Sokrates — Evet, dedin ama, sorulanın karşılığı değildi o. Çünkü sana Gorgias'ın sanatının değeri nedir diye sormadılar, Gorgias'ın sanatının ne olduğunu sordular. Gorgias'a neci dememiz gerektiğini sordular. Şimdi senden ricam şu: Demin Khairephon'un sorularına nasıl cevap verdinse bana da öyle açık, kısa olarak söyle; Gorgias'ın sanatı nedir, Gorgias'a neci 449 a
denir? Yahut, daha iyisi, sana sorayım Gorgias, sen söyle, senin sanatının adı ne?

Gorgias — Benim sanatım, söylev sanatıdır Sokrates.

Sokrates — Öyle ise sana söylevci diyeceğiz.

Gorgias — Evet Sokrates, hem de en iyisinden. Beni böyle çağırırsan, Homeros'un deyimiyle, «olmakla övündüğüm» bir ad vermiş olursun bana.

Sokrates — Benim istediğim de o.

Gorgias — Öyleyse de. b

Sokrates — Peki, söylev sanatını başkalarına da öğrettiğini söyleyebilir miyiz?

Gorgias — Evet, öğretmek istediğim budur, hem yalnız Atina'da değil, her yerde.

Sokrates — Bak Gorgias, şimdi yaptığımız gibi, soru sorup cevap vermeye devam edelim de, Polos'unki gibi söylevleri başka bir güne bırakalım mı? Sana sorulanlara kısa kısa cevaplar vermeye katlanır mısın?

Gorgias — Kimi cevap, ister istemez uzun olur Sokrates. Ama ben elimden geldiğince kısa kesmeye bakacağım. Çünkü olabildiği kadar kısa tutmak benim sanatımın gereklerinden- c
dir.

Sokrates — Senden istenilen de bu Gorgias. Bugünlük kısa tut da, uzun sözü başka sefere bırak.

Gorgias — Hay hay... Öyle kısa konuşacağım ki, daha az sözle konuşanı görmedim, diyeceksin.

Sokrates — Hadi cevap ver bakalım: Ustası olduğunu,

başkalarına da öğretebildiğini söylediğin şu sanat, nenin sana-
d tıdır? Sözgelişi, sana dokumacılıktan söz açsam, dokumacılık kumaş yapmaktır dersin... Değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Ee... Musiki de ezgilerin birleşmesiyle ilgili değil mi?

Gorgias — Öyle.

Sokrates — Tanrıça Hera adına yemin edeyim ki Gorgias, cevaplarına hayranım. Bundan daha kısası olmaz.

Gorgias — Evet Sokrates, ben de başarılı cevaplar verdiğimi sanıyorum.

Sokrates — Çok memnunum, hadi gene böyle cevap ver, söylev sanatı ne ile ilgilidir?

Gorgias — Sözlerle.

e *Sokrates* — Ne çeşit sözlerle Gorgias? Hastalara nasıl iyi olacaklarını öğreten sözlerle mi?

Gorgias — Hayır.

Sokrates — Öyleyse söylev sanatı her çeşit sözle uğraşmıyor!

Gorgias — Uğraşmıyor ya.

Sokrates — Ama bu sanat insanlara konuşmayı öğretiyordu, değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Söylediklerini düşünmeyi de öğretir mi?

Gorgias — Elbette.

450 a *Sokrates* — Peki, biraz önce lafını ettiğimiz hekimlik sanatı, hastalık üzerine konuşmaya ve düşünmeye yetkili kimseler yetiştirmek sanatı değil midir?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Hekimler sözlerle iş görürler değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Bu sözler hastalıklarla ilgilidir, değil mi?

Gorgias — Öyle.

Sokrates — Beden terbiyesi de, bedenin iyi, ya da kötü durumu ile ilgili sözlerle uğraşır, değil mi?

Gorgias — Doğru.

b *Sokrates* — Bütün öteki sanatlar için de böyle değil mi Gorgias? Hepsi de kendi konularıyle ilgili sözlerle uğraşıyorlar.

Gorgias — Öyle.

Sokrates — Peki, sen kendi sanatına söylev sanatı derken, sözlerle uğraşan bütün öteki sanatlara neden bu adı vermiyorsun?

Gorgias — Çünkü Sokrates, öteki sanatlar birtakım işler yapıp ortaya koymaya dayanır, sözgelişi el işleri gibi; ama söylev sanatı el işine benzemez, bu sanatta iş sadece sözle görülür. İşte bu yüzden söylev sanatı sözlerle uğraşır diyorum. c

Sokrates — Tam olarak anladığımı söyleyecek durumda değilim, ama az sonra daha iyi kavrayabileceğimi sanıyorum. Ne olur, şu soruma da cevap ver: Birçok sanat vardır dedindi, değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Sanatların çoğunda söze pek az iş düşer, ya da hiç düşmez, önemli olan bir şey yapmaktır. Resimde, yontuda bunun gibi birçok sanatlarda, sanatçı hiç konuşmadan da işini görebilir. Söylev alanına girmez dediğin sanatlar, sanırım, bunlar olmalı. d

Gorgias — Benim düşündüğüm de tam bu Sokrates.

Sokrates — Ama başka sanatlar da var; sözgelişi, aritmetikte, hesapta, geometride, talih oyunlarında hemen hemen bütün iş sözün aracılığı ile görülür, elin pek az payı vardır, ya da hiç payı yoktur. Bunların kiminde sözle iş, üç aşağı beş yukarı, eşittir; çoğunda ise en büyük pay işe düşer. Bir de bütün güçlerini sözden alan sanatlar var. Senin söylev sanatı dediğin de bu sonuncuların içine giriyor, öyle mi? e

Gorgias — Öyle.

Sokrates — Ama senin bütün bu sanatları söylev sanatı sayacağını sanmıyorum. Söylev sanatı, tam senin deyişinle, sözden doğan, sözün aracılığı ile işleyen bir sanatsa, biri karşına dikilip seni sıkıştırabilir: «Öyleyse Gorgias, aritmetik de söylev sanatıdır» der. Ama ben senin aritmetiği de, geometriyi de söylev sanatı saymadığını sanıyorum.

Gorgias — Haklısın Sokrates, benim istediğim gibi anla- 451 a
mışsın.

Sokrates — İyi. Öyleyse sorumun geri kalan parçasını cevaplandır: Söylev sanatında başlıca işi sözler görüyorsa, ama sözleri kullanan başka sanatlar da varsa, söylev sanatının kullandığı sözler ne biçim sözlerdir? Şimdi saydığım sanatlar için biri gelip bana dese ki: «Sokrates, aritmetik nedir?» Ben ona, senin demin dediğin gibi, aritmetik sözlerden doğan bir sanat-

b tır, derdim. «Bu sözler ne üstüne sözlerdir?» diye sorsaydı, tek ve çift, bütün sayılar üstüne sözlerdir, diye cevap verirdim. «Hesap nedir?» diye sorsaydı, genel olarak sözlerle ilgili sanatlardandır, derdim. Karşımdaki bundan sonra, «Ne gibi
c sözlerle?» diye sorsaydı, halk toplantılarında kararları okuyanların ağzı ile, «Demin de söylemiştik ki...» diye başlar, hesap da aritmetik gibidir, derdim, şu farkla ki, hesap sadece tek ve çift sayıları ele almakla kalmaz, teklerle çiftlerin hem kendileriyle, hem de birbirleriyle olan sayıca ilişikliklerini kapsar, derdim. Gene, astronomi için de, «Astronomi söz sanatıdır» demem üzerine, «Ne üstünedir bu sözler?» diye sorsaydı, yıldızların, güneşin, ayın hareketleri ve karşılıklı hızları üzerinedir, derdim.

Gorgias — Doğru söylemiş olurdun Sokrates .

Sokrates — Şimdi sen söyle Gorgias, söylev sanatı, bütün işini sözlerle gören, istediğini sözlerle elde eden sanatlardan-
d dır dedindi, değil mi? Öyle demedin mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Ne üstünedir bu sözler? Bunu soruyordum. Söylev sanatının kullandığı sözler ne gibi şeylerle ilgilidir?

Gorgias — İnsanla ilgili en büyük ve en iyi şeylerle Sokrates.

Sokrates — Gene işi karıştırdın Gorgias, ben bunun içinden nasıl çıkarım? İnsanla ilgili en büyük ve en iyi şeyler ne-
e lerdir? Eski şölenlerde içki içerken söylenen şarkıları bilirsin sanırım, o şarkılarda en iyi şeyler sayılırken başta sağlık, arkasından güzellik, üçüncü olarak da, ozanların dediği gibi, namusla kazanılmış zenginlik söylenir.

Gorgias — Şarkıyı bilirim, ama senin niyetini anlayamadım.

452 a *Sokrates* — Şunu söylemek istiyorum, şarkıda sayılan o üç şeyi yapanlar, yani hekim, beden eğitimcisi, sarraf... Şip diye dikilirler karşına, önce hekim alır, der ki: «Ey Sokrates, Gorgias seni aldatıyor, çünkü insanlarla ilgili en büyük şeyle benim sanatım uğraşır, onun sanatı değil.» Bunun üzerine ben, «Sen necisin?» diye sorunca, «Hekimim» diye cevap verir. «Ne demek?» diye sorarım, «Yani insana en büyük iyiliği senin sanatın mı sağlar?» »Tabii» diye cevap verir, «Çünkü sağlıktan daha büyük iyilik yoktur. İnsan için sağlıktan büyük iyilik olur mu?» Hekimden sonra beden eğitimcisi gelir, der ki, «Be-

nim sanatım dururken Gorgias çıkıp da kendi sanatını en iyi diye göstermeye kalkarsa buna şaşarım Sokrates.» Ben gene b
ötekine sorduğum gibi, buna da, «Necisin sen dostum, neyle uğraşırsın?» diye sorarım. «Beden eğitimcisiyim» der. «Benim işim insanı bedence güçlendirmeye, güzelleştirmeye yarar.» Bu sırada sarraf çıkagelir ve tabii benim de beklediğim gibi, ötekilerin hepsini toptan küçümser: «Düşün Sokrates» der, «Gorgias da, ötekiler de, zenginlikten daha büyük bir iyilik çıkarabilirler mi hiç?» Bunun üzerine sen, ya da ben sorarız ona, «Sen zenginlik mi yaratırsın?» diye. «Evet» der. «Necisin sen?», «Bir sarraf,» «İnsan için en iyi şeyin zenginlik olduğu- c
na inanıyor musun?» «Tabii...» diye cevap verir. Bunun üzerine biz de konumuza geliriz: Evet ama, deriz, bizim dostumuz Gorgias da, kendi sanatının insanlar için en büyük iyiliği getirdiğini savunuyor. Yüzde yüz bu kanıda, istersen git, kendisine sor. «Nasıl bir iyilik?» Buna Gorgias cevap versin. Şimdi senden istediğim Gorgias, ha ben sormuşum, ha ötekiler, insan için en büyük iyilik olan bu senin sanatın nedir? Onu d
söyle.

Gorgias — Gerçekten de en büyük iyiliktir Sokrates, çünkü insanlara kendileri için özgürlük, hangi devletten olursa olsun, başkalarını yönetmek gücünü sağlar.

Sokrates — Peki ama, bunu yapan nedir?

Gorgias — Mahkemelerde yargıçları, kurultayda üyeleri, halk toplantısında, ya da buna benzer siyasi toplantılarda vatandaşı kandırmak için sözden büyük ne var? Sözün gücünü e
edindin mi, hekim de, beden eğitimcisi de senin buyruğuna girer; zenginlikler topladığını söylediğin sarraf da o zenginlikleri kendi için değil, konuşmayı, kalabalığı kandırmayı bilen senin için toplamıştır.

Sokrates — Sanıyorum ki Gorgias, söylev sanatının sence ne olduğunu doğru olarak açıkladın. Yanlış anlamadımsa, demek istiyorsun ki, söylev sanatı bir kandırma sanatıdır, 453 a
bundan başka bir şey değil, başı sonu bu. Söylev sanatının kandırmaktan başka etkisi var mı?

Gorgias — Hayır, senin bu tanımlaman bana çok güzel geldi Sokrates, çünkü söylev sanatının başı da, sonu da kandırmadır.

Sokrates — Şimdi dinle beni Gorgias, bir konunun tartışılmasına, sadece doğruyu öğrenmek tutkusu ile giren insan-

b lar varsa ben onlardan biriyim derim; bunu senin için de söylemek isterdim.

Gorgias — Sözü nereye getirmek istiyorsun Sokrates?

Sokrates — Söyleyeceğim: Söylev sanatının kullandığı sözler, hangi konularda karşımızdakini kandırmak için işe yarar, bu sözleri öteki sözlerden nasıl ayıracağız? Sezer gibi oldumsa da, tam anlamıyle anladığımı söyleyemeyeceğim. Onun için
c gene soruyorum: Söylev sanatı hangi konularda, nasıl kandırır? Madem sevdiğini söylüyorsun, sen anlat, bana sorma, diyeceksin. Senin güzel hatırın için değil, doğruyu en iyi bu yoldan ortaya çıkarabileceğimiz için böyle yapıyorum. Bundan ötürü, ikinci bir soru daha sormamı yanlış bulmazsın sanırım: Sana «Zeuxis, ne türlü resimler yapar» diye sormam üzerine, «Canlıların resmini» diye cevap veren, «Hangi canlıların?» diye sormaz mıyım?

Gorgias — Evet, sorarsın.

d *Sokrates* — Canlıların resmini çizen başka ressamlar da bulunduğu için, bu ikinci soruyu sormam doğru olurdu, değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Ama Zeuxis'ten başka, canlıların resmini çizen ressam olmasaydı, senin cevabın yeterdi, değil mi?

Gorgias — Yeterdi.

Sokrates — İşte söylev sanatı için de öğrenmek istediğim bu: Yalnız söylev sanatı mı kandırır, yoksa aynı işi yapan başka sanatlar da var mıdır? Şunu demek istiyorum: Herhangi bir şey öğreten biri, bu şey ne olursa olsun, karşısındakini ona inandırır mı inandırmaz mı?

e *Gorgias* — İnandırır Sokrates, hiç şüphe yok.

Sokrates — Gene demin sözünü ettiğimiz sanatlara dönelim... Aritmetik, aritmetikçi, bize sayıların özelliklerini öğretmez mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Kandırır da değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Öyleyse, aritmetik de, söylev sanatı gibi, bir kandırma sanatı mıdır?

Gorgias — Açıkça söyle.

Sokrates — E... Biri bize sorsa, bu aritmetik ne biçim bir kandırmadır, konusu nedir bunun, diye... Tek ve çift sa-

yıları öğretir, deriz. Böylece ona, demin sözünü ettiğimiz öteki kandırma sanatlarının özelliklerini, konularını gösterebiliriz. 454 a

Gorgias — Çok doğru.

Sokrates — Öyleyse yalnız söylev sanatı değildir kandırma sanatı olan.

Gorgias — Doğru.

Sokrates — Demek, kandırma işini yalnız söylev sanatı sağlamaz, başka sanatlar da aynı işi görür. Şimdi, ressam üzerine konuşurken olduğu gibi, şu soru akla geliyor: Söylev sanatı, ne biçim, ne üstüne bir kandırma sanatıdır? Bu soruyu b sormak gerekli değil mi?

Gorgias — Sanırım.

Sokrates — E... Sana bunu sorarsam ne cevap verirsin Gorgias.

Gorgias — Derim ki Sokrates, söylev sanatı, demin de söylediğim gibi, mahkemelerde, ya da başka toplantılarda, doğru olan, ya da olmayan şeyler üstüne bir kandırma sanatıdır.

Sokrates — Böyle diyeceğini biliyordum Gorgias, ama cevapları belli bu çeşit soruları gene de sorarsam şaşma, çünkü c seni sınamak değil niyetim, demin de söylediğim gibi, tartışmayı ilerletmek için böyle yapıyorum. Ne demek istediğimizi sezmekle yetinmeyelim. Varsayımların neyse, onları kendi bildiğin gibi, kendine göre geliştir, benim istediğim bu.

Gorgias — Dediklerin çok doğru sanırım Sokrates.

Sokrates — Peki, başka bir soru atayım ortaya: «Bilmek» diye bir şey var mıdır?

Gorgias — Vardır.

Sokrates — Ya inanmak diye bir şey?

Gorgias — Vardır.

Sokrates — Bu ikisi bir midir, yani öğrenmekle bilmek d aynı şey midir?

Gorgias — Bence aynı şeyler değildir Sokrates.

Sokrates — Dediğinin doğru olduğu şundan da belli: Biri sana, «Yanlış inançlar olduğu gibi, doğru inançlar da var mıdır?» diye sorsa, yanılmıyorsam, vardır diye cevap verirsin ona.

Gorgias — Evet.

Sokrates — E... Doğru bilgiler olduğu gibi, yanlış bilgiler de var mıdır?

Gorgias — Hayır, yoktur.

Sokrates — Gerçekten de yoktur; bundan ötürü de bilmekle inanmak ayrı ayrı şeylerdir.

Gorgias — Çok doğru.

e *Sokrates* — Ama bilenler gibi, inananlar da bir şeye kanmışlardır, değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Öyleyse iki çeşit kandırma vardır diyebilir miyiz? Biri bilgisiz olarak inanmaktan doğar, öteki bilerek inanmaktan.

Gorgias — Tabii.

Sokrates — Ee... Mahkemelerde, ya da başka toplantılarda, doğru olan, ya da olmayan şeyler üzerine bir inandırma sanatı dediğimiz söylev sanatı, hangi çeşit bir kandırmadır? Bilgi ile inandıran bir kandırma mı, yoksa bilgisiz inanç veren bir kandırma mı?

Gorgias — Sadece inanç veren bir kandırma Sokrates.

Sokrates — Öyleyse söylev sanatı, doğru olan, ya da ol-
455 a mayan üzerinde sadece inandıran, ama doğru olan nedir, doğru olmayan nedir, bunu öğretmeyen bir kandırma sanatıdır, değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Öyleyse söylevci, mahkemelerde, ya da başka toplantılarda, doğru olan, ya da olmayan şeyleri öğretmez, onlara inandırır. Çünkü bu gibi yüksek konularda, az bir zaman içinde, kimse büyük bir kalabalığa bir şey öğretemez, değil mi?

Gorgias — Tabii öğretemez.

b *Sokrates* — Öyleyse, söylev sanatı derken ne anladığımızı bir düşünelim; çünkü ben bundan ne anladığımı daha pek bilmiyorum. Diyelim, bir hekim, ya bir gemi yapıcısı ,ya da herhangi bir zanaatçı seçmek için bir toplantı yapılsa, söylevciyi toplantıya alırlar mı? Almazlar değil mi? Çünkü bütün seçimlerde, bir işin en ustası kimse onun seçilmesi gerekir. Bunun gibi, bir tersane, bir sur, bir liman yapılacaksa, söylevcinin sözü dinlenmez, o işlerde kim usta ise onun sözü dinlenir. Bir savaş düzenlemek, ya da böyle bir durum almak için komutanlar seçmek gerekse, askerlerin sözü dinlenir, söylevcinin
c değil. Sen de böyle düşünmüyor musun Çorgias? Şimdi sen de, bir söylevci olduğunu, söylevciler yetiştirdiğini söylediğine göre, senin sanatının ne biçim bir sanat olduğunu ben an-

cak senden öğrenebilirim. İnan ki, böyle davranışım yalnız kendi çıkarıma değil, senin de çıkarınadır. Çünkü şimdi burada bulunan gençlerden biri, birkaçı, senin öğrencin olmak isteyebilir. Gerçekten de bu istekte olan birçoklarını görüyorum, fakat onlar sana sormaya çekiniyorlar. Onun için ben sana sorarken, onlar soruyorlarmış gibi düşün sen. Şimdi onlar sana diyecekler ki: «Bize neyi öğreteceksin Gorgias? Devlete ne öğüt vermemiz gerektiği üstüne bize ne gibi şeyler öğreteceksin? Sen bize sadece doğru ile doğru olmayanı mı, yoksa Sokrates'in demin saydığı şeyleri de öğretecek misin?» Sana böyle derlerse ne cevap verirsin? d

Gorgias — Sözü buraya getirmen iyi oldu Sokrates, ben de sana söylev sanatının ne biçim bir sanat olduğunu açıklamaya çalışacağım. Duymuşsundur, bilirsin sanırım, Atinalılar, tersanelerini, surlarını, limanın planlarını, Temistokles ile Perikles'in öğütlerine uyarak yapmışlardır, yoksa kalfaların sözü ile değil. e

Sokrates — Temistokles için öyle söylerler Gorgias; Perikles'e gelince, onun orta surun yapılması için verdiği söylevi ben de dinlemişimdir.

Gorgias — Görüyorsun ki Sokrates, bu gibi konularda bir karar vermek gerekti mi, söylevcilerin öğüdü dinlenir. Çünkü düşüncelerini kabul ettiren adamlar onlardır. 456 a

Sokrates — Benim de düşünüp düşünüp şaşmam, söylev sanatı ne biçim bir sanattır diye sana sormam bundan işte Gorgias. Bu gözle bakılınca söylev sanatı bana şaşılacak kadar büyük görünür.

Gorgias — Öyledir gerçekten Sokrates, söylev sanatının bütün öteki sanatları nasıl etkisi altında tuttuğunu bilsen bunu daha iyi anlarsın. Bak, sana inandırıcı bir örnek vereyim: Kardeşim Herodicus'un, ya da başka hekimlerin yanında çok görmüşümdür; hastanın biri, bakarsın, hekimin verdiği ilacı istemez, bıçak altına yatmaya, bir yerinin kızgın demirle dağlanmasına razı olmaz. İşte bu gibilerine ben, hekimin yaptıramadığını yaptırmışımdır, söylev sayesinde. Derim ki, bir söylevci ile bir hekim bir şehre gitseler, oranın halk toplantısında, ya da başka bir toplantıda şehir hekimi seçilmek için yarışa girseler, hekim hava alır, konuşmasını bilen öteki ise, isterse, hekim olarak kendini seçtirir. Başka uğraşlarda da, söylevci, biriyle yarışa girdi mi, kendini seçtirme şansı onda, her- b

c hangi birinden daha çoktur. Çünkü her konuda dinleyenleri kandırarak konuşmayı en iyi o bilir. İşte söylev sanatı, böylesine güçlü bir sanattır. Ama Sokrates, bütün öteki yarışma
d sanatlarında olduğu gibi, söylev sanatında da dostu, düşmanı ayırmak gerekir; dostu için de, düşmanı için de çok güçlü diye bilinen bir boksör, bir güreşçi, bir eskrimci, nasıl dostunu yaralamamak, onu vurmamak, onu öldürmemek zorunda ise, söylevci de elindeki silahı herkese karşı kullanmamalıdır. Pa-
e lestra'da çalışıp yetişmiş bir boksör düşün... Bu adam gücüne kuvvetine dayanıp babasına, anasına, akrabalarından, arkadaşlarından birine vursa; bu yüzden onu yetiştirenleri, kılıç öğretmenlerini şehirden sürmeye kalkmak, onlardan tiksinmek doğru olur mu? Doğru olmaz tabii. Çünkü bu sanat onlara iyi bir amaçla, ancak düşmanlara, kötülük edenlere karşı korunmak için kullanılsın diye öğretilmiştir; durup dururken saldırmak için değil. Böyle yapmayanlar, ellerindeki silahı kirlet-
457 a miş, güçlerini, ustalıklarını kötüye kullanmış olurlar. Ama biz, bundan ötürü, suçu öğretmenlere de, o sanatlara da yükleyemeyiz, kötülük o sanatların kendinde var diyemeyiz. Bence bu durumda suçlu olan, elindeki sanatı kötüye kullananıdır. Bu kanıt, söylev sanatı için de doğru; çünkü söylevci her konuda, herkese karşı konuşur... Kısacası, dinleyicilerini herkesten çok o kandırır. Fakat söylevci, bu gücüne güvenerek, bir hekimin, ya da başka bir sanatçının hakkını yemeye kalkmamalıdır; at-
b letlik güçlerini nasıl kullanıyorsa, söylevciliğini de öyle, doğrulukla kullanmalıdır. Yok, böyle yapmaz da, iyi bir söylevci olduktan sonra, sanatını kötüye kullanırsa, bundan ötürü onu yetiştireni şehirden kovmaya kalkmak doğru olmaz. Çünkü öğretmeni, ona bu aygıtı iyiye kullansın diye vermiştir, öğ-
c renci ise onu kötüye kullanmıştır. İşte bu yüzden, tiksinilecek, şehirden sürülecek, ölüm yargısını yiyecek olan, yetiştirici değildir.

Sokrates — Benim gibi sen de birçok tartışmalara girmişsindir Gorgias, bilirsin, karşı karşıya geçenler, çoğu zaman, tartıştıkları konuları da, karşılıklı birbirlerine göstermeleri gereken saygıyı da sonuna değin sürdüremezler, aralarında
d bir anlaşmazlıktır başlar. Kimi ötekine açık, doğru konuşmadığını söyler, bunun üzerine hırslanırlar, kavgaya tutuşurlar; birbirlerini duygululuğa, kıskançlığa kapılmakla, tartışılan konu ile ilgilenmemekle suçlarlar. Kimi zaman da birbirleri-

ne öyle kötü sözler söylerler ki ,orada bulunanlar, bu adamları dinlediklerine bin defa pişman olurlar. Sana bunları niçin söylüyorum, biliyor musun? Çünkü söylev sanatı üstüne demin söylediklerinle şimdiki sözlerinin birbirini tutmadığını söylemeden edemeyeceğim. İşte bu yüzden, ya bu Gorgias şimdi kalkıp da, sen doğruyu ortaya çıkarmak için değil, beni kıskandığın için böyle konuşuyorsun derse diye korkuyorum. Sen e
de benim gibiysen daha sormak isterim, ama değilsen bırakırım yakanı. Sen nasıl bir adamsın diye soracaksın bana. Ben, yanlış bir söz söylediğinde yanıldığı yüzüne vurulunca bundan hoşlanan insanlardanım; yanlış söyleyeni çürütmekten olduğu kadar çürütülmekten de hoşlanırım. Ama bence bu ikisinden 458 a
biri daha kazançlıdır. Çünkü insanın bir belâdan kurtulması, başkasını bir belâdan kurtarmaktan daha büyük bir kazanç değil midir? E... Bir adamın; şu konuştuğumuz konularda, yanlış bir düşünceye saplanması kadar da büyük bir belâ düşünemem. Sen de benim gibiysen tartışmayı sürdürelim, yok b
değilsen, ne çıkar, burada bırakırız.

Gorgias — Ben de, Sokrates, senin söylediğin adamlardanım. Ama bizi dinleyenleri de düşünmemiz gerekecek belki. Neden dersen, sen gelmeden önce ben onlara uzun bir söylev verdim, şimdi tartışmayı sürdürmeye kalkarsak belki çok uzar. Bundan ötürü diyorum ki, arkadaşlar arasında belki işi c
olanlar vardır, onları tutmayalım.

Khairephon — Bak Sokrates, dinle Gorgias, konuşmayı kesmek istemenizi hiç kimse iyi karşılamadı, duyuyor musunuz? Bana gelince, böyle ilginç bir tartışmayı dinlemekten alıkoyacak hiçbir işim olmadığı için tanrıya şükürler ediyorum.

Kallikles — Bugüne değin birçok tartışmada bulundum, ama tanrılar üstüne yemin edeyim Khairephon, hiçbiri beni d
bu tartışma kadar coşturmadı. Bütün gün tartışsanız ben daha kıvanırım.

Sokrates — Doğru söylüyorum Kallikles, Gorgias isterse ben de isterim.

Gorgias — Bir kez söyledim, kim sorarsa sorsun cevap vereceğim dedim, benim caymam ayıp olur. Madem arkadaşlar istiyorlar ,başla bakalım, istediğini sor. e

Sokrates — Bak Gorgias, senin sözlerinde beni şaşırtan ne oldu... Belki de sen haklısın; ben yanılıyorum. Kim isterse, sen söylev sanatını öğretebileceğini söylüyorsun, değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Yani senin yetiştirdiğin adam, herhangi bir konuda çoğunluğu kendinden yana çekebilir, ama öğreterek değil de inandırarak, öyle değil mi?

459 a *Gorgias* — Tam böyle.

Sokrates — Bundan başka, söylevcinin, sağlık konularında bile, giderek hekimden daha çok inandırma gücünde olduğunu söyledin, değil mi?

Gorgias — Evet, kalabalık karşısında, öyle olur.

Sokrates — Yani bilgisiz kimseler karşısında demek istiyorsun; yoksa söylevci, bilgili kimseleri kandıramaz.

Gorgias — Doğrudur, kandıramaz.

Sokrates — Ama söylevcinin kandırma gücü, hekimin kandırma gücünden daha büyükse, bu demektir ki, söylevcinin kandırma gücü, belli bir sanatı bilen birinden daha büyüktür.

b *Gorgias* — Evet.

Sokrates — Üstelik hekim değilken... Değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Ama hekim olmayan, hekimin bildiklerini bilmez, değil mi?

Gorgias — Tabii bilmez.

Sokrates — E... Söylevci, hekimden daha kandırıcı olduğuna göre, demek ki, bilgisizin biri, bilgisiz kimseleri kandırmakta ,bilgiliden daha ustadır. Bu sonuç çıkmaz mı?

Gorgias — Bu durumda, evet.

Sokrates — Öyleyse söylev sanatının öteki sanatlar karşısındaki durumu da böyle olmak gerektir; yani söylevci onları bilmek zorunda değildir. Demek söylevcinin, kendisinden da-

c ha bilgili kimseler yanında bilgisiz kimseleri kandırmanın yolunu bulması yeter, öyle değil mi?

Gorgias — Evet Sokrates, ne büyük kolaylık değil mi? Öteki sanatları bilmeden, sadece söylev sanatını öğrenmekle öteki sanatları öğretenlerden üstün olmanın başka yolu var mıdır?

Sokrates — Söylevcinin üstün olup olmadığı konusunu, istersen ,araştırmalarımız için yararlı olacağını kestirirsek, ileride inceleriz. Ben şimdi şunu sormak istiyorum, söylevcinin hekimlik sanatı ile öteki sanatlar karşısındaki durumu, doğru ile eğri, iyi ile kötü, güzel ile çirkin karşısındaki durumu gibi midir? Söylevci bunları bilir mi, bilmez mi? İyi ile kötü, gü-

zel ile çirkin, doğru ile eğri nedir, bunları gerçekten bilir mi? d
Yoksa sadece bilgisizleri kandırmanın yolunu öğrendiği için,
bunları bilenlerden daha bilgili mi geçinir? Bir öğrenci, söy-
lev sanatını öğrenmeden önce bunları öğrenip sana öyle mi
gelmeli? Çünkü o öğrenci bunları bilmiyorsa sen ona öğrete- e
mezsin, neden dersen sen söylev öğretmenisin, senin işin de-
ğildir o. Ama sen ona, kalabalık karşısında bunları bilen bir
adam gibi geçinmesini öğreteceksin; iyi bir adam değilken,
iyi imiş gibi görünecek. Yoksa önce bunların doğrusunu öğre-
nirse, sen ona söylev sanatını bir türlü öğretemezsin. Bütün
bunlara ne diyeceksin? Tanrılar hakkı için Gorgias, demin yap- 460 a
tığın gibi, bana söylev sanatının üstünlüğünü göster, senden
bunu istiyorum.

Gorgias — Peki Sokrates. Bu öğrenci, söylediğin şeyleri bilmiyorsa benden öğrenir.

Sokrates — Yeter, doğru söyledin. Demek ki senin söylevci olarak yetiştireceğin adamın, ister senden önce öğrensin, ister senden öğrensin, doğru ile eğrinin ne olduğunu bilmesi gerekli, değil mi?

Gorgias — Tabii.

Sokrates — Güzel. Dülgerlik öğrenmiş bir kimse dülger- b
dir, değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Musiki öğrenmiş olan da musikicidir, değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Gene böyle, hekimlik öğrenmiş olan da hekimdir, değil mi? Başka herhangi bir şeyi öğrenmiş olan da, öğrendiği şeyin adamıdır, değil mi?

Gorgias — Tabii.

Sokrates — Öyleyse, doğrunun ne olduğunu öğrenmiş olan da doğrudur.

Gorgias — Evet, öyledir.

Sokrates — Doğru olan,doğru olanı yapar, değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Hep doğru olanı yapmak isteyen adam, doğru c
adam değil midir?

Gorgias — Açıkça bu sonuç çıkıyor.

Sokrates — Tabii. Doğru adam, doğru olmayanı yapmaz, değil mi?

Gorgias — Yapmaz.

Sokrates — Öyleyse, söylev sanatını bilenin doğru olması gerekir, değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Demek söylevci eğri olmayı istemeyecektir, değil mi?

Gorgias — İstemeyecektir.

d *Sokrates* — Ama demin, bir boksör, boks sanatını yanlış yolda kullanırsa bundan ötürü onun öğretmenini suçlamak, ya da şehirden sürmeye kalkmak doğru olmaz demiştin, hatırlıyor musun? Bunun gibi, söylevci de söylev sanatını kötü, eğri bir yolda kullanırsa, suçu öğretmenine yükleyemeyeceğiz; şehirden onu değil, söylev sanatını kötüye kullanan adamı süreceğiz, çünkü asıl suçlu odur değil mi? Böyle dememiş miydin?

Gorgias — Evet, öyle demiştim.

e *Sokrates* — Ama demin, söylevcinin doğruluktan hiçbir zaman ayrılmayacağını söyledik, değil mi?

Gorgias — Doğru.

Sokrates — Ta baştan beri Gorgias, söylev sanatı sözlere dayanır ,fakat onun konusu ,aritmetik gibi tek ve çift sayılar değil, doğruluk ile eğriliktir demiyor muyuz?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Sen söylev sanatının konusu doğruluktur derken, demek ki diye düşünmüştüm, bu sanat eğriliğe gelmez.

461 a Ama bunun hemen arkasından, söylevcinin bu sanatı kötüye de kullanabileceğini söyleyince, düştüğün çelişmeye şaştım. Bak, ben sana demiştim ki, bizim düşüncelerimizi başkasının çürütmesinde bir kazanç vardır, böylece tartışılan konuda ilerleme olur, sen de bu anlayışta isen konuşmayı sürdürelim, yok değilsen çekip gideyim. Bu incelememiz sırasında sen de göreceksin ki, söylevci, söylev sanatını kötüye kullanamayacak, kendi de eğriliğe sapmayacak gibi yetiştirilmiştir. Ama Gorgias bu konuda doğruyu bulmak için uzun uzun tartışmamız

b gerekecek.

Polos — Söylev sanatı üstüne söylediğin bu sözlere gerçekten inanıyor musun Sokrates? Nasıl olur!.. Gorgias, söylevcinin, doğruyu, güzeli, iyiyi bildiğini, bunları bilmeyenlere de, öğrenmek için gelirlerse öğretebildiğini söyledikten sonra, or-

tada artık bir çelişme kalır mı? Gerçekte konuşmayı bu çıkmaza sen sürükledin, çünkü en çok sevdiğin şey budur senin. c
Sözlerinin doğru olduğuna gerçekten inanıyor musun? Doğruluğun ne olduğunu bilmiyorum, bunu başkasına öğretmem diyeni duydun mu hiç? Doğrusu tartışmayı böyle bir yere getirmek büyük kurnazlık.

Sokrates — Gösterişli Polos, bizim arkadaşlar, çocuklar edinelim diye çırpınmamız nedendir. Yarın yaşlanacağız, yanlışlıklar yapacağız, yeni yetişen kuşak bizim sözlerimizi, işlerimizi düzeltsin diye, değil mi? Şimdi Gorgias ile ben yanılıyorsak sen bizi uyandır. Bana yanlışımı gösterirsen, kendi payıma söyleyeyim, diretmem, savımdan vazgeçerim... Ancak bir d
şartla.

Polos — Nedir o?

Sokrates — Demin yaptığın gibi sözü uzatmayacaksın.

Polos — Ne demek? İstediğim sözleri kullanamayacak mıyım?

Sokrates — Dostum, Hellas'ın en özgür konuşulan yeri olan Atina'ya gelmişken, konuşmanın tadından yoksun bırakılman, doğrusu, acı olurdu. Ama bir de benim durumumu düşün... Uzun bir söylev çekmeye başlarsan, sana sorulan sorulara cevap vermek istemezsen, bana oturup seni dinlemekten başka bir şey kalmaz. İyisi mi, bizim tartışmamızla gerçekten ilgileniyorsan, yahut demin de dediğim gibi, onda düzeltilmesi gerekli yerler buluyorsan, istediğin sözü ele al; sıra sana gelince, Gorgias gibi, benim gibi, sor, cevap ver; sen bizi çürüt, 462 a
biz seni çürütelim... Sanıyorum ki, sen, Gorgias'ın bildiklerini ben de bilirim demek istiyorsun, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Sen de onun gibi, istediğinizi sorun, ne cevap vereceğimi bilirim, diyorsun öyle mi?

Polos — Tabii.

Sokrates — Peki, hangisini seçiyorsun şimdi? Sen mi soracaksın, ben mi sorayım? b

Polos — Ben soracağım. Gorgias'ın cevap veremediğini sandığın soruyu ben sana sorayım. Söylev sanatı nedir?

Sokrates — Ne biçim bir sanat olduğunu mu soruyorsun?

Polos — Evet.

Sokrates — Doğrusunu söylemek gerekirse Polos, bence bir sanat değildir o.

Polos — Öyleyse sence söylevcilik nedir?

c *Sokrates* — Son günlerde okuduğum bir kitabında senin sanat olarak göstermeye kalktığın bir şey.

Polos — Ne gibi bir şey?

Sokrates — Bir çeşit görenek.

Polos — Demek sence söylevcilik bir görenek, öyle mi?

Sokrates — Benim görüşüm bu. Ama senin düşüncen başka olabilir.

Polos — Peki, nenin göreneği bu?

Sokrates — Bir çeşit zevk ve tat veren bir görenek.

Polos — Öyleyse insanlara neşe veren bu söylev sanatı güzel bir şey değil mi?

d *Sokrates* — Nasıl konuşma bu Polos? Ben daha sana söylevciliğin ne olduğunu söylemeden sen neden bana, onun güzel olup olmadığını soruyorsun?

Polos — Sen bana söylevcilik bir çeşit görgüdür, demedin mi?

Sokrates — Başkalarına böylesine neşe saçan sen, bana bu neşeden bir pay ayıracak mısın?

Polos — Olur.

Sokrates — Ahçılık ne biçim bir sanattır diye sorar mısın bana?

Polos — Ahçılık ne biçim bir sanattır?

Sokrates — Ahçılık bir sanat değildir Polos.

Polos — Nedir öyleyse?

e *Sokrates* — Bir çeşit zevk ve tat veren bir görenek.

Polos — Öyleyse söylevcilikle ahçılık aynı şey midir?

Sokrates — Hayır, onlar sadece aynı işin değişik parçalarıdır.

Polos — Hangi işin?

Sokrates — Gerçeği söylersem kaba düşecek diye korkuyorum. Bu yüzden de cevap vermeye çekiniyorum. En azından Gorgias, onun işiyle alay ediyorum diye alınacak. Ama ne yapayım ki, şimdiye dek söylediklerinden, Gorgias'ın kendi sanatı üstüne düşündüğünü çıkaramadım. Benim anladığımla
463 a onun anladığı söylevcilik birbirini tutuyor mu, bilmiyorum. Ama benim dediğim söylevcilik, pek değerli olmayan bir bütünün parçasıdır.

Gorgias — Neyin parçası Sokrates? Ne söylemek istiyorsan söyle, beni düşünme.

Sokrates — Bence Gorgias, söylevciliğin bir parçası olduğu o bütün, hiç de bir sanat değildir, insanları çekip çevirmeyi bilmeye dayanan bir açıkgözlük, bir girginlik alışkanlığıdır. Ben bu alışkanlığa, kısaca, «dalkavukluk» diyorum. Bunun b
birçok parçaları var, onlardan biri ahçılık. Ahçılık bir sanat gibi görünür, ama değildir, bir alışkanlıktır, bir görenektir. Söylevcilik, süslenme, sofistlik de öteki parçaları dalkavukluğun. Böylece dört dal, bunlara karşılık düşen de dört çeşit şey vardır. Şimdi Polos, isterse bana sorabilir, söylevcilik, dalkavukluğun hangi parçasıdır, diyebilir; çünkü bunu iyice anlamadı daha. Buna cevap vermediğimi görmüyor da, söylev sanatı güzel midir, değil midir diye ikinci bir soru soruyor. Ama ben, ilk soruya, söylevcilik nedir sorusuna cevap verme- c
den, onun güzel olup olmadığı sorusuna cevap vermeyeceğim. Doğru olmaz çünkü Polos. Ama bana, söylevcilik, dalkavukluğun hangi parçasıdır diye sorarsan sevine sevine cevap veririm.

Polos — Peki ,soruyorum, cevap ver: Söylevcilik, dalkavukluğun hangi parçasıdır?

Sokrates — Vereceğim cevabı anlayacak mısın? Söylevcilik, siyasetin bir parçasının gölgesi, ya da görüntüsüdür. d

Polos — Yani soylu bir şey mi, soysuz bir şey şey mi?

Sokrates — İlle cevap vermem gerekliyse soysuz bir şeydir diyeceğim. Çünkü kötü olan soysuzdur bence. Ne demek istediğimi, bilmem, anladın mı?

Gorgias — Ben, kendi payıma, anladığımı söyleyemem Sokrates.

Sokrates — Şaşmam Gorgias, çünkü daha kendime de, dostum Polos'a da açıklayamadım düşüncemi. Neden dersen, Polos nasıl cıva gibiyse, bu konu da öyle, ele avuca sığmıyor.

Gorgias — Sen şimdi onu bırak da söyle bana, söylevcilik e
için, siyasetin bir parçasının gölgesidir, dedin. Ne demek bu?

Sokrates — Ne demek istediğimi anlatmaya bir daha çalışayım. Yanlış bir şey söylersem, Polos yanlışımı yüzüme vursun. Söyle bakalım Gorgias, bedenlerle ruhların varlığına bir diyeceğin yok, değil mi?

Gorgias — Evet.

464 a *Sokrates* — Ruh için olsun, beden için olsun, iyi durumda olmak diye de bir şey vardır, değil mi?

Gorgias — Evet.

Sokrates — Bu durum, gerçekten mi iyidir, yoksa yalnız görünüşçe mi iyidir? Bir örnekle anlatayım... Sağlam görünen kişiler vardır, ama onların sağlıkça iyi bir durumda olmadıklarını bir hekim, ya da beden eğitimcisi ilk görüşte anlayıverir.

Gorgias — Doğru.

Sokrates — Yalnız beden için değil, ruh için de doğrudur bu. Demek, bedenle ruhta, gerçekte olmadıkları halde onları
b sağlam gösteren bir şey var... Öyle değil mi?

Gorgias — Evet, öyle.

Sokrates — Şimdi ne demek istediğimi bir daha açıklamaya çalışayım: Beden ve ruh diye iki şey var ya, bu iki şeye uygun düşen iki de sanat vardır. Bunlardan ruhla ilgili olanı siyaset sanatıdır; bedenle ilgili olan öteki için ise ben bir tek ad veremeyeceğim. Onu ikiye ayırabiliriz, birine beden eğitimi, birine de hekimlik deriz. Bunun gibi, siyaseti de ikiye bölüp
c birine yargılama diyebiliriz, ki bu beden eğitimine karşılık düşer; öteki yasalardır, hekimliğe karşılık düşer. Bu parçalar ikişer ikişer birbirleriyle ilgilidir. Yargılama ile yasaların konusu birdir, hekimlikle beden eğitiminin de öyle, ama gene de aralarında bir başkalık vardır. Şimdi, dört sanat var, bunlar-
d dan ikisi bedenin, ikisi de ruhun iyiliği ile ilgili dedik ya, işte dalkavukluk, bilerek, ya da çoğu zaman sezgi ile, kendini dörde böler, her bir parçasını o sanatlardan birine benzetir, onların kılığına bürünür, benzediği bu şeylerin kendileri imiş gibi ortaya çıkar. Ama insanın en yüksek iyiliği ile uğraşmaz da, hoşa gideni yaparak, sanki insan için en değerli olan şey bu imiş gibi, düşüncesizleri haz tuzağına düşürerek aldatır. Ah-
e çılık da, hekimliğin kalpına benzer, beden için en iyi besilerin hangileri olduğunu bilir geçinir. Öyle ki, ahçı ile hekim, besilerin iyiliğini, kötülüğünü hangimiz daha iyi biliriz diye çocukların, ya da çocuklar gibi bilgisiz kimselerin karşısında ya-
465 a rışmaya girseler, hekim açlıktan ölür. Benim dalkavukluk dediğim işte budur, bu soysuz şeydir Polos, çünkü en iyi olanı düşünmeden hep hoşa gideni vermeye bakar. Bu yüzden ona bir sanat değildir, bir görenektir dedim; çünkü kullandığı şeylerin özünü anlatmak, onları açıklamak gücünde değildir o.

Böyle akıl dışı bir şeye sanat diyemem ben. Söylediklerimi tartışmak istiyorsan buyur, ben varım. b

Ahçılık için, hekimlik kılığına bürünmüş bir dalkavukluktur dedim; süs de böyle, beden eğitimi kılığına bürünmüş bir dalkavukluktur; o da en üstün güzelliğin, yalancı, bayağı, çirkin, aldatıcı biçimler, renkler, boyalar ve süslerle elde edilebileceğine insanları kandırarak, ancak beden eğitiminin verebileceği gerçek güzelliği unutturur. c

Lafı uzatmak istemiyorum, sana geometricilerin ağzıyle söyleyeyim (böyle yaparsam daha iyi anlayacağını sanıyorum), beden eğitiminin süse orantısı ne ise, hekimliğin ahçılığa orantısı da odur. Yahut, beden eğitiminin süse orantısı ne ise, yargılamanın sofistliğe orantısı odur. Gene bunun gibi, hekimliğin ahçılığa orantısı ne ise, yasaların söylevciliğe orantısı odur. İşte, söylevcilikle sofistlik arasındaki özce ayrılık buradadır. Ama birbirleriyle çok ilgili oldukları için karıştırılabilirler, bunu kendileri de bilmez, başkaları da. Beden, ruhun kılavuzluğu altında olmasaydı da kendi kendini yönetseydi, ruh ahçılıkla hekimlik arasındaki ayırımı sezip anlamasaydı, beden başına buyruk olsaydı, sadece kendisine haz veren şeylerin ardında koşsaydı, Anaxagoras'ın, senin de çok iyi bildiğin sözü ile, bir «Kaos» başlardı gene; ahçılık, sağlık, hekimlik, birbirlerinden ayırdedilemeyecek gibi karışıverirlerdi. İşte, söylevcilik üstüne ne düşündüğümü anlattım; ahçılığın bedenle ilgisi ne ise söylevciliğin ruhla olan ilgisi de odur. Bak, seni uzun konuşmaya bırakmazken ben nasıl sözü uzattım. Ama suç bende değil, çünkü ben kısa kısa konuştuğum zaman, ne dediğimi anlamadınız, bu yüzden açıklamaya girmek zorunda kaldım. Siz konuşurken, ben de ne dediğinizi anlamakta güçlük çekersem, razıyım, lafı bu kadar uzatın; ama anladığımı söylersem, kısa kesin. İşte benim cevabım bu, şimdi ne istersen söyle. d e 466 a

Polos — Ne demek istiyorsun? Söylev sanatı dalkavukluk mudur?

Sokrates — Hayır, öyle demedim, dalkavukluğun bir parçasıdır, dedim. Daha bu yaşta unutkanlığa başlarsan, yarın yaşlanınca ne yapacaksın Polos?

Polos — Demek söylevcilere dalkavukluk diye bakıyorlar öyle mi?

b *Sokrates* — Soru mu soruyorsun, yoksa bir söze mi başlıyorsun?

Polos — Soru soruyorum.

Sokrates — Öyleyse söyleyeyim, onlara bakan bile yok.

Polos — Ne? Bakan yok mu? Devletlerde en büyük gücü ellerinde tutanlar onlar değil mi?

Sokrates — İstediğini yaptırabilmek gücü, onu ellerinde tutanlar için iyi midir demek istiyorsun?

Polos — Evet, öyle diyorum.

Sokrates — Öyleyse, bütün yurttaşlar içinde en güçsüz olanlar onlardır.

c *Polos* — Ne? Söylevciler zorbalara benzemiyor mu? İstediklerini öldürtmüyorlar mı? İstediklerinin malını elinden almıyorlar mı? İstediklerini sürdürmüyorlar mı?

Sokrates — Köpek aşkı için Polos, bana bir soru mu soruyorsun, yoksa bir düşünceni mi söylüyorsun, anlamıyorum.

Polos — Sana soruyorum.

Sokrates — Peki ama dostum, iki soru birden soruyorsun.

Polos — İki soru mu? Nasıl?

d *Sokrates* — Söylevciler de zorbalar gibidir, istediklerini öldürürler, istediklerinin malını elinden alırlar, istediklerini sürdürürler, demedin mi?

Polos — Dedim.

Sokrates — İşte bu sözde iki soru vardır; ikisine de cevap vereyim: Bence Polos, söylevciler de, zorbalar da bir devletin
e en güçsüz kişileridir. Çünkü, demin de söylediğim gibi istedikleri şeylerin hiçbirini yapamazlar, ancak kendilerine iyi görünen, kârlı saydıkları şeyleri yaparlar.

Polos — Peki, çok güçlü olduklarını göstermez mi bu?

Sokrates — Polos demin tersini söyledi .

Polos — Tersini mi söyledim? Neymiş o söylediğim?

Sokrates — İstediğini yaptırabilmek gücü, onu ellerinde tutanlar için iyidir, demedin mi?

Polos — Dedim.

Sokrates — Budalanın biri, kendince iyi olanı yapsa, bu ona yararlı mı olur? Sen o adama, güçlü bir adam der misin?

Polos — Demem.

Sokrates — Öyleyse, söylevcinin bir budala olmadığını,
467 a söylevciliğin bir sanat olduğunu, dalkavukluk olmadığını tanıtlaman gerekir. Böylece de benim sözlerimi çürütmüş olursun.

Ama bir devlet içinde söylevciler ancak kendilerince en iyi olanı yapıyorlarsa, zorbalar kendi mutlulukları için hiçbir şey yapamıyorlarsa, benim sözlerim doğru olarak kalacaktır. Çünkü, akılsızca yapılan bir işin kötü olduğu doğru ise, senin de dediğin gibi, güçlü olmak gerçekten iyi bir şeydir.

Polos — Evet, öyledir.

Sokrates — Polos, Sokrates'in sözlerini çürütmezse, nasıl olur da söylevcilerin, ya da tiranların devlet içinde büyük bir gücü ellerinde tuttukları, her istediklerini yapabildikleri söylenebilir?

Polos — Ne adam... b

Sokrates — Bu adamlar istediklerini yapamazlar diyorum, doğru değilse söyle.

Polos — Nasıl olur? Demin, onlar kendileri için kârlı saydıkları şeyi yaparlar, diyen sen değil miydin?

Sokrates — Gene öyle söylüyorum.

Polos — Öyleyse, istediklerini yapıyorlar.

Sokrates — Hayır.

Polos — Ama kendilerince en iyi olanı, en kârlı olanı yapıyorlar mı?

Sokrates — Evet.

Polos — Saçmalıyorsun Sokrates, can sıkma.

Sokrates — Senin gibi konuşuyorum, can Polos, beni paylama. Daha soracağın varsa sor, yanlışımı göster, yoksa ben sana sorayım. c

Polos — Peki, sor da ne demek istediğini anlayayım.

Sokrates — Söyle bana, sence bir insanın yaptığı şeye bakarak, onun bütün istediği işte bunu yapmaktı, diyebilir miyiz; yoksa o, bunu yapmakla ileride daha başka bir şeyi elde etmek mi istemiştir? Sözgelişi, hastanın istediği, hekimin acı ilacı mıdır, yoksa o ilacın getireceği sağlık mıdır?

Polos — Sağlıktır.

Sokrates — Ya gemiciler, iş adamları!.. Onların da istedikleri, her gün yaptıkları bu işler değildir; yolculuğun tehlikesini, işlerin yüklediği güçlükleri kim ister? Onların istediği, yolculuk sonunda elde edecekleri zenginliktir. d

Polos — Evet.

Sokrates — Genel olarak doğru değil mi? Bir adam, başka bir şeyi elde etmek için bir şey yapıyorsa, onun istediği şey, yaptığı şey değil, onu yapmakla elde ettiği şeydir.

Polos — Evet.

Sokrates — Bir şey ya iyi, ya kötüdür, ya da ne iyi, ne kötüdür, değil mi?

Polos — Evet, öyledir.

Sokrates — Bilgi, zenginlik, sağlık, buna benzer şeyler
e sence iyi, karşıtları da kötüdür, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Peki, oturmak, dolaşmak, koşmak, denize girmek gibi, iyi de olmayan, kötü de olmayan şeyler, ya da taş gibi, odun gibi ,buna benzer şeyler gibi, kullanılışa göre zaman
468 a zaman iyi olan, zaman zaman kötü olan, ya da iyi de olmayan, kötü de olmayan şeyler, senin için ne iyi, ne de kötü şeylerdir, değil mi?

Polos — Evet, öyle.

Sokrates — Biz, bu ne iyi, ne kötü olan işleri, iyi bir şey elde etmek için mi yaparız, yoksa bu ne iyi, ne de kötü olan şeyleri elde etmek için iyi bir şey mi yaparız?

Polos — Tabii, ne iyi, ne de kötü olan bu işleri, iyi bir şey elde etmek için yaparız.

Sokrates — Dolaşmaya çıktığımız zaman bize bundan bir
b iyilik gelsin diye dolaşırız; ama dolaşmaktan daha iyi olacaksa, gene böyle, bir iyilik umarak otururuz, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Gene böyle, biz birini sürdürürken, onun mallarını elinden alırken, ya da onu öldürürken, bu işleri, bize iyiliği olacağını düşünerek yaparız, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Bir adam, bu işlerden herhangi birini, iyilik umarak yapar, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Bir başka şeyi elde etmek için bir şey yapar-
c ken, istediğimiz, yapılan şey değil ,o şeyi yaparak elde edeceğimiz öteki şeydir, dememiş miydik?

Polos — Doğru, öyle demiştik.

Sokrates — Öyleyse gerçekte biz, sadece birini öldürmek, onun mallarını elinden almak, onu sürdürmek istemiyoruz; bunları, bize bir iyiliği dokunsun diye yapıyoruz, iyiliği dokunmazsa o işleri istemeyiz. Çünkü, senin de dediğin gibi, biz iyi-

liğimizi düşünürüz. Bir şey ne iyi, ne kötü, ya da sadece kötü ise ,onu istemeyiz. Ne susuyorsun Polos, yanlış mı söylüyorum?

Polos — Doğru söylüyorsun. d

Sokrates — Demek anlaştık. Öyleyse, bir zorba, ya da bir söylevci, gerçekte kendi yararına değilken, kendi yararına sanarak birini öldürtür, sürer, ya da onun mallarını elinden alırsa, kendince en iyi olanı yapmıştır, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Ama yaptığı, kendi yararına değilse, istediğini yapmış sayılır mı? Neden cevap vermiyorsun?

Polos — Bence sayılmaz.

Sokrates — İstediğini yapabilme gücü, senin dediğin gibi e iyi bir şeyse, o adama devletin güçlü adamı diyebilir miyiz?

Polos — Diyemeyiz.

Sokrates — Öyleyse, bir devlet içinde, kendince iyi gördüğü şeyi yapan bir adam için, onun büyük bir gücü yoktur, istediğini de yapamaz derken doğru söylüyormuşum ben.

Polos — Sen Sokrates, kendince iyi olan şeyleri yapmamaktansa, yapmayı istemez misin? İstediği birinin malını elinden alanı, istediğini süreni, istediğini öldürteni görünce sanki onu kıskanmaz mısın? Yapma şimdi!

Sokrates — Bunları doğru olarak mı, yanlış olarak mı yapanı, hangisini demek istiyorsun?

Polos — Ne türlü olursa olsun, kıskanmaz mısın? 469 a

Sokrates — Tövbe de, Polos.

Polos — Tövbe mi diyeyim? Neden?

Sokrates — Acıklı bir durumda olanları ne diye kıskanasın, onlara acımak gerek.

Polos — Ne? Acıklı durumda mı?

Sokrates — Evet, gerçekten acıklı durumdadır onlar.

Polos — İstediklerini öldüren, doğru olarak öldüren bir kimse, sence acınacak durumda mıdır?

Sokrates — Hayır, değildir ama, kıskanılacak durumda da değildir.

Polos — Demin, öyleleri için acınacak durumdadırlar dememiş miydin?

Sokrates — Evet, dostum, başkasını doğru olmayarak öl- b dürene acınır, doğru olarak öldüren ise kıskanılmaz.

Polos — Asıl acınacak durumda olan, asıl zavallı, doğru olmayarak öldürülen değil midir?

Şokrates — Onu öldüren kadar değil Polos, doğru olarak öldürülen kadar da değil.

Polos — Nasıl olur Sokrates?

Sokrates — Öyle bir olur ki... Neden dersen, doğru olmayanı yapmak kötülüklerin en büyüğüdür.

Polos — Kötülüklerin en büyüğü mü? Kötülük görmek fena değil midir?

Sokrates — Fenadır.

Polos — Demek sen, kötülük yapmaktansa, kötülük görmeyi yeğlersin, öyle mi?

c *Sokrates* — İkisini de istemem, ama bunlardan birini seçmek gerekti mi, kötülük yapmaktansa, kötülük görmek yeğdir.

Polos — Peki, bir zorba olmayı istemez miydin?

Sokrates — Benim anladığım gibisini söylüyorsan, istemem.

Polos — Benim söylediğim zorba, kendine iyi görüneni yapan, öldüren, süren, istediği her şeyi yapan adamdır.

Sokrates — İyi ama, yakışıklı dostum, ben söyleyeceğimi
d söyleyeyim de öyle cevap ver. Agora'nın kalabalığı içine, koltuğumun altında bir bıçakla daldığımı düşün. Polos, diyorum sana, elime eşsiz bir güç geçirdim, bir zorba oldum; kimin öldürülmesini istersen, ben kimi öldürmeyi düşünüyorsam ölecek; birinin kafasını kırmak istiyorsam kırılacak, birinin üstünü yırtmak istiyorsam yırtılacak o an. Devlette, işte böylesine güçlüyüm. İnanmadığını görünce sana bıçağımı göstersem, bana belki de dersin ki: İşi bu yola döktükten sonra Sokrates, herkesin gücü büyük olur... İstediği evi, Atinalıların kadırga-
e larını, tersanelerini; devletin olsun, özel kişilerin olsun, bütün gemileri yakar... Ama kendince en iyi olanı yaptığın için sana, ne güçlü adam, denir mi?

Polos — Böyle şeyler yaptığın için denmez.

Sokrates — Böyle birini neden beğenmediğini söyleyebilir
470 a misin?

Polos — Söyleyebilirim.

Sokrates — Söyle hadi.

Polos — Çünkü böylesi cezaya çarptırılır.

Sokrates — Ceza kötüdür, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — İşte bir kez daha görüyorsun ki, benim iyi dostum, istediğini yapma gücü, ancak yapılan işler yapanın

yararına ise büyük bir güçtür; değilse kötüdür, ona güç denmez. Ama konumuzu bir de şu yönden ele alalım: Birini ölüme, sürgüne göndermek, birinin mallarını elinden almak, kimi zaman iyidir, kimi zaman iyi değildir. Böyle demedik mi? b

Polos — Evet.

Sokrates — Öyleyse, bunda ikimiz birleşiyoruz.

Polos — Evet.

Sokrates — Peki, ne zaman iyidir, ne zaman kötüdür? Bunu nasıl ayırırsın?

Polos — Sen sordun, cevabını da sen ver Sokrates. c

Sokrates — Madem benim cevap vermemi istiyorsun Polos, söyleyeyim: Doğru oldukları zaman iyidir, doğru olmadıkları zaman kötüdür.

Polos — Senin sözlerini çürütmek güçtür ama Sokrates, bunu bir çocuk bile çürütemez mi?

Sokrates — O çocuğa borçlu kalırdım... Sana da öyle; sözlerimi çürütür, budalalığımı gösterirsen, beni sevindirirsin. Hadi bekliyorum, sözlerimi çürüt, bir dostuna iyilik etmekten yorulma.

Polos — Peki Sokrates, çok uzaklara gidip eskilerden ör- d nekler vermeye kalkmayacağım. Daha birkaç gün önce geçen olaylar, seni çürütmeye, doğruluktan ayrılıp gene de mutlu olan kimselerin bulunduğunu göstermeye yeter.

Sokrates — Hangi olaylar bunlar?

Polos — Şimdi Makedonya'nın yöneticisi olan, Perdiccas'ın oğlu Archelaus'a ne dersin?

Sokrates — Adı geçiyor onun, ne olacak?

Polos — Sence o mutlu mu, değil mi?

Sokrates — Bir şey diyemem Polos, aramızda bir tanışıklık olmadı.

Polos — Onunla tanışmadan da mutlu olup olmadığını e söyleyemez misin?

Sokrates — Söyleyemem ya.

Polos — Peki, Sokrates, büyük bir kralın bile mutlu olup olmadığını söyleyemem mi diyeceksin?

Sokrates — Öyle dersem doğru olur. Çünkü onun bilgi ve doğruluk durumunu bilmiyorum.

Polos — Ne? Mutluluk bunlarla mı olur?

Sokrates — Evet, Polos, benim görüşüm bu; kadın olsun

erkek olsun, kim iyi ise mutludur; doğruluktan ayrılan, kötü olan, mutlu değildir.

471 a *Polos* — Öyleyse, sana göre, Archelaus mutlu değil, öyle mi?

Sokrates — Evet dostum, kötü bir adamsa değildir.

Polos — Onun kötü olmadığını söyleyemem. Çünkü şimdi b oturduğu taht onun değildi; Archelaus, Perdiccas'ın kardeşi Alcetas'ın kölesi olan bir kadından doğmuştu; bundan ötürü Alcetas'ın kölesi idi, doğru davransaydı köle kalacak, böylece de, senin görüşünce, mutlu olacaktı. Ama bugün mutlu değil, çünkü büyük suçlar işledi: Önce amcası, efendisi olan Alcetas'ı, Perdiccas'ın ondan zorla aldığı tacı kendisine geri vermek içinmiş gibi, yanına çağırdı; Alcetas, oğlu Alexander ile birlikte geldi, Archelaus'un emmi oğlu olan Alexander onunla yaşıttı; Archelaus onları ağırladı, içki ile sarhoş ettikten sonra ikisini de bir arabaya tıkarak şehirden uzaklaştırdı ve öldürdü; böylece amcasıyle amcasının oğlunu ortadan kaldırdı. Archelaus, bütün bu kötülükleri yaparken, yeryüzündeki in- c sanların en mutsuzu olduğunu anlamadı, pişmanlık nedir bilmedi. Onun nasıl tövbe ettiğini de söyleyeyim mi? Yedi yaşlarında bir kardeşi vardı, Perdiccas'ın yasaca oğlu o idi, tahta onun geçmesi gerekirdi; Archelaus, bu çocuğu büyütmeli, krallığı ona vermeliydi, ama öyle yapmadı, çünkü mutluluktan anladığı başkaydı onun; çok geçmeden küçüğü bir kuyuya atıp boğdu, annesi Kleopatra'ya da, çocuğun, kazları kovalarken düşüp öldüğünü söyledi. Bu durumda Archelaus, bütün Makedonyalıların en suçlusu olduğu için, onların en mutsuzudur, en mutlusu değil. Sanırım, Atinalıların çoğu için, başta sen ol- d mak üzere, Archelaus'un yerinde olmaktansa, herhangi bir Makedonyalı olmak yeğdir.

Sokrates — Daha konuşmamızın başında Polos, karşılıklı konuşmadan çok, söylev sanatını bildiğin için övmüştüm seni. Demek, benim, doğru olmayan mutlu değildir, sözümü bir çocuğun bile çürütmesi için, tutulacak yol, senin de yaptığın gibi, bu öyle mi? Ama, dostum, böyle çürütme olur mu? Söylediklerinin hiçbirinde yokum ben.

e *Polos* — İstemiyorsun da ondan, yoksa benim gibi düşünmen gerekir.

Sokrates — Öyle değil dostum, sen benim sözlerimi, mahkemelerde söylevcilerin yaptığı gibi çürütmek istiyorsun. Hani

iki yandan biri, öteki yanın bir tanıkla, ya da tanıksız gelmesine karşılık, birçok ünlü kişiyi tanık göstererek savını tanıtlayacağını, karşı yandakilerin savlarını çürüteceğini düşünür. Ama doğruluğun araştırıldığı yerde bu yol çıkmaz yoldur; çünkü bir yığın saygıdeğer yalancı tanığın karşısında, bir adam suçlu duruma düşebilir. Bizim tartışmamızda da, benim de- 472 a
diklerimi çürütecek tanıklar getirirsen, aşağı yukarı bütün Atinalılar, bütün yabancılar senden yana olacaklardır. Sözgelişi, istersen, Niceratos'un oğlu Nicias'ı getirebilirsin, istersen kardeşlerini de alabilirsin, Dionysos alanındaki sıraları onlar vermişlerdi; istersen, Delphoi tapınağına o herkesin dilinden düşmeyen adayları sunmuş olan Aristokrates'i, Scellius'un oğlu Aristokrates'i getir; istersen, Perikles'in evinde kaç kişi varsa hepsini getir, ya da Atina'nın öteki büyük ailelerinden dilediğini al gel... Bunları görenler, senden yana çıkacaklardır. Yalnız ben, tek başına kalan ben, senden yana olmayacağım, çünkü beni inandıramıyorsun; sadece karşıma yalancı tanık- b
lar çıkararak elimden tek malımı, gerçeği almak istiyorsun. Ama ben şöyle düşünüyorum: Söylediklerimin doğruluğuna seni, bir seni bile tanık gösteremezsem, konuşmamıza hiçbir iyiliğim dokunmamış olacaktır; senin için de böyle, sen de söylediklerinin doğru olduğuna beni tanık gösterebilmelisin, üst yanı vızgelmeli sana. Çünkü iki çürütme yolu var, bunlar- c
dan biri senin ve bütün dünyanın tuttuğu yol; öteki de benimki... İstersen bunları karşılaştıralım, aralarında ne gibi bir ayrılık var, görelim. Çünkü üzerinde durduğumuz konular, bilinmesi saygıya değer, bilinmemesi utanılacak konulardır. Mutlulukla mutsuzluğun ne olduklarını bilip bilmemek... İşte o konuların başında gelen bu. Hangi konu bundan daha önemli olabilir? Bunları bilmemekten daha utandırıcı ne vardır? Onun için sana soruyorum: Doğru olmayan Archelaus'un mutlu olduğunu söylediğine göre, doğru olmayan, doğru işler yap- d
mayan bir kimsenin mutlu olabileceğini sanmıyor musun? Senin düşüncen budur, diyebilir miyim?

Polos — Evet.

Sokrates — Ben de, bu olamaz diyorum... İşte anlaşamadığımız yer burası. Güzel. O adam cezalandırılsa, yaptıklarını ödese, onun için gene mutludur der misin?

Polos — Hayır, diyemem; cezaya çarpılırsa mutsuz olur.

Sokrates — Peki, doğru olmayan o adam, cezadan yaka-
e sını kurtarırsa, sence mutlu mudur?

Polos — Evet ,mutludur.

Sokrates — Ama bence Polos, doğru olmayan bir kimse, doğru olmayan işler yapan bir kimse, ne durumda bulunursa bulunsun, mutsuzdur. Ama yaptıklarından ötürü ceza görmezse, yaptıklarını ödemezse onun mutsuzluğu artar; tanrının ya da insanların eliyle cezasını çeker, yaptıklarını öderse mutsuzluğu azalır.

Polos — Gülünç bir inanış bu, Sokrates.

473 a *Sokrates* — Seni de o inanca getirmek istiyorum dostum, çünkü sen benim dostumsun. Anlaşamadığımız yer burası değil mi? Ben, kötülük yapmaktansa, kötülük görmek daha iyidir, dememiş miydim?

Polos — Öyle demiştin.

Sokrates — Sen tersini savunmuştun, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Ben, kötüler mutsuzdur, dedim; sen de bu sözümü çürüttün, öyle değil mi?

Polos — Zeus hakkı için öyle.

b *Sokrates* — Sence öyle.

Polos — Evet, ama doğru olduğunu sanıyorum.

Sokrates — Doğruluktan ayrılan mutludur da dedin, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Ben diyorum ki, çok mutsuzdur. Cezasını çekerse mutsuzluğu azalır... Bunu da çürütür müsün?

Polos — Bunu çürütmek, ötekilerini çürütmekten daha güç Sokrates.

Sokrates — Güç değil, Polos, olmayacak şey. Çünkü gerçeği kim çürütebilir?

Polos — Ne demek istiyorsun? Bir adamın, doğru olmayan yollardan zorbalığı ele geçirmeye uğraşırken yakalandığını düşünelim; bu adam, işkenceye yatırılıp bir yeri kesilip, gözc leri yakılıp, bütün korkunç acıları çektikten sonra, karısının, çocuklarının da o işkencelere çarpıldığını görüp, bunun üzerine de kazığa oturtulup, ya da ziftlenip diri diri yakılacağına kaçsa, bir zorba olsa, yurttaşlarının da, yabancıların da özenini çekse, onları imrendirse daha mutlu olmaz mı? Senin, çürütülmez dediğin ters düşünce bu mu?

Sokrates — Benim söylediklerimi çürüteceğine, soylu Polos, gene korkulukların arkasına saklanıyorsun; işte gene tanıklar getirdin karşıma. Ne olur, dur da, biraz belleğimi toplayayım... «Bir adam, doğru olmayan yollardan zorbalığı ele geçirmeye uğraşırken...» demiştin, değil mi? d

Polos — Evet, öyle dedim.

Sokrates — Doğru olmayan yollardan zorbalığı ele geçirenle, zorbalığı ele geçirmeden yakalanıp imanı gevreyen iki kişiden biri ötekinden daha mutlu değildir, olamaz. Ama kaçıp da zorba olan, ötekilerden daha da acıklı durumdadır, daha da mutsuzdur. Gülüyor musun Polos? Demek bu da yeni bir çürütme yolu... Karşındaki sana bir söz söyleyecek, sen e onun sözlerini çürüteceğine güleceksin.

Polos — Kimsenin doğru bulmayacağı bir söz söylemekle, sen kendi kendini çürüttün, farkında değil misin? Sor arkadaşlara.

Sokrates — Ben bir siyaset adamı değilim Polos; yalnız geçen yıl, bizim soya sıra geldiği için Beşyüzler toplantısına başkan seçildim, görevim gereğince oyları toplarken alay ettiler benimle, çünkü bu işi yapamıyordum. Onun için, şimdi sen 474 de benden, arkadaşların oylarını saymamı isteme. Bu tartışmada oy sayısından başka dayanağın yoksa, bırak da ben sorayım, sen de tanıtlama yolunu bir dene, bence en iyisi odur. Çünkü ben söylediklerimin doğru olduğuna ancak bir tanık gösterebilirim, o da tanıştığım kimsedir, onun oyunu almasını bilirim; ama kalabalık oldu mu apışırım, hiçbirine bir şey soramam. Şimdi bana cevap vermek istiyor musun, bırakacak mısın sözlerini inceleyeyim? Çünkü, sen de, ben de ina- b nıyoruz, herkes de inanıyor ki, kötülük etmektense, kötülük görmek, cezalandırılmamaktansa cezalandırılmak daha iyidir.

Polos — Ben de diyorum ki, öyle düşünmüyorum, kimse öyle düşünmüyor. Sözgelişi seni ele alalım: Kötülük etmektense, kötülük göreyim, daha iyi der misin?

Sokrates — Evet, sen de öyle dersin; benim istediğim de, herkesin istediği de budur.

Polos — Tam tersi; ben de istemem, sen de istemezsin, kimse de istemez.

Sokrates — Peki, cevap verecek misin?

Polos — Vereceğim ya, çünkü ne sorabilirsin diye merak c ediyorum.

Sokrates — Baştan başlıyormuş gibi düşünelim. Söyle bana Polos ,sence hangisi daha fenadır: Kötülük yapmak mı, kötülük görmek mi?

Polos — Kötülük görmek.

Sokrates — En çirkini hangisidir?

Polos — Yapmak.

Sokrates — En çirkin olan, en kötü olan değil midir?

d *Polos* — Değildir.

Sokrates — Anladım ne demek istediğini; yanılmıyorsam, güzelle iyi, çirkinle kötü bir değil senin için.

Polos — Bir değil ya.

Sokrates — Peki, şunu da sorayım: Güzel şeyler üzerinde konuşurken, hani güzel vücutlar, güzel renkler, güzel biçimler, güzel sesler, güzel töreler derken, belli ölçülere göre konuşmaz mısın? Sözgelişi, güzel vücut derken, onu, yararı ile, ya da ona bakanlara verdiği tatla ölçeriz. Beden güzelliği için bunlardan başka bir ölçün var mı senin?

e *Polos* — Yok.

Sokrates — Gene böyle, biçimlerin, renklerin güzelliğini söylerken de, ya onların verdikleri tada, ya yararlı oluşlarına, ya da bunların ikisine birden dayanırsın, değil mi?

Polos — Evet, öyle yaparım.

Sokrates — Sesler için, musiki için de öyle değil mi?

Polos — Öyle.

Sokrates — Yasalarla törelerin güzelliği de bu iki ölçüden birine, ya da ikisine birden dayanmaz mı?

Polos — Evet.

475 a *Sokrates* — Peki, bilgi için de böyle değil mi?

Polos — Böyledir Sokrates... Güzeli, yararlı ve hoş diye iki kalıpla ölçmen bence çok doğrudur.

Sokrates — Şimdi, iki güzel şeyden birinin güzelliği biraz daha çoksa, bu çokluk, ya birinden, ya ikisinden gelir... Demek istediğim, ya hoşluktan, ya yararlılıktan, ya da ikisinden birden. Öyle değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — E... İki bozuk şeyden birinin daha bozuk, daha çirkin olması da, daha çok acı, daha çok fenalık vermesindendir... Böyle olması gerekmez mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Peki, kötülük yapmakla, kötülük görmek der-

ken senin görüşün neydi? Kötülük görmek daha fena, kötülük etmek daha çirkin demiyor muydun?

Polos — Evet, öyle diyordum. b

Sokrates — E... Kötülük yapmak, kötülük görmekten daha çirkinse, daha çirkin olanın, daha acı verici, acılıkta, fenalıkta, ya da ikisinde birden, daha ileri olması gerekmez mi? Öyle değil mi dostum?

Polos — Evet.

Sokrates — Peki, kötülük yapmanın daha acı olup olmadığını düşünelim: Kötülük yapanlar, kötülük görenlerden daha çok mu acı çekerler?

Polos — Hayır Sokrates.

Sokrates — Demek, kötülük etmekte acı daha çok değildir ,öyle mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Acı çok değilse, öteki de çok değil midir? c

Polos — Hayır, öteki çoktur.

Sokrates — Demek kötülük edenler yalnız ötekinde daha ileri giderler.

Polos — Evet.

Sokrates — Ötekinde, yani fenalıkta, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Kötülük etmek, fenalıkça daha üstündür, bu yüzden de kötülük görmekten daha fenadır, öyle mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Kötülük etmek, kötülük görmekten daha çirkindir demedin miydi?

Polos — Evet.

Sokrates — Bunun daha fena bir şey olduğunu da gör- d medik mi şimdi?

Polos — Doğru.

Sokrates — Sence, daha fena, daha çirkin olan, az fena, az çirkin olandan yeğ değil midir? Cevap ver Polos, çekinme. Seni iyi edecek olan hekimin eline kendini çekinmeden, efendice bırakırsan bundan bir kötülük görmezsin. Ya «evet» de, ya «hayır».

Polos — Hayır diyeceğim, değildir.

Sokrates — Daha fena, daha çirkin olanı, az fena, az çir- e kin olana yeğ tutan var mıdır?

Polos — Durumu böyle koyarsan yoktur Sokrates.

Sokrates — Öyleyse ben, hiç kimse kötülük etmeyi, kötülük görmekten daha çok istemez derken doğru söyledim Polos; çünkü kötülük etmek, kötülük görmekten daha fenadır.

Polos — Bu sonuç çıkıyor.

Sokrates — İki çürütme yolu karşılaştırılınca görüyorsun ki Polos, bunlar birbirine benzemiyor. Benden başka herkes senin gibi düşünür. Ama bana, sadece senin tanıklığın, senin evet demen yeter... Başkası neme gerek. Ben senin oyunu al-
476 a dım ya, geri kalanına bakmam artık. Bu konu için konuştuklarımız yeter; şimdi öteki konuyu ele alalım: Senin düşündüğün gibi, bir suçlunun ceza çekmesi mi fenalıkların en büyüğüdür; yoksa benim dediğim gibi, cezadan kaçması mı daha fenadır? Ceza çekmek derken, yanlış bir iş yaptığın için, doğru olarak cezalandırılmayı anlamıyor musun?

Polos — Evet.

Sokrates — Doğru olan şeyler, doğru oldukça güzel değil midir? Cevap vermeden önce düşün.

Polos — Evet Sokrates, öyledir.

Sokrates — Şunu da düşün: Bir şey yapan biri varsa, o
b bir şeyin yapıldığı biri de vardır, değil midir?

Polos — Vardır.

Sokrates — Birinin yaptığını öteki çeker, çekilen şey de yapılan şeyle bir değil midir? Şunu demek istiyorum, sözgelişi, vuran biri varsa, vurulan bir şeyin olması gerekmez mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Vuran, var gücü ile ve hızlı vurursa, vuruş da
c öyle güçlü, hızlı olur, değil mi?

Polos — Doğru.

Sokrates — Öyleyse, vurulanın duyduğu ile, vuranın vuruşu bir özdedir, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Bunun gibi, biri yakarsa, yakılan bir şey de olmayacak mıdır?

Polos — Olacaktır.

Sokrates — Yakan, daha çok yakarsa, ya da acı verecek gibi yakarsa, yanan da ona göre yanacaktır, değil mi?

Polos — Doğru.

Sokrtes — Gene böyle, kesen biri varsa, kesilen bir şey de var demektir, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Kesme, derin, büyük, acı verecek gibiyse, kesik de ona göre olacaktır, değil mi?

Polos — Öyle.

Sokrates — Bu söylediğimi genel olarak doğru buluyorsan, demek ki, yapanın etkisine, yapılanın tepkisi karşılık düşer, öyle mi? d

Polos — Öyle.

Sokrates — Burada birleştiğimize göre, şimdi söyle bana, cezalandırılmak, bir şey yapmak mıdır, yoksa yapılandan acı duymak mıdır?

Polos — Yapılandan acı duymaktır Sokrates, orası öyle.

Sokrates — Öyleyse, bu acıyı yapan biri de vardır.

Polos — Vardır Sokrates, o da cezalandırandır. e

Sokrates — Peki, o, doğru olarak, hakça mı cezalandırır?

Polos — Evet.

Sokrates — Öyleyse yaptığı iş doğrudur.

Polos — Evet, doğrudur.

Sokrates — Öyleyse, yaptığından ötürü cezalandırılan, acıya sokulan doğru olarak mı cezalandırılmıştır?

Polos — Evet.

Sokrates — Peki, doğru olan, güzeldir, dememiş miydik?

Polos — Evet.

Sokrates — Güzel olan iyidir, çünkü güzel, hoş ve faydalı değil miydi? 477 a

Polos — Öyleydi

Sokrates — Öyleyse ceza çekmek iyidir, değil mi?

Polos — Doğru.

Sokrates — Bundan ötürü de ceza çekenin yararınadır.

Polos — Evet.

Sokrates — Yararınadır sözünden, benim istediğim anlamı mı çıkarıyorsun? Ben böyle derken, doğru olarak cezalandırılanın ruhu bundan yararlanır, demek istiyorum.

Polos — Evet, öyledir.

Sokrates — Öyleyse ceza görenin ruhu, kötülükten kurtulur.

Polos — Evet.

Sokrates — O adam kimse, böylece kötülüklerin en büyüğünden kurtulmuş olmaz mı? Bir de şunu düşün: İyi durumda bir adam için yoksulluktan büyük kötülük olur mu? b

Polos — Olamaz.

Sokrates — Gene böyle, vücudu biçimli bir adam için, kuruluk, hastalık, biçimsizlik, kötü değil midir?

Polos — Sanırım.

Sokrates — E... Ruhun da buna benzer kötülükleri yok mudur sence?

Polos — Vardır ya.

Sokrates — Bunlar da, doğruluktan şaşmak, bilgisizlik, alçaklık gibi şeyler değil midir?

Polos — Evet.

c *Sokrates* — Demek ki sen, şu üç şeye, ruha, bedene, yaşayış durumuna karşılık, eğrilik, hastalık, yoksulluk gibi üç kötü şey göstermiş olmuyor musun?

Polos — Doğru.

Sokrates — Peki, bu kötülüklerin en çirkini hangisidir? Ruhun kötülüğü olan, eğrilik, değil mi?

Polos — Hem de en çirkini.

Sokrates — En çirkin, en kötü değil midir?

Polos — Ne demek istiyorsun Sokrates?

Sokrates — Şunu demek istiyorum: En çirkin olanın, ya en acı veren, ya en zarar veren, ya da bunların ikisini birden veren olduğunu daha önce söylememiş miydik?

Polos — Söylemiştik.

Sokrates — Peki, eğrilik gibi bütün ruh kötülükleri bizce
d en çirkin şeyler değil midir?

Polos — Öyledir.

Sokrates — Neden? Çünkü en çok acı olan, en çok acı, en çok zarar, ya da bunların ikisini birden veren çirkinliktir de ondan, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Öyleyse, eğrilik, taşkınlık, alçaklık, bilgisizlik, yoksul, ya da hasta olmaktan daha acı değil midir?

Polos — Hayır Sokrates, senin dediğin gibi değil bence.

Sokrates — Madem ki sence, bütün kötülükler içinde ruhun kötülüğü en acı veren değildir, öyleyse o, olağanüstü zarar veren bir kötülük olduğu için kötülüklerin en çirkinidir.

e *Polos* — Öyle.

Sokrates — En büyük zararı veren, en büyük kötülükler değil midir?

Polos — Evet.

Sokrates — Şimdi, bizi yoksulluktan kurtaran sanat hangisidir? Para kazanmak sanatı değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Ya bizi hastalıklardan kurtaran sanat? Hekimlik değil mi?

Polos — Doğru. 478

Sokrates — Peki, kötülük, fenalık etmekten kurtaran? Bir anda cevap veremeyeceksen düşün: Biz hastayı nereye, kime götürürüz.

Polos — Hekime Sokrates.

Sokrates — Öyleyse, kendini bilmeyeni, doğruluktan şaşanı kime götürürüz?

Polos — Yargıçlara demek istiyorsun.

Sokrates — Cezalandıran onlardır, değil mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Doğru olarak ceza verenler, bu işi, doğruluk kurallarına göre yapmazlar mı?

Polos — Evet.

Sokrates — Demek, para kazanma sanatı yoksulları, hekimlik hastaları kurtardığı gibi, doğruluktan şaşanlarla kendini bilmezleri de doğruluk kurtarır, değil mi?

Polos — Evet. b

Sokrates — Bu üçünden en iyisi hangisidir?

Polos — Onları bir daha sayar mısın?

Sokrates — Para kazanma, hekimlik, doğruluk.

Polos — Doğruluk, Sokrates, hem de ötekilerle ölçülmeyecek gibi.

Sokrates — Öyleyse, en hoş, en yararlı, ya da hem en hoş, hem en yararlı olan doğruluk değil midir?

Polos — Evet.

Sokrates — Hekimlik hoş şey midir, hastalara hoş gelir mi?

Polos — Sanmıyorum.

Sokrates — Peki, yararlı bir şey midir?

Polos — Evet.

Sokrates — Evet, çünkü hasta büyük bir kötülükten kurtulur; acıya katlanmanın sonucudur bu... Öyle değil mi? c

Polos — Evet.

Sokrates — Peki, hastalanıp iyileşen mi, yoksa hastalanmayan mı bedence daha mutludur?

Polos — Hastalanmayan.

Sokrates — Evet, çünkü mutluluk, fenalıklardan kurtulmak değil, onlara düşmemektir.

Polos — Evet.

d *Sokrates* — Şimdi iki kişi düşün ,ikisi de hasta, biri bu hastalıktan kurtuluyor, öteki kurtulamıyor... Bunların hangisi daha mutsuzdur?

Polos — Hastalıktan kurtulamayan.

Sokrates — Peki, ceza, dertlerin en büyüğü olan kötülükten insanı kurtarır, dememiş miydik?

Polos — Evet.

Sokrates — Bizi cezalandıran, bizi doğru yola getiren doğruluk, kötülüklerimizin ilacı değil midir?

Polos — Evet.

Sokrates — Öyleyse, ruhunda hiçbir kötülük olmayanın mutluluğu en başta gelir; çünkü fenalıkların en büyüğü ruhça kötü olmaktır.

Polos — Evet.

Sokrates — Ondan sonra da, kötülüklerden kurtulmuş olan gelmez mi?

Polos — Doğru.

Sokrates — O da, öğüt verilen, paylanan, ceza gören değil midir?

Polos — Evet.

Sokrates — Öyleyse, kötü olan, kötülükten kurtulamayan, insanların en mutsuzudur, değil mi?

Polos — Öyle.

Sokrates — Demek en büyük suçları işledikten sonra, öğütten, azardan, cezadan kaçan, insanların en kötüsü, en mutsuzu olmuş olur... Archelaus'un, ya da öteki zorbaların, söylevcilerin ve gücü yetenlerin yaptıkları da bu değil mi?

479 a *Polos* — Doğru.

Sokrates — Bunların tuttukları yol, en kötü hastalıklara yakalanmış olanın, beni bıçak altına yatırır, bir yerimi dağlar, acı çekerim, diye korkarak, onu iyi edecek olan hekime başvurmaktan kaçınmasına benzemiyor mu?

Polos — Evet, benziyor.

Sokrates — Bunlar, sağlık nedir, beden gücü nedir, bil-

b meyenlere benziyorlar; deminki düşüncemizde yanılmıyorsak

dostum, acı verir diye düşünerek doğru olmaktan kaçınıyorlar, doğruluktan yararlanacaklarını görmüyorlar; hasta bir ruhla yaşamanın, hasta bir bedenle yaşamaktan daha büyük bir mutsuzluk olduğunu anlamıyorlar... Hasta bir ruh derken, pis, bozuk, kirli bir ruh demek istiyorum. Böylece cezadan kaçınmak, en büyük dertlerden kurtulmak için, ellerinden geleni yapıyorlar; para bularak, arkadaşlar bularak, var güçleriyle elâlemi kandırmaya bakıyorlar. Söylediklerimiz doğruysa, bunlardan çıkan sonuçları görüyor musun Polos, yoksa onları birlikte mi çıkaralım?

Polos — İstersen birlikte çıkaralım.

Sokrates — Kötülük, kötü işler, fenalıkların en büyüğüdür... Bu bir gerçek değil mi?

Polos — Açıkça öyle.

Sokrates — Bu kötülükten kurtulmanın yolu da, ceza çekmek değil mi? d

Polos — Doğru.

Sokrates — Tersi, kötülüğü sürdürmez mi?

Polos — Evet.

Sokrates — Kötülükleri basamaklara koysak, doğru olmayan bir işi yapmak ikinci basamaktır; ama doğru olmayan bir işi yapıp da cezalandırılmamak en büyük kötülüklerin başında gelir değil mi?

Polos — Doğru.

Sokrates — İşte bizim anlaşamadığımız yer de burası değil miydi dostum? Sen Archelaus'u, en büyük suçları işleyip de cezalandırılmadığı için mutlu sayıyordun, öte yandan ben de, Archelaus, ya da onun gibi doğru olmayan işler yapıp da e ceza görmeyenler, bütün insanların en mutsuzlarıdır, övle olmaları gerekir, diyordum; çünkü kötülük görmek, kötülük etmekten yeğdir; bu bakımdan cezadan kaçan, ceza görenden daha mutsuzdur. Böyle demiyor muydum?

Polos — Evet.

Sokrates — Doğru değil mi?

Polos — Doğru.

Sokrates — Peki Polos, bu doğruysa, söylevciliğin büyük 480 a yararı nerde kaldı? Şimdi söylediklerimizi doğru olarak benimsiyorsak, bütün insanların, yanlış yola sapmaktan kendilerini korumaları gerekmez mi? Çünkü böyle yapmazlarsa, en büyük fenalığı görmeyecekler mi?

Polos — Doğru.

Sokrates — Öyleyse, yanlış bir iş yapan, bunu ister kendisi yapsın, ister sevdiklerinden biri yapsın, gönüllü olarak ceza göreceği yere koşmalıdır; hekimin karşısına çıkar gibi, kötülük hastalığının yerleşmemesi, iyileşemez bir ruh uru durumuna gelmemesi için yargıç katına çıkmalı. Demin benimsediğimiz düşüncelere bakarak, bu sonucu çıkarmamız gerekmez mi? Polos? Bundan başka bir şey denebilir mi?

Polos — Bundan başka bir şey denemez Sokrates.

Sokrates — Öyleyse Polos, biz bir kötülük edersek, ya da anamız, babamız, arkadaşlarımız, çocuklarımız, yurdumuz bir kötülük ederse, bu kötülüğü olağan göstermek için söylevcilik bir işe yaramaz. Anlarım, bir kötüyü hoş göstermek için değil de suçlamak için kullanılırsa, söylevcilik o zaman adamın işine yarayabilir. Ama o zaman da o adam, bu silahı en başta kendisi için kullanabilmeli, yanlış bir iş yapınca kendini, sonra da yanlış bir iş yapan anasını, babasını, çocuklarını, arkadaşlarını suçlayabilmeli; doğruluktan ayrılmış olanın ceza görerek iyileşmesi için, kötülüğü açığa vurmalı, gizlememeli; hekimin bıçağı, kızgın demiri altına yatan pekyürekli insanlar gibi, acıya aldırmadan, iyiye, güzele varmak için gözü kapalı olarak atılmaya kendini de, başkalarını da zorlamalı; kötülüğü işleyenin cezası kamçılanmaksa, bırakmalı kamçılansın, zincire vurulmaksa vurulmalı, para ödemekse ödemeli, sürülmekse sürülmeli, öldürülmekse öldürülmeli; kendini, kendi yakınlarını ilk suçlayan gene kendisi olmalı; işte, kendisinin, ya da yakınlarının yaptığı kötü işleri açığa vurarak fenalıkların en büyüğü olan kötülükten, yanlış yola sapmaktan kendini de, yakınlarını da kurtarmak için söylevciliği kullanmalı. Böyle yapılırsa söylevcilik yararlı olur Polos. Buna «evet» mi diyeceksin, «hayır» mı?

Polos — Bunlar, daha önce söylediklerine uygunsa da Sokrates, bana aykırı geliyor.

Sokrates — Daha önce söylediklerimiz doğruysa, bu sonuç çıkmaz mı?

Polos — Evet, çıkar.

Sokrates — Söylediklerimizin tersi doğruysa, bizim gerçek görevimiz, düşmana da, dosta da zarar vermek olur. Kendimi korumak için uyanık bulunmam ayrı, ama benim düşmanım üçüncü bir kişiye, sözle, ya da işle, bütün yolları kullanıp

kötülük ederse, demin söylediklerimizin tersine uyarak, onu ceza görmekten, yargıç katına çıkmaktan korumalı, yargıç katına çıkarsa kaçmasını sağlamalı, ceza çekmesini önlemeliyim; para çaldıysa cebinde kalmalı, çaldığını tanrı gözünden de, 481 a
doğruluktan da uzakta, istediği gibi yemeli; ölümle cezalandırılması gereken bir suç işlediyse ölmemeli, günahı ile ölümsüzlüğe ermeli, yaşayabildiğince yaşamalı. Bu amaçlar için söylevciliğin işe yaradığını söylesek de, doğruluktan ayrılmayan bir adama onun en küçük bir iyiliği dokunamaz Polos; önceki konuşmalarımızda ondan böyle bir iyilik çıkacağını görmedik. b

Kallikles — Ne dersin Khairephon, Sokrates gerçek mi konuşuyor, yoksa şaka mı ediyor?

Khairephon — Bana kalırsa, şaka etmiyor Kallikles; ama bir de kendisine sorsan iyi olur.

Kallikles — Tanrılar hakkı için, benim de istediğim bu... c
Söylesene Sokrates, gerçek mi konuşuyorsun ,yoksa eğleniyor musun? Çünkü eğlenmiyorsan, söylediklerin doğruysa, her şey allak bullak olmaz mı? Böylece, yapmamız gereken işlerin tersini yapmış olmaz mıyız?

Sokrates — Kallikles, insanlarda duygu birliği olmasaydı, duygular kişiden kişiye değişseydi; demek istiyorum ki, herkesin duyguları kendine özgü olsaydı, kimse kendi duygularını d
başkasıyle paylaşmasaydı; izlenimlerimizi başkasına anlatamazdık gibi geliyor bana. Aramızda duygu ortaklığı olduğunu bildiğim için böyle söylüyorum. Çünkü ikimiz de seviyoruz, ikimizin de ikişer sevgilimiz var: Ben Kleinias'ın oğlu Alkibiades'le felsefeyi seviyorum; sen de Atinalı Demos'la Pyrilampes'in oğlu Demos'u seviyorsun. Ne diyordum, bakıyorum da, sevdiğinin herhangi bir sözü ile, ya da herhangi bir düşüncesiyle uyuşmazlığa düşmekten çekiniyorsun, ama o değişti mi, ben de o yana, bu yana değişiyorsun. Toplantıda söylediğin bir sözü, Atinalı Demos beğenmezse, sen de düşünceni değiştiriyorsun; Pyrilampes'in genç oğlu Demos ile olunca da böyle davranıyorsun. Çünkü sevgililerinin düşüncelerine, sözlerine karşı dayanmak gücü yok sende. Onların etkisinde kalarak za- e
man zaman söylediğin ipsiz sapsız sözlere biri şaşsa, namuslu bir adamsan, ona demen gerekir ki, ne yapayım, sevdiklerimin istemedikleri sözleri söyleyemem, onların yanında yapabileceğim ancak susmaktır. Böyle dersin. İşte, benim sözlerim de bir yankıdır, anlıyor musun? Bundan ötürü bana şaşma. Ama

benim susmamı istersen, felsefenin susmasını istiyorsun, sevgilim olan felsefenin susmasını istiyorsun demektir; çünkü, benim şimdi sana söylediklerim, onun bana boyuna söyleyip durduklarıdır dostum; ama öteki sevgilim gibi esintili değildir o, çünkü Kleinias'ın oğlu, bugün bir şey der, yarın başka
482 a bir şey, oysa felsefe hep doğruyu söyler. Şimdi şaştığın sözleri bana o öğretti, sen onları benden değil, ondan dinledin. Bu yüzden onu çürüt, kötülük etmenin, cezadan kaçmanın, en büyük fenalık olmadığını ona göster. Yoksa Mısırlıların tanrısı köpek hakkı için Kallikles, derim ki, Kallikles hiçbir zaman kendisiyle bağdaşamayacak, yaşadığınca çelişik bir durumda
b kalacak. Oysa ben, dostum, lirimin sesi bozuk çıkıyormuş, yönettiğim koro bir şeye benzemiyormuş, ya da bütün dünya bana karşı olmuş, aldırmam, yeter ki kendime karşı olmayayım, kendimle çelişkiye düşmeyeyim.

Kallikles — Tam işini bilen söylevcilerdensin Sokrates,
c tartışmayı gürültüye getirmek istiyorsun. İşte gene o yolda bir kurnazlık yaptın; demin Gorgias'ın düştüğü çıkmaza, onu bu yüzden suçlayan Polos'u da düşürdün. Polos demişti ki sana: Gorgias'a, doğruluğun ne olduğunu bilmeyen biri, senden söylevciliği istese, ona doğruluğun ne olduğunu öğretir misin? diye sorunca, Gorgias saflık edip, «hayır»la karşılaşmaktan kimsenin hoşlanmadığını düşünerek, öğretirim, diye cevap verdi, bu yüzden kendisiyle çelişkiye düştü; senin istediğin,
d bayıldığın da buydu. Böyle dedi ve sanırım yerinde olarak sana güldü, güldü ama, şimdi de kendi düştü o kapana. Senin, kötülük etmek, kötülük görmekten daha büyük mutsuzluktur, sözünü benimsediği için Polos'a kurnaz diyemeyeceğim. Çünkü bu benimseme, senin onu şaşırtmana yol açtı; Polos saflık edip ne düşündüğünü söylemedi, ağzını kapadı. Gerçek ardında gönüllü olduğunu söyleyen sen, şimdi doğruluğun bayağı, orta malı yorumlarına kaçıyorsun, tabiata uygun değil, yasalara uygun bu yorumlar. Oysa tabiatla yasalar, genel olarak,
e birbirlerinden ayrı şeylerdir: İşte karşındaki, düşündüğünü söylemekten çekindi mi, bu yüzden kendisiyle çelişkiye düşüyor; senin ustalığın burada, bunu bildiğin için kazanıyorsun; karşındaki, bir konuyu, yasalara göre tartışırken, sen, kurnazlık edip, sözü tabiat kurallarına getiriyorsun; karşındaki, tabiat kuralları üzerinde dursa, sen yasalara kayıyorsun. İş-

te, kötülük etmekle kötülük görmek konusundaki tartışmada da böyle yaptın. Polos, mutsuzluk üzerinde, yasalara göre konuşuyordu, sen onu tabiat kuralları açısına sürükledin. Çünkü, kötülük görmek, tabiat kurallarına göre, en büyük mutsuzluktur, neden dersen, en büyük fenalık odur. Ama yasalara göre, kötülük etmek daha çirkindir. Çünkü kötülük görmek, insana değil, köleye yakışır; köle kendini de, sevdiklerini de, kötülüğe karşı koruyamaz, bu yüzden onun ölmesi, yaşamasından yeğdir. Bence yasaları yapanlar, güçsüz kimselerdir; onların yasaları yapmaları, yasaları övmeleri, vermeleri hep kendilerine, kendi çıkarlarına göredir. Onlar, daha çok kazanabilecek olanları, en güçlü olanları, kendilerinden daha çok kazanmasınlar diye korkuturlar, alçaklıktır bu derler, namussuzluktur, doğru değildir, derler. Oysa doğru değildir dedikleri, bir adamın, komşularından daha fazla kazanmak istemesidir; böyle diyenler, kendilerinin aşağılık kimseler olduklarını bilirler, sanırım onları en çok eşitlik sevindirir. İşte bu yüzden, başkalarından daha çok kazanmaya çalışmak, yasalara göre, ayıptır, yanlıştır, doğru değildir denir. Oysa tabiata göre, en iyinin en kötüden, en güçlünün en güçsüzden daha varlıklı olması doğrudur. Tabiat bunu birçok örneklerle gösteriyor; hayvanlar arasında olduğu gibi insanlar arasında da, bütün devletlerde ve bütün ırklarda, düşkünleri yönetenler, onlardan çok daha varlıklı olanlar, üstünlerdir, çünkü doğrusu budur. Serhas, Hellas'a, babası İskitlere saldırırken, hangi doğruluk ilkesine dayanıyorlardı? (Sayısız örnekleri bir yana bırakıyorum). Hayır, bunlar, yapma yasalara değil de, tabiata, tabiatın kurallarına uyan kimselerdir. Bizim yasalarımız ise, en iyi ve en güçlü kimseleri, daha gençken ele alıp, aslan yavrularını evcilleştirirken yaptığımız gibi, onlara eşitliğin gerekli olduğunu, güzel ve doğru olduğunu aşılamak için yapılmış ve yurttaşlarımıza zorlanmıştır. Ama bunları sarsacak, kıracak, bütün bunlardan kurtulacak güçte bir adam çıkmaya görsün, alimallah bizim bu uydurmalarımızı, büyülerimizi, laf ebeliklerimizi, tabiata aykırı olan yasalarımızı ayağının altında çiğner: Köle baş kaldırmış, efendimiz olmuştur, artık tabiata göre doğru olan, yolumuzu aydınlatacaktır. Şu şiiri yazarken, Pindaros'un duygusu da buydu bence:

483 a b c d e 484 a

«Her şeyin, ölümlülerle ölümsüzlerin kralıdır yasa.»

b Bu yasa ona göre,

«En kırıcı işleri bile, karşı gelinmez gücü ile, doğru kılabilir; bunu Herakles'in yaptıklarından anlıyorum, çünkü satın almadan...»

Sonunu getiremeyeceğim, ama dediği aşağı yukarı şu: Satın almadan, kendisine verilmeden Geryon'un öküzlerini alıp götüren Herakles, zayıfların, düşkünlerin öküzleri, bütün malları, güçlülerin, üstünlerindir, diyen tabiat kuralına uyuyor, tabiata göre doğru olanı düşünüyor. Felsefeyi bırakıp da üstün şeylere yönelirsen, bunun doğru olduğunu sen de anlar-
c sın: Sokrates; felsefe, belli bir yaşta, aşırılığa kaçmadan izlenirse, hoş bir gösteriştir; ama üzerinde gerektiğinden çok durulduysa, yıkıcı olur. Giderek, değerli bir adam bile, yaşlandıktan sonra da felsefeyi bırakmazsa, saygı değer bir insanın bilmesi gereken şeylerin hepsinden yoksun kalır; devletin yasalarından anlamaz, özel işlerde olsun, kamu işlerinde olsun,
d kullanılacak dili bilmez, bütün insanlarda ortak olan zevklere, isteklere yabancı kalır. Bunlar bir işe, ya da siyasete atılsalar, felsefe tartışmalarına karışan siyaset adamları gibi gülünç
e olurlar. Euripides'in dediği gibi,

«Herkes uğraştığı işte parlar, bütün gününü o iş için harcar.»

Ama çakmadığı bir şey oldu mu, onu kendinden ister, küçümser, uzak durmaya bakar ondan sonra da hindi gibi kabarır. Felsefe, eğitimin bir parçası olarak, iyi bir şeydir; bir adamın, gençken bu eğitimden geçmesinin ayıplanacak bir yanı yoktur. Ama yaş ilerledikçe, felsefe gülünç olmaya başlar. Ben bu gibileri, konuşurken kekeleyen, çocuklara benzemeye
485 a özenen kimselere benzetirim. Düzgün konuşma çağına gelmemiş küçük bir çocuğun, oyun oynarken kem küm etmesi hoşuma gider, çünkü onun konuşmasında yaşına uygun bir başıboşluk, bir çekicilik vardır. Ama ağzından çıkanı özene bezene ifade eden bir küçük yaratık görsem irkilirim. Çirkin bir ses
b kulağımı tırmalar. İşte, küçük bir çocuk gibi oyun oynayan, kekeleyen bir adam da, bana bu yüzden gülünç, yakışıksız, dayak yoksulu görünüyor. Felsefe öğrencileri için de durum böyle; felsefe okuyan bir delikanlı görsem hoşuma gider, çün-
c kü felsefe onun, sağlam bilgili bir adam olarak yetişmesini sağlayacaktır. Felsefeye boşverene ise, aşağılık bir adam diye

bakarım, çünkü o adam, büyük, soylu şeylerin hepsinden sonuna değin yoksun kalacaktır. Ama yaşlılığında da felsefe ile uğraşan, felsefeyi bırakmayan birini gördüm mü, bir temiz dövmek isterim Sokrates; çünkü böylesi, demin de söylediğim d
gibi, birtakım değerleri de olsa, kadınlaşmıştır bence. Bir ozanın dediği gibi, herkesin kendini gösterdiği işyerinden, pazar yerinden kaçıp gider o, geri kalan günlerini kaçırmak için gözden ırak bir yere sokulur, ağzına bakan üç dört delikanlı ile fısıldaşır orada, ama özgür bir adam gibi konuşamaz, doyurucu hiçbir söz söylemez. Bana gelince Sokrates, benim sana çok sevgim vardır, demin adını andığım Euripides'in oyunundaki Zethos'un, Amphion için beslediği duygulara benzer benim senin için beslediğim duygular. Zethos'un, kardeşine verdiği öğüe
dü ben de sana vermek, ilgilenmen gereken şeylere karşı ilgisiz davrandığını söylemek istiyorum, çünkü sen,

«Öylesine soylu olan ruhunu, çocukça bir görünüşe bürüyüp göze battın,
Artık doğruluk üstüne ne bir tanıt, ne bir çözüm,
Ne de yiğitçe bir öğüt verebiliyorsun.» 486 a

Bana kızma Sokrates, seni sevdiğim için söylüyorum; felsefe ile uğraşmayı öylesine sürgit eden kimselerin düştüğü bu bağışlanmaz durum, utanılacak bir şey değil mi sence? Biri çıksa da, seni, ya da senin gibi birini, hiçbir kötülük yapmadan, yaptı diye tutuklarevine tıksa, ne olduğunu anlamadan buna katlanırsın... Şaşkınlıktan ağzın bir karış açık, sersemlemiş durumda, bir laf bile etmeden orada oturup kalırsın... Yargıç katına çıktığında da, seni suçlayan, isterse dünyanın b
en beceriksiz adamı olsun, senin için ölüm cezası istedi mi, ölürsün. Buna,

Akıllıyı aptal eden bir sanat

denmez de ne denir? Büyük bir tehlike karşısında, kendini de, başkalarını da kurtarmaya yaramayan, ne denli iyi olursa olsun, bir adamı, düşmanlarının soygunundan, yurttaşlık hakları alınmış biri olarak yaşamaktan kurtaramayan böyle bir c
sanatın ne değeri olur? Kaba kaçacak ama, bu gibilerin suratının orta yerine, başına ne gelir diye düşünmeden, patlatmalı yumruğu. Dinle beni dostum, ayak direme de,

«İş kıvırmanın felsefesini öğren, akıllı uslu tanınmaya bak, İnce lafları bırak.»

Bilmem,

«Sana sadece
Evinde oturmak gücünü verenler...»

d için deli mi demeli, budala mı? Laf ebesi enayilere özenmeyi bırak da, sayın, değerli, ne yaptığını bilen kimseleri örnek al kendine.

Sokrates — Ruhum altından olsaydı Kallikles, altını ayırdetmek için kullanılan taşları bulunca sevinmez miydim? Onlardan birini ruhuma sürtüvermek işten bile olmazdı; böylece taş, ruhumun iyi olduğunu gösterirdi, ben de anlardım; artık başka bir şeyle daha denemeyi düşünmeden rahata erердim.

e *Kallikles* — Ne demek istiyorsun Sokrates?

Sokrates — Söyleyeyim: İstediğim o taşı sende buldum sanıyorum.

Kallikles — Nasıl?

Sokrates — Çünkü, benim ruhumun doğurduğu herhangi bir düşünce ile birlik olursan, doğruyu gerçekten buldun demektir. Düşünüyorum da, ruhunun iyi olup olmadığını anlamak isteyen bir adamda bulunması gerekli olan üç özellik sende var: Bilgi, iyiniyet, açık kalplilik. Karşılaştığım insanların çoğu, senin gibi kafalı olmadıkları için, beni anlayamıyorlar.
487 a Kimi de kafalı ama, doğruyu söylemiyor bana, çünkü benimle senin gibi ilgilenmiyor. Şu iki yabancı, Gorgias'la Polos, kafalı kimselerdir, kimse tersini söyleyemez, üstelik benim dostlarımdırlar, ama açık kalplilikleri yetmiyor, ikisi de çok çekingen. Çekingenlikte öyle ileri gidiyorlar ki, şu topluluğun karşısında en önemli konular tartışılırken kendileriyle çelişmeye
b düşüyorlar. Başkalarında bulunmayan bütün bu özellikler ise sende var; yüksek bilgiler edinmişsin, bunu bütün Atinalılar bilir. Sonra da benim dostumsun! Neden böyle düşündüğümü de söyleyeyim mi? Senin Alphidnae'li Tisander, Androtion'un oğlu Andron, Kolargos'lu Nausicydise ile birlikte yetiştiğini,
c çalıştığını biliyorum. Duyduğuma göre, dördünüz bir gün oturmuşsunuz, felsefede nereye dek gitmeli diye birbirinize öğütler vermişsiniz. Yanılmıyorsam, sen, felsefe öğreniminde de-

rinleşmeyi sürgit etmemek gerektiğini söylemişsin. Çok bilmiş d
olmak iyi değildir, demişsiniz birbirinize, ne olduğunu anlamadan bozuluveririz diye korkmuşsunuz. İşte şimdi, en iyi arkadaşlarına verdiğin o öğüdü benden de esirgemediğini görünce, iyi niyetli olduğuna inandım. Çekinmeden konuşan, açık konuşan bir adam olduğuna beni inandırdın, az önceki sözlerin de bu inancı perçinledi. Demek, şu sonuç ortaya çıkıyor: Tartışma sırasında, bir görüşte birleşirsek, bu birleşme, o görüşü doğru saymamıza yetecek, artık onu bir kez daha kurcalamaya kalkmayacağız. Çünkü benimle birleştiğini söylemen, bilgisizlikten, çekingenlikte, ya da beni yanlış yollara sürüklemek istediğinden gelemez; dostum olduğunu sen e
söyledin. Demek, ikimiz bir yerde birleştik mi, onu tam doğru saymak zorundayız. Oysa Kallikles, senin az önce bende yerdiğin şeyler, küçümsenecek bir tartışma konusu mudur? Bir insan nasıl olmalı, gençliğinde ve yaşlılığında, neyi, nereye dek incelemeli konusundan daha önemli bir konu var mıdır? Benim gidişimde bir yanlışlık varsa, inan ki, bilgisizliğimdendir, bile bile değildir. Bundan sonra da öğütlerini benden esirgeme, şimdi başladığın gibi, ne yapmam gerektiğini, bunu nasıl elde edebileceğimi anlayıncaya dek arkasını bırakma. 488 a
Ama, bana verdiğin öğütleri alıp benimsedikten sonra onlara göre davranmazsam, «ahmak» de bana, öğrenmeye yeteneksiz say beni, bir daha yol gösterme. Şimdi şunu yeniden söyler misin: Pindaros ile senin, tabiata göre doğruluk sözünden anladığın nedir; üstün olan kimseler, güçsüzlerin mallarını zorla ellerinden alacaklar; en iyi olan, en kötü olanı, soylu olan da ayak takımını yönetecek... Böyle değil miydi? Doğru mu kalmış belleğimde? b

Kallikles — Evet, öyle söyledim, gene de söylerim.

Sokrates — Ama en iyi adamla en güçlü dediğin bir midir? Demin söylerken iyi anlamadım... Şunu mu demek istiyorsun: Güçlüler üstündür, güçsüzlerin onlara boyun eğmesi c
gerekir; büyük devletlerin, küçük devletlere saldırması da, böyle, tabiata göre doğru olan bir iştir, çünkü büyük devletler üstündür, güçlüdür... Demek, üstün olan, güçlü olan, en iyi olandır. Yoksa şunu mu demek istiyorsun: Güçsüzler, düşkünler iyi olabileceği gibi, üstünler de kötü olabilir... Yoksa sence, en üstün olanla en iyi olan bir mi? İşte bana açıklama-

d nı istediğim bu. Üstün, güçlü, iyi dediklerin bir mi, yoksa ayrı ayrı şeyler mi?

Kallikles — Sana açıkça söyleyeyim: Bunların üçü birdir.

Sokrates — Sen demin, yasaları çoğunluk yapar, demiştin; demek bu çoğunluk, yasalara boyun eğdirmek istediği bir kişiye karşı tabiatça üstündür, öyle mi?

Kallikles — Üstündür ya.

Sokrates — Öyleyse, çoğunluğun yasaları, üstünlerin yasalarıdır, değil mi?

Kallikles — Çok doğru.

e *Sokrates* — Öyleyse, en iyilerin yasalarıdır bunlar... Yukarı katta olanlar, en iyilerdir dememiş miydin?

Kallikles — Evet.

Sokrates — E... Onlar üstün oldukları için, üstün insanların yaptığı yasalar da tabiatça iyidir, değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Demin, çoğunluğun düşüncesine göre, doğruluk eşitlik demektir, kötülük etmek de kötülük görmekten daha çirkindir, diyen sen değil miydin? Öyle mi, değil mi? Ce-
489 a vap ver Kallikles, doğruyu söylemekten çekinme. Çoğunluk böyle düşünür mü, düşünmez mi? Yalvarırım sana, cevap ver de, benimle birliksen ,doğru ile yanlışı ayırdetmesini bilen bir usta ile birlik olduğumu görmekten kendime güvenim artsın.

Kallikles — Evet, çoğunluk, senin dediğin gibi düşünür.

Sokrates — Öyleyse, kötülük etmenin kötülük görmekten daha çirkin olduğu, doğruluğun eşitlik demek olduğu, yalnız
b törelere göre değil, tabiata göre de doğru çıkıyor. Demek ki, sen demin, tabiatla yasaların birbirine karşıt olduğunu söylerken yanıldın; beni, bu karşıtlığı bile bile, salt karşımdakini şaşırtmak için çirkin bir oyuna kalkmakla, yasalar üzerinde konuşurken sözü tabiata, tabiat üzerinde konuşurken de yasalara çevirmekle boş yere suçladın, değil mi?

Kallikles — Bu adam, saçma konuşmaktan vazgeçmeyecek. Birtakım sözcüklere sarılıp onlar üzerinde cambazlık et-
c mekten utanmıyor musun bu yaşta Sokrates? Ben sana, üstün olan iyidir, demedim mi? Kollarından başka hiçbir güçleri olmayan ne idüğü belirsiz birtakım heriflerin, bir sürü kölenin bir araya gelip de söyledikleri sözleri yaşa saydığımı mı düşündün?

d *Sokrates* — Ey koca bilgin, senin görüşün bu mu?

Kallikles — Bu ya.

Sokrates — Üstün olmak ne demektir, diye arka arkaya soruşum, senin düşünceni iyice anlamak içindi Kallikles. Ne demek istediğini açıkça öğrenmek istiyordum. Yoksa senin, iki kişi bir kişiden, ya da kölelerin, salt kolları güçlü olduğu için, benden daha iyidirler diye düşünmediğini bilmez miyim? Şimdi yalvarırım sana, baştan al da söyle; en güçlü olan, en iyi adam değilse, en iyi adam diye kime diyorsun sen? Yalnız ne olur, biraz yumuşak davran bana sayın bayım, yoksa çekip giderim yanından.

Kallikles — Alay etme. e

Sokrates — Yavuz Zethos hakkı için alay etmiyorum. Ama sen demin, onun ağzından benimle alay etmiştin, neyse... Söyle şimdi, en iyi diye kime diyorsun sen?

Kallikles — En değerli olana.

Sokrates — Görüyor musun, hiçbir işe yaramayan, anlamsız birtakım sözler söylüyorsun. Cevap ver: En bilgili olan, en iyi, en üstün müdür, değil midir?

Kallikles — En bilgili olan, en iyi, en üstündür.

Sokrates — Öyleyse, bir bilgili adam, bin budaladan da- 490 a
ha üstündür sence. En üstün olduğu için de, ötekileri buyruğu altına alacak; ötekilerden daha varlıklı olacak. Bir kişi, bin kişiye üstündür, demenden ben bunu anlıyorum. Artık, söz cambazlığı yaptığımı söyleyemezsin.

Kallikles — Evet, bunu demek istedim. Tabiata göre doğru olan, en iyinin, en bilgilinin, güçsüzleri buyruğuna alması, onlardan daha varlıklı olmasıdır.

Sokrates — Dur burada. Şuna ne dersin: Şimdiki gibi bir b
araya geldiğimizi düşün, birkaç kişiyiz, ortaklaşa kullanacağımız birçok etimiz, içkimiz var; sağlık, sağlamlık bakımından da çeşitli durumdayız, kimimiz güçlü kuvvetli, kimimiz değil; içimizden biri de, diyelim bir hekim olsun o, besin işinde uzman, başka bir şeyden anlamıyor; bu adam kimimizden daha sağlam, kimimizden daha düşkün durumda. En bilgili olduğu için en iyimiz, besin işinde en üstünümüz o olmayacak mı bizim?

Kallikles — O olacak ya.

Sokrates — Öyleyse, en iyimiz olduğu için, etlerden, içki- c
lerden en büyük payı o alacak; en sözü geçen olduğu için de, etleri, içkileri bize o dağıtacak; ama başkalarının payını da

kendine ayırarak istediği gibi yeyip içmeyecek, ya da böyle yaparsa cezalandırılacak... Onun payı, kimimizden az, kimimizden çok olacak, içimizde bedence en düşkünümüz o ise, en iyimiz olduğu için, hepimizden daha az pay alacak... Doğru değil mi dostum?

Kallikles — Etti, içkiydi, hekimdi, bilmem ne karın ağ-
d rısıydı diye tutturmuş gidiyorsun; benim konuştuğum o değil ki...

Sokrates — Peki canım, ama en bilgili olan, en iyidir demedin mi? Söyle, «evet» mi, «hayır» mı?

Kallikles — Evet.

Sokrates — En iyi olan, en büyük payı almalı mı?

Kallikles — Bu en büyük pay, yiyecekten, içecekten değil.

Sokrates — Anlıyorum... Belki de üst başta demek istiyorsun. En büyük giysiyi, en çok sayıda, dokumacı ustası alacak; en güzel, en iyi giysiler onda görülecek öyle mi?

Kallikles — Üst baş diye saçmalama.

e *Sokrates* — Öyleyse, ayakkabı yapmakta en iyi, en usta olan, ayakkabı bakımından herkese üstün olacak; demek ayakkabıcı, en büyük ayakkabılarla dolaşacak, en çok onun ayakkabısı olacak, değil mi?

Kallikles — Şimdi de ayakkabı diye tutturdu. Neler saçmalıyorsun sen?..

Sokrates — O değil, bu değil, öyleyse çiftçidir senin dediğin; tohumlardan en büyük payı alan, tarlası için olabildiğince çok tohumu olan çiftçi, bilgilidir, iyidir, doğrudur, öyle mi?

Kallikles — Biteviye tutturdun gidiyorsun Sokrates.

Sokrates — Evet ama Kallikles, hep o konudayım ben.

Kallikles — Evet, tanrılar hakkı için, konumuzla bir ilgisi varmış gibi, boyuna kunduracılar, demirciler, hekimler, aşçılar deyip duruyorsun.

491 a *Sokrates* — Neden böyle söylüyorsun? En büyük payı almak için, en üstün, en bilgili olmak gerektir, demeyecek misin? Ben de söylemeyeyim, sen de söyleme, öyle mi?

Kallikles — Anlattım sana. Önce, benim üstün dediğim kimseler, o senin kunduracıların, aşçıların değil, devleti yönetmeyi bilen bilgili adamlar... Onlar şadece bilgili olmakla
b da kalmazlar, yiğittirler, isteklerini sonuna dek götürmek gücündedirler, ruhsuz, gevşek kimselere benzemezler.

Sokrates — Bak, çok sayın Kallikles, bu konuşmada benim durumum, senin durumuna hiç benzemiyor. Sen, sözlerimin değişmediğini söylemekle beni suçluyorsun; bense, tartıştığımız konular değişmeden senin sözlerinin boyuna değiştiğini söylemekle yeriyorum seni. Çünkü, önce, en iyi, en üstün olan, en güçlü olandır dedin; sonra en bilgili olandır dedin; şimdi de ortaya başka bir görüş çıkarıyorsun; en üstün, en iyi olan, şimdi söylediğine göre, en yiğit olanmış. Her şeyden önce şunu söylemeni istiyorum, dostum: Bir insan neden c
dolayı en iyi olur? En iyi, en üstün diye kime diyorsun sen?

Kallikles — Anlattım ya, devlet yönetiminde korkusuz, bilgili olan kimseye diyorum. Devletin başına onlar geçmelidir. Güdenler, güdülenlerden daha varlıklı olmalıdır. Doğrusu bu- d
dur.

Sokrates — Ama nasıl dostum? Onlar kendilerine göre güden midir, güdülen mi?

Kallikles — Ne demek istiyorsun?

Sokrates — Demek istiyorum ki, herkes kendinin güdücüsüdür; ama sen, kendi kendini gütmeyi gereksiz sayarsın belki. İnsan yalnız başkalarını mı gütmek ister?

Kallikles — «Kendi kendini gütmek»ten he anlıyorsun?

Sokrates — Basit bir şey... Hani demezler mi, ölçülü ol- e
mak, kendini bilmek, zevklerinin, tutkularının güdücüsü olmak.

Kallikles — Ne saflık... Budalalarda ölçü ha?

Sokrates — Böyle demek istemediğimi herkes anlar.

Kallikles — Budalaları söylemek istiyorsun Sokrates... Öylesine budala denmez de ne denir? Herhangi bir şeyin kölesi olan bir kimse, mutluluğa erebilir mi? Tersinedir bence, açık söylüyorum, gerçekten yaşamak isteyen kimse, istediklerini bastırmamalı, bırakmalı onları alabildiğine gelişsinler, gelişip olgunlaşınca da, korkusuzca, ustaca kendini bu isteklere vermeli, bütün özlemlerini gerçekleştirmeli. Benim, tabiata göre doğru, güzel dediğim bu. Ama birçoğu başaramıyor bunu, başaramayınca da, başaranları suçluyor. Çünkü saklamak is- 492 a
tediği beceriksizliğinden utanıyor, bundan ötürü de, ölçüsüzlük alçaklıktır diyor. Demin de söylediğim gibi, tabiatça en soylu onlan kişileri köleleştiriyorlar, zevklerini doyurmak ellerinden gelmediği için de, korkaklıklarından ölçülülüğü, doğruluğu övüyorlar. Kral oğlu olarak doğmuş, ya da bir başbuğ-

luk, bir zorbalık, bir hakanlık ele geçirecek yetenekte biri için, ölçülülükten daha kötü bir şey, daha büyük âdilik olur mu?
b Böylesi, bütün iyiliklerden istediği gibi yararlanacakken, ortada onu bundan alıkoyacak kimse de yokken, ne diye başkalarının düşüncesini, aklım, davranışını baş tacı etsin? İnsan, bir devletin başına geçtikten sonra bile, ölçülülük ve doğruluk yüzünden, dostlarını düşmanlarından daha çok kazandırmazsa acınacak duruma düşmüş olmaz mı? Doğruluğa vurgun olduğunu söylüyorsun ya, doğruluk gerçekte şudur: Taşkınlık, ölçüsüzlük, hesapsız harcama, insanı erdeme ve mut-
c luluğa götürür, geri kalanı sadece gösteriş, tabiata aykırılık, budalaca sözler ve saçmalıktır.

Sokrates — Düşündüklerini korkusuzca ve açıkça ortaya
d koydun Kallikles, başkası bunları düşünür de söylemek istemez. Yalvarırım kesme, kesme de doğru yaşama nasıl olurmuş anlaşılsın. Söyle bana, doğru bir adam, tutkularının dizginlerini tutmamalı, dedindi değil mi? Erdemlilik, tutkularımızı alabildiğine başıboş bırakmak, onları şu, ya da bu yolda
e doyurmaktır. Öyle mi?

Kallikles — Evet, öyle dedim.

Sokrates — Demek, hiçbir şey istemeyenlerin mutlu olduğu doğru değildir, öyle mi?

Kallikles — Değildir ya, öyle olsaydı taşlardan ve ölülerden daha mutlusu olmazdı.

Sokrates — Ama senin görüşüne uygun bir yaşayış da çok korkunç şey doğrusu... Euripides,

Kim bilir, yaşamak ölmek mi, ölmek yaşamak mı?

493 a derken doğruyu mu söylemişti, gerçekten de ölülere benziyoruz biz, diye düşünürüm. Bir bilgeden duymuştum, biz gerçekten ölü imişiz, bedenimiz mezarımızmış; ruhumuzun, istekleri barındıran parçası, lafla kışkırtılmaya, oraya buraya atılmaya yatkınmış. İşinin ustası bir masalcı da, belki bir İtalyan, ya da bir Sicilyalı, benzetmelerden yararlanarak bir masal uydurmuş, kolayca kandığı, kandırıldığı için ruhu fıçıya
b benziyor, bilgisiz adamın ruhuna, işlenmemiş ve su sızdıran bir fıçı diye bakıyor; bu gibi işlenmemiş ruhlarda, isteklerin barındığı yeri, ruhun o ölçüsüz ve arsız parçasını, doymak nedir bilmediği için, her yanı delik deşik bir fıçı ile kıyaslıyor. Ama o masalcı, senin gibi düşünmüyor Kallikles, çünkü Hades'te, o görünmeyen ülkede, en mutsuz ruhların, işlenmemiş,

su sızdıran ruhlar olduğunu, bunların her yanı delik deşik olan bir fıçıya, gene öyle delikli bir kapla su aktardıklarını c
söylüyor. Bana anlatanların söylediklerine göre, bu süzgeç ruhtur, tıpkı öyle delik deşik, bu yüzden de doymak bilmez, belleği ve inancı berbat olduğu için, bilgisiz adamın ruhu, süzgeçe benzetilmiş. Tuhaf bir şey ama, bir ilkesi var, elinden gelse de ona inandırabilsem seni, düşüncelerini değiştirebilsem, doymak bilmez, ölçüsüz bir yaşayış yerine, günlük ihtiyaçların giderilmesiyle yetinilen, düzenli, tek gözlü bir yaşayışı yeğlesen. Bilmem sende bir etki uyandırabildim mi, seni düzenli bir yaşayışın, ölçüsüz bir yaşayıştan daha mutlu olduğu düşüncesine getirebildim mi? Yoksa boşa mı gitti hepsi, kaç ma- d
sal anlatırsam anlatayım, hep o düşüncede diretecek misin?

Kallikles — İkincisi daha doğruya benziyor Sokrates.

Sokrates — Peki, gene bu benzetme yolundan başka bir tasarlama söyleyeyim sana: Biri ölçülü, biri ölçüsüz yaşayan iki kişinin durumunu, birçok küpleri olan iki kişiye benzetemez miyiz? Bunlardan birinin küpleri sağlam ve kimi şarapla, kimi balla, kimi sütle, kimi de çok çalışarak, güçlükle elde ettiği, az bulunur başka içkilerle dolu. Ama bu küpler bir kez doldurulduktan sonra, adamın onları daha da doldurmak için artık hiçbir sıkıntısı, üzüntüsü kalmaz. Ötekine gelince, güç- e
lükle de olsa, o da içki bulabilir, ama küpleri sağlam olmadığı, çatlak olduğu için, gece gündüz, ha babam onları doldurmak zorundadır, bir an dursa, acıların en büyüğü içine düşecektir. İşte ölçülü ve ölçüsüz yaşayışlar, bu iki adamın durumuna benzer. Şimdi ölçüsüz yaşayanın, ölçülü yaşayandan daha mutlu olduğunu söyleyebilir misin? Tersinin doğru olduğuna seni inandıramıyor muyum? 494 a

Kallikles — İnandıramıyorsun Sokrates, çünkü fıçıları dolu olan adamın artık hiçbir zevki yoktur, küpleri bir kez doldurduktan sonra, neşesi de, üzüntüsü de kalmaz; demin de söyledim ya, taş gibi bir yaşamadır onunkisi. Oysa işin tadı b
boyuna doldurmaktadır.

Sokrates — Ama sen daha çok doldurursan, daha çok akıp gitmesi, bunun için de küpün daha büyük delikli olması gerekmez mi?

Kallikles — Gerekir ya.

Sokrates — Senin anlatığın bir ölünün, bir taşın yaşayışı

değil, bir karabatağın yaşayışı. Acıkıp acıkıp yemeli mi demek istiyorsun?

Kallikles — Evet.

e *Sokrates* — Susayıp susayıp içmeli, öyle mi?

Kallikles — Evet, dediğim bu; insanın ne kadar isteği olursa olmalı, o da bunların tadını tadarak mutlu yaşayabilmeli.

Sokrates — Çok güzel, çok iyi, başladığın gibi yürü, çekinme. Bana gelince, ben de o yükten sakınmalıyım: Öyleyse önce şunu söyler misin? Senin mutluluk anlayışın içinde uyuz olup kaşınmak da var mı?

Kallikles — Ne antika adamsın Sokrates, sokak söylevcisine yakışır böyle konuşmak.

d *Sokrates* — İşte Polos'la Gorgias'ı da böyle ürküttüm Kallikles, düşündüklerini söylemekten çekindiler. Ama sen onlar gibi çekingen değilsin, ürkmeyeceksin, çünkü gözü pek bir adamsın. Şimdi cevap ver bakalım soruma.

Kallikles — Peki, kaşınarak da zevkle yaşanabilir.

Sokrates — Zevkle, demek ki mutlu olarak, değil mi?

Kallikles — Öyle ya.

e *Sokrates* — Ama kaşıntı yalnız başta kalmazsa ne olacak? Daha sorup gidebilir miyim? İyi düşün Kallikles, sana son olarak, bir sokak orospusunun yaşayışı çirkin, pis, korkunç değil midir, diye sorulsa, deminden beri söylediklerine uyarak ne cevap verirdin? Yoksa, isteğini yeterince elde ediyor, demek ki çok mutludur, demeyi de göze alır mıydın?

Kallikles — Konuşmayı bu konulara sürüklemekten utanmıyor musun Sokrates?

Sokrates — Ben mi sürüklüyorum güzel dostum, yoksa ne türlü olursa olsun ,hiç ayırdetmeden, zevk veren her şeyi mutluluk sayan, iyi ve kötü zevkler diye bir ayırım yapmayan mı? Gene de soruyorum: Sence zevkli demek iyi mi demektir,

495 a yoksa iyi olmayan zevkler de var mıdır?

Kallikles — Demin söylediklerime uymak için, zevkli demek iyi demektir diyeceğim.

Sokrates — Düşündüğünün tersini söylersen anlaşmayı bozmuş olursun Kallikles, doğruyu araştırma işindeki yardımın yarıda kalır.

b *Kallikles* — Sensin asıl onu yapan Sokrates.

Sokrates — Öyleyse ikimiz de yanlış bir iş yapıyoruz. Bak,

sayın dostum, ne çeşitten olursa olsun, her zevkli olan şey iyi midir, diye soruyorum sana. Böyleyse, bunun arkasından, kapalı olarak söylenen birtakım çirkin sonuçlar ve daha başkaları sökün eder.

Kallikles — Sana göre öyle, Sokrates.

Sokrates — Söylediklerinde gerçekten direniyor musun Kallikles?

Kallikles — Direniyorum ya.

Sokrates — Madem şaka etmiyorsun, tartışmayı sürdürebilir miyiz? c

Kallikles — Elbette.

Sokrates — İstediğin gibi olsun, söyle bana: Sanırım, bilgi dediğin bir şey vardır değil mi?

Kallikles — Vardır.

Sokrates — Demin, bilgiyi, bir çeşit korkusuzlukla bir arada saymamış mıydın?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Bilgi ile korkusuzluk üzerine ayrı iki şey gibi konuşmamış mıydın?

Kallikles — Öyle konuşmuştum.

Sokrates — Peki, zevk ile bilgi bir mi, yoksa ayrı şeyler mi, söyler misin?

Kallikles — Ayrı şeylerdir akıl hocası.

Sokrates — Sence korkusuzluk da zevkten başka bir şey d mi?

Kallikles — Başka bir şey ya.

Sokrates — Güzel, öyleyse unutmayalım; Akharnialı Kallikles, zevkli olan iyidir, ama bilgi ile korkusuzluk, birbirlerinden de, iyiden de başka şeylerdir diyor.

Kallikles — E... Dostumuz Foxtonlu Sokrates ne diyor? O da buna katılıyor mu? e

Sokrates — Katılmıyor; kendini gerçekten tanırsa Kallikles de katılmayacak. İyi ve kötü talih, birbirlerine karşıt şeyler değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Onlar birbirine karşıt olduğu gibi, sağlıkla hastalık da öyle değil midir? Bir adamda bunların ikisi birden bulunmaz, ikisi de olmasın olmaz.

Kallikles — Ne demek istiyorsun?

Sokrates — Herhangi bir hastalığı alalım: İnsanın gözü iltihaplanabilir, değil mi?

496 a *Kallikles* — Evet.

Sokrates — Ama o zaman insan, gözlerini sağlam ve iyi de sayamaz, değil mi?

Kallikles — Sayamaz.

Sokrates — Peki, adam göz hastalığını atsa, gözlerinin sağlığını da yitirir mi? Sonunda hastalıkla bir arada sağlık da elden gider mi?

Kallikles — Öyle şey olur mu?

Sokrates — Aklın almayacağı, çok saçma bir şey olurdu bu, değil mi?

Kallikles — Çok.

b *Sokrates* — Demek, sıra ile oluyor, önce göz hastalanıyor, sonra da iyi oluyor değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Zayıflıkla güçlülük için de böyle değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Hızlılık ve yavaşlık?

Kallikles — O da öyle .

Sokrates — Demek bir insanda, iyilik ve mutluluk ile, karşıtları olan, kötülük ve mutsuzluktan biri varsa öbürü yoktur, nöbetleşedir, değil mi?

Kallikles — Evet, öyledir.

Sokrates — İnsanda bir anda hem bulunan, hem bulun-

c mayan bir şey varsa, iyilikle kötülük olmaz bu... Doğru mu? Ne olur, düşünmeden cevap verme.

Kallikles — Tamamıyle doğru.

Sokrates — Dönelim şimdi ,başta anlaştığımız şeylere. Açlık için —sadece acıkma durumunu söylüyorum— zevk verici bir şey mi demiştin, yoksa ıstıraplı bir şey mi?

Kallikles — Istıraplı bir şeydir demiştim, ama açken yemek yemek zevklidir.

d *Sokrates* — Anlıyorum, ama açlığın kendisi ıstıraplıdır, doğru söylemiyor muyum?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Susuzluk da ıstıraplı bir şey değil mi?

Kallikles — Evet, çok.

Sokrates — Bütün isteklerin, tutkuların ıstırap verici ol-

duklarında benimle birlik misin, yoksa başka örnekler daha getireyim mi?

Kallikles — Başka örnek getirme, seninle birliğim..

Sokrates — Çok iyi. Susadığında içmeyi zevkli bir şey saymaz mısın?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Ama demin söylediğin cümledeki «susayınca» e
sözü, acı duyunca anlamına gelmiyor mu?

Kallikles — Evet.

Sokrates — İçmek sözü de, zevki, isteklerin doyurulmasını anlatmıyor mu?

Kallikles — Evet.

Sokrates — İçmek zevklidir, değil mi?

Kallikles — Öyledir.

Sokrates — Susadığın zaman, değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Susuzluktan kıvranırken?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Bakın ne çıkıyor bundan: Susayınca su içerim, demekle, zevkle ıstırap andaş olmuş olmuyor mu? Bedende olmuş, ruhta olmuş, bence bir şey değişmez; bunlar bir anda, bir yerde olmuyorlar mı?

Kallikles — Doğru.

Sokrates — İyi ve kötü talih, aynı zamanda, aynı anda 497 a
bulunamaz demedin mi?

Kallikles — Evet, dedim.

Sokrates — Ama sen, ıstırap içindeki bir adamın da zevk duyabileceğini kabul etmemiş miydin?

Kallikles — Etmiştim.

Sokrates — Zevk, iyi talihe, ıstırap da kötü talihe benzetilemez mi? Böylece, iyi demek, zevkli demek olur, değil mi?

Kallikles — Altından ne çıkacak, onu istiyorum Sokrates.

Sokrates — Anlıyorsun Kallikles, ama anlamamazlıktan geliyorsun.

Kallikles — İyi ya, bitir sözünü, saçmalarını sırala.

Sokrates — İnsanın susuzluğu biterse, su içme zevki de b
biter, değil mi?

Kallikles — Ne dediğini anlamıyorum.

Gorgias — Olmaz Kallikles, bizim hatırımız için cevap ver, hepimiz tartışmanın sonunu bekliyoruz.

Kallikles — İyi ama Gorgias, Sokrates'in her zamanki oyunlarından illâllah; ufak tefek, saçma sapan sorular üzerinde durur da durur.

Gorgias — Ne çıkar? Senin ünün bundan sarsılmaz. Bırak, Sokrates bildiği gibi konuşsun.

c *Kallikles* — Peki, madem Gorgias istiyor, işe yaramaz sorucuklarını sor bakalım Sokrates.

Sokrates — Sana imreniyorum Kallikles, küçük sırları öğrenmeden büyüklerini öğrenmişsin. Olamaz sanırdım bunu. Ama biz gene tartışmamıza gelelim: İnsanın susuzluğu biterse, su içme zevki de o anda bitmez mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Açlık ve öteki istekler için de öyle değil mi? İstek giderilince zevk de kesiliyor.

Kallikles — Doğru.

Sokrates — Demek, ıstırap da, zevk de bir anda kesiliyor, değil mi?

Kallikles — Evet.

d *Sokrates* — Ama iyilik ve kötülük bir anda kesilmez, bunu kabul etmiştin. Dediğini tutuyor musun?

Kallikles — Evet, tutuyorum, ama ne çıkacak bundan?

Sokrates — Çıkacak olan şu dostum: İyilik zevk demek, kötülük de ıstırap demek değildir; zevkle ıstırap bir anda kesilir. Ama iyilikle kötülük ayrı şeyler olduğu için, bunlardan e biri kesilince öteki de kesilmez. Öyleyse, zevkle iyilik, ıstırapla kötülük nasıl bir olabilir? İstersen konuyu bir de başka açıdan ele al; çünkü söylediklerime aklım yatmadı sanıyorum. İyiler, kendilerinde iyilikler olduğu için iyi, güzeller de kendilerinde güzellikler olduğu için güzel değil midir?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Budalanın, korkağın birine iyi adam der misin? Demezsin, çünkü demin, akıllılığı, korkusuzluğu iyi saymıştın... Öyle saymamış mıydın?

Kallikles — Öyle saymıştım.

Sokrates — Budala bir çocuğun sevinç duyduğunu gördün mü?

Kallikles — Gördüm.

Sokrates — Budala bir adamın?

Kallikles — Gördüm ya... Nedir bundan çıkarmak istediğin?

Sokrates — Bir şey çıkarmak istediğim yok, sen yalnız cevap ver.

Kallikles — Evet, gördüm.

Sokrates — Akıllı bir adamın sevinç ve üzüntü duyduğunu da gördün mü? 498 a

Kallikles — Gördüm.

Sokrates — Hangisi daha çok sevinç ve üzüntü duyar... Akıllı olan mı, budala olan mı?

Kallikles — Sevinç ve üzüntü duymak bakımından ikisi de birdir bence.

Sokrates — Yeter. Peki, savaşta bir korkak gördün mü?

Kallikles — Gördüm ya.

Sokrates — Peki, düşman çekilirken hangisi daha çok sevinç duyuyorsa, korkak mı, yoksa korkusuz mu?

Kallikles — Kimi zaman biri, kimi zaman öteki diyeceğim, ya da, aşağı yukarı, ikisi de bir ölçüde. b

Sokrates — Demek korkak da seviniyordu, değil mi?

Kallikles — Çok.

Sokrates — Budala da öyle mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Peki, düşmana yaklaşılırken sadece korkaklar mı, yoksa korkusuzlar da mı bulunuyordu?

Kallikles — Korkaklar da, korkusuzlar da.

Sokrates — Bir ölçüde mi?

Kallikles — Korkaklar daha çok sanıyorum.

Sokrates — Peki, düşman çekilirken de sevinmezler mi?

Kallikles — Belki.

Sokrates — Demek, senin söylediğine göre, budalanın da, akıllının da, korkağın da, korkusuzun da duyduğu sevinç, ya da acı, aşağı yukarı birdir; ama korkaklar, korkusuzlara göre daha çok acı, daha çok sevinç duymazlar mı?

Kallikles — Evet. c

Sokrates — Ama akıllılarla korkusuzlar iyi, budalalarla korkaklar kötüdür, değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — İyi olanın da, kötü olanın da duyduğu acı ve zevk, aşağı yukarı, birdir, değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Peki, iyilerle kötülerin iyiliği ve kötülüğü bir

midir? Yoksa, daha çok zevk ve daha çok acı duyduklarına göre, kötüler, hem daha iyi, hem de daha kötü müdür?

d *Kallikles* — Ne demek istediğini gerçekten anlamadım.

Sokrates — Nasıl anlamazsın? İyiler, kendilerinde iyilik bulunduğu için iyi, kötüler de, kendilerinde kötülük bulunduğu için kötüdür, zevkler iyidir, acılar kötüdür, demedik miydi?

Kallikles — Evet, öyle dedikti.

Sokrates — Sevinenlerde, sevinç duydukları için, iyilik ve zevk yok mudur?

Kallikles — Vardır.

Sokrates — Öyleyse sevinç duyanlar, kendilerinde iyilik bulunduğu için iyidirler, değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Acı duyanlarda ise kötülük ve üzüntü vardır, değil mi?

e *Kallikles* — Evet.

Sokrates — Kötünün, kendisinde kötülük olduğu için kötü sayıldığını söylemiyor muydun?

Kallikles — Evet.

Sokrates — İyilik ve kötülük, zevkle acının çokluğuna göre çok, azlığına göre az olmaz mı?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Akıllı ile budala, korkakla korkusuz, acıyı ve zevki bir ölçüde mi duyuyorlardı? Yoksa korkaklar daha mı çok duyarlar dersin?

Kallikles — Korkaklar daha çok duyar derim.

Sokrates — Şimdi bana yardım et de, şu birleştiğimiz düşüncelerden bir sonuç çıkaralım. İyiyi iki, üç kez gözden ge-
499 a çirmek iyidir, derler. Akıllı ve korkusuz olan iyidir dedikti, değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Budala ile korkak da kötü, öyle mi?

Kallikles — Kötüdür ya.

Sokrates — Neşe duyan da iyi değil midir?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Acı duyan kötü değil midir?

Kallikles — Evet.

Sokrates — İyi olan da, kötü olan da neşe ve acı duyar, ama onları en çok duyan belki de kötüdür, değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Demek kötü adam, iyi adam kadar iyi ve kötü, hatta ondan daha iyidir, değil mi? Zevkle iyinin bir olduğu ileri sürülürse, bu sonuca varılmaz mı? Buna karşı koyabilir misin Kallikles? b

Kallikles — Deminden beri seni dinliyorum ve söylediklerine uyuyorum Sokrates. Ama bakıyorum da, karşıdaki sana şakadan evet demeye görsün, çocuklar gibi dört elle yapışıyorsun buna, bırakmam da bırakmam diyorsun. Ben de zevkleri, herkes gibi, iyi zevkler, kötü zevkler diye ayırırım elbet, bunu düşünmedin mi?

Sokrates — Yazık Kallikles, haksızlık ediyorsun. Çocukmuşum gibi, bir öyle, bir böyle konuşarak beni kandırmaya çalışıyorsun. Oysa ben seni dost bilerek, elinden gelse de beni kandırmaya kalkmayacağını düşünerek bu işe girdim. Ama yanıldığımı anlıyorum şimdi. Bana verdiğin kadarıyle yetinmek, eskilerin dediği gibi, hiç yoktan en iyi iş olacak diye düşünüyorum. Demek şimdi, yanlış anlamıyorsam, zevklerin kimi iyi, kimi kötüdür, diyorsun, değil mi? c

Kallikles — Evet.

Sokrates — Yararlı olanlar iyi, zararlı olanlar kötü, öyle mi? d

Kallikles — Öyle ya.

Sokrates — Yararlı olan zevkler iyilik getirir, zararlı olanlar da kötülük, değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Peki, demin söylediğimiz içme ve yeme zevklerini alalım... Sağlığımızı perçinleyen, ya da bedenimizi güçlendiren şeyler iyi, bunların tersi kötüdür, öyle mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — İyi zevkler, kötü zevkler olduğu gibi, iyi acılar, kötü acılar da var, değil mi? e

Kallikles — Öyledir.

Sokrates — Peki, biz, iyi zevklerle iyi acıları seçip benimseyeceğiz, değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Kötülerini değil.

Kallikles — Değil.

Sokrates — Çünkü, biliyorsun, Polos'la ben, bütün işlerimizde iyilik amacı gütmemizin doğru olduğunu söylemiştik. Sen de bize katılacak, bütün işlerimizin sonu iyiliktir, ne ya-

parsak iyiliğe varmak için yapmalıyız, yoksa işimizi yapmak için iyilik etmeyeceğiz, diyecek misin? Oyunu bize veriyor mu-
500 a sun?

Kallikles — Veriyorum.

Sokrates — Öyleyse, her şeyde olduğu gibi, zevki, iyilik için yapmalı, yoksa iyiliği zevk için değil.

Kallikles — Evet.

Sokrates — Peki, herkes, hangi zevklerin iyi, hangi zevklerin kötü olduğunu ayırdedebilir mi? Yoksa bunun için, her iki zevki de bilmek, anlamak mı gerekir?

Kallikles — Her iki zevki bilmek, anlamak gerekir.

b *Sokrates* — Polos'la Gorgias'a söylediğimi, şimdi sana da söyleyeyim. Unutmadınsa, kimi iş sadece zevk getirir, iyi ile, kötü ile ilgilidir, demiştim. İşte, benim sanat saymadığım aşçılık, birinci çeşitten bir iştir ve sadece zevkle ilgilidir; oysa hekimlik, iyilikle ilgili bir sanattır. Şimdi dostluk tanrısı hakkı için sana yalvarırım Kallikles, benimle alay etme, benim alay ettiğimi de sanma, rasgele cevap verme, düşündüğünün tersini söyleme. Çünkü görüyorsun, insan nasıl yaşamalı konusu üzerinde tartışıyoruz; biraz aklı olan için bundan daha
c önemli konu olur mu? Senin bana öğütlediğin yolu mu tutup, halk toplantılarında senin gibi erkekçe konuşmaya, söylevcilik sanatına, şimdi moda olan ilkelere uygun olarak siyasete mi özenelim; yoksa felsefe mi öğrenelim? Bunlar, ayrı ayrı yollar. Belki de ilk iş olarak, benim başta yaptığım gibi, bu iki yolun ayırımlarını incelesek iyi edeceğiz; bunda anlaştıktan sonra, biri ötekinden nerde ayrılıyor, bunlardan hangisini seçmemiz doğru olur konuları üzerinde bir sonuca varabiliriz.
d Ne demek istediğimi gene anlamadın mı?

Kallikles — Hayır, anlamadım.

Sokrates — Öyleyse daha açık anlatayım: İyi diye bir şey, zevk diye bir şey olduğunda anlaşıyoruz; zevk başka, iyi başka; zevki aramanın ve ele geçirmenin yolu ile, iyiyi aramanın ve ele geçirmenin yolu da başka başka... Her şeyden önce, benimle birlik olup olmadığını öğrenmek istiyorum. Bu söyle-
e diklerimde birlik miyiz?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Öyleyse, bir adım daha ileri gideyim; Polos'la Gorgias'a söylediklerimi doğru buluyorsan, orada da benimle birlik olduğunu söyle. Onlara demiştim ki, aşçılık bence

bir görenektir, bir sanat değildir; oysa hekimlik bir sanattır, hastanın durumunu ve tabiatını inceler, ne yaparsa bilerek ya- 501 a
par ve neden öyle yaptığını gösterebilir. Aşçılıksa, zevkle ilgilidir, kendini verdiği bu zevk işinin nedenine, özüne bakmaz; hiçbir şey düşünmeden bu yolda sonuna dek gider; görenekle, deneyerek çalışır ve her gün yaptığı işleri belleyerek zevk yaratır. Bu söylediklerim doğru mu, değil mi, önce bunu düşün; sonra da, kimisi ruhun en yüksek iyiliği için çalışan sanat tutumları, kimisi de, ruhun iyiliğini bir yana bırakarak, aşçılık b
için söylediğim gibi, sadece ruhun zevki ile uğraşan, ona bu zevki nasıl verebileceğini düşünen, ama hangi zevkler iyidir, hangi zevkler kötüdür aldırmayan, iyi olsun, kötü olsun, zevk- c
ten başka amaç gütmeyen, ruhla ilgili başka tutumlar var mı, yok mu, ona bak. Bana kalırsa Kallikles, bu gibi tutumlar vardır, ister bedenle, ister ruhla ilgili olsun, iyi ve kötü üstüne hiçbir şey düşünmeksizin, sadece zevk açısından işe koyulan bu gibi tutumları, ben, bir çeşit dalkavukluk sayıyorum. Şimdi söyle bana, bizim görüşümüze katılıyor musun, katılmıyor musun?

Kallikles — Katılmaz olur muyum, katılıyorum; çünkü, bir an önce tartışmanın sonunu getirmek ve dostum Gorgias'ı sevindirmek istiyorum.

Sokrates — Peki, bu dalkavukluk bir kişiye karşı mı, yok- d
sa iki veya daha çok kişiye karşı mı kullanılır?

Kallikles — İki veya daha çok kişiye karşı.

Sokrates — Öyleyse, bir yığın adamı, gerçek çıkarlarına bakmadan da sevindirmek olabilir, değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Bu işi gören uğraşları sayabilir misin? İster- e
sen dur da, ben sorayım, hangisi zevk verendir, hangisi değildir, sen söyle. Başlayalım: Flüt çalmaya ne dersin? Bu iş, sadece zevk arayan, bundan başka bir şey düşünmeyen bir iş gibi görünmüyor mu sana Kallikles?

Kallikles — Evet, öyle görünüyor.

Sokrates — Peki, bütün benzeri sanatlar için, bayramlarda lyra çalma sanatı için de doğru değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Koro için, ditrambos şiirlerine ne dersin? Onlar da özce böyle değil mi? Meles'in oğlu Kinesias'ın, din-

leyicilerini ruhça yükseltecek şeyler mi, yoksa kalabalığa zevk
502 a verecek şeyler mi düşündüğünü sanıyorsun?

Kallikles — Kinesias üstünde yanılma olamaz Sokrates.

Sokrates — Ya babasına, harp çalan Meles'e ne dersin? Dinleyicilerinin iyiliğini düşünerek mi çalardı Meles? Onun bile zevk vermeyi düşündüğü söylenemez mi? Onun bile diyorum, çünkü Meles dinleyicilerini sıkardı. Peki, harp'la söylenen türküler, genel olarak bütün ditrambos şiiri için ne dersin? Bunların hepsi zevk için uydurulmamış mıdır?

Kallikles — Bence de öyledir.

b *Sokrates* — Ya tragedya Musasının, bu yüce ve kutsal varlığın amacı nedir? Onun bütün amacı, dileği seyircilerine sadece zevk vermek değil de, bununla savaşmak, onların tatlı istekleri üzerinde konuşmayı ortadan kaldırmak, hoşa gitsin gitmesin, sözle ya da ezgi ile gerçekleri söylemek midir? Sence tragedyanın özü, bunlardan hangisiyle anlatılır?

Kallikles — Tragedyanın amacı zevk vermek, seyircilerin
c hoşuna gitmektir Sokrates, kimse bunun tersini söyleyemez.

Sokrates — Peki, demin dalkavukluk diye tanımladığımız da bu değil mi Kallikles?

Kallikles — Doğru.

Sokrates — Şimdi düşün, şiiri ölçüden, uyumdan, ezgiden ayırsak geriye söz kalmaz mı?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Bir kalabalığa söylenmiş değil midir bu söz?

Kallikles — Evet.

d *Sokrates* — Öyleyse, şiir, bir çeşit söylevcilik midir?

Kallikles — Doğru, öyledir.

Sokrates — Sence ozanlar, tiyatrolarda söylevci kesilmiyorlar mı?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Demek şimdi biz, erkeklerden, kadınlardan, çocuklardan, yurttaşlardan, kölelerden kurulu bir topluluğa seslenen bir çeşit söylevcilik bulduk. Bu söylevcilik, çok hoş bir şey değil bizim için, çünkü onu dalkavukluğa benzettik.

Kallikles — Evet, çok doğru.

Sokrates — Peki, Atina'daki halk toplantılarına, ya da
e başka devletlerin özgür insanlar topluluklarına karşı kullanılan öteki söylevcilik için ne dersin? Sence söylevciler, hep iyilik gözeterek, konuşmalarıyle yurttaşlara yararlı olmayı mı dü-

şünürler, yoksa yalnız kendi çıkarlarını göz önünde tutarak halkın iyiliğini unuturlar da, hoşa gidecek sözler söylemeyi, halkla çocuklar gibi oynayıp, iyi kötü ayırmadan onu eğlendirmeyi mi isterler? 503 a

Kallikles — İkisini ayırırım ben. Halkın iyiliğini gözeten söylevciler olduğu gibi, senin anlattığına uyanlar da vardır.

Sokrates — İki çeşit söylevcilik olduğunu söylemen bana yeter. Bunlardan biri, düpedüz dalkavukluktur, çünkü bir konuşma sanatıdır; ötekisi, soylu olanı ise, yurttaşların ruhça yükselmesini, yetişmesini amaç bilir; iyi karşılansın, kötü karşılansın, halka hep en iyi olanı söylemeye çalışır. Ama sen gör- b dün mü hiç böylesini? Gördünse ,böyle tanınmış bir söylevci gösterebilirsen söyle, kimdir o?

Kallikles — Gerçekten, şimdiki söylevciler arasında böyle birini gösteremeyeceğimi sanıyorum.

Sokrates — Peki, eskiler arasında, ta ilk konuşmalarından başlayarak, Atinalıların doğru yolu bulmasını düşünen, onları kötü iken iyi etmeyi isteyen herhangi birini gösterebilir misin? Ben gerçekten bilmiyorum böyle bir adam. c

Kallikles — Ne?.. Themistokles'in iyi bir adam olduğunu duymadın mı? Kimon, Miltiyades, geçenlerde ölen, senin de dinlediğin Perikles öyle değil miydi?

Sokrates — Erdem, senin dediğin gibi, kendimizin ve başkalarının isteklerini yerine getirmekse, evet Kallikles, iyi adamlardı onlar; ama böyle değil de, yerine getirilmesi bizi iyi eden istekler olduğu gibi, kötü eden istekler de olduğunu, bunlardan ikincilerin değil, birincilerin doyurulması gerektiğini, bunun da bir sanat olduğunu bilmek zorunda isek, d saydığın devlet adamlarından herhangi birinin böyle tanındığını söyleyebilir misin?

Kallikles — Bunu gerçekten söyleyemem.

Sokrates — Ama arasan, böyle birini bulacaksın Kallikles. Hadi, serin kanlılıkla düşünelim, bakalım hangisi böyle. Söylediği ne olursa olsun, yararlı olmayı gözeterek söz söyleyen iyi adam, gelişigüzel değil, birtakım ölçülere dayanarak konuşur değil mi? Tıpkı öteki sanatçılar gibi... Ressam olsun, mimar olsun, gemi yapıcısı, ya da bir başkası olsun, bunların hiçbiri yaptığını gelişigüzel yapmaz, seçtiğini gelişigüzel seçmez; yaptığına belli bir biçim vermek için ne gerekiyorsa e onu seçer. Sanatçı, kurallara uygun, düzgün bir bütün kura-

bilmek için, her şeyi düzene sokmak, bir parçayı, öteki parça ile uyumlu kılmak zorundadır. Bütün sanatçılar için olduğu gibi, demin konuştuğumuz, bedene düzen ve düzgünlük veren beden eğitimcileriyle hekimler için de böyledir bu. Bir
504 a diyeceğin var mı?

Kallikles — Hayır, dediklerine uyuyorum.

Sokrates — Öyleyse, düzenli, düzgün yapılmış bir ev iyi, düzgün olmayan ev kötüdür, değil mi?

b *Kallikles* — Evet.

Sokrates — Gemi için de böyle değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — İnsan vücudu için de bunu söyleyemez miyiz?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Peki, ruh için ne dersin? Düzensiz bir ruh mu, yoksa düzenli ve uyumlu bir ruh mu iyidir?

Kallikles — Daha önce söylediklerinize göre ikincisi..

Sokrates — Bedene düzen ve uyumluluk veren etkiye ne
c diyoruz?

Kallikles — Sanırım, sağlık güçlülük demek istiyorsun.

Sokrates — Evet, onu demek istiyorum. Ya ruhun düzenini, uyumluluğunu yapan etkiye ne ad veriyorsun? Beden için olduğu gibi, buna da bir ad vermeye çalış.

Kallikles — Sen neden vermiyorsun Sokrates?

Sokrates — Peki, benim bir ad vermem sence yeğse, bulayım. Ancak, diyeceğimi doğru görürsen, doğrudur de, doğru görmezsen, çürüt benim dediğimi. Bedene düzen, düzgünlük veren «sağlık»tır bence, sağlamlıkla bedenin bütün öteki iyilikleri bundan gelir... Doğru mu?

Kallikles — Doğru.

Sokrates — Ruhun davranış düzenine, düzgünlüğüne de «yasalara uygunluk» ve «yasa» adı verilir. İnsanı yasalara uygun ve düzenli kılan bunlardır. Biz böylece ölçülü ve doğru oluruz. Böyle değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — İşte, namuslu, sanatını bilir gerçek söylevcinin, insan ruhuna seslenirken, ister ona bir şey versin, ister ondan bir şeyi söküp atsın, bütün davranışlarında, bütün sözlerinde bunları gözetmesi gerekmez mi? Yurttaşlarının ruhuna doğruluğu aşılayıp eğriliği oradan atmak, ölçülülüğü aşı-
e

layıp ölçüsüzlüğü oradan atmak, bütün erdemleri aşılayıp bütün kötülükleri oradan atmak söylevcinin amacı değil midir? Bu söylediklerimle birlik misin?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Sağlık durumu kötü olan bir adama, bir hastaya, yararı dokunmak şöyle dursun, doğru düşünülecek olursa gerçekten kötü gelecek birçok güzel yemekler, içkiler, lezzetli şeyler vermek neye yarar Kallikles? Doğru değil mi?

Kallikles — Doğru değil diyemem. 505 a

Sokrates — Çünkü bence, bedeni kötü durumda olan bir adamın, yaşayışında bir iyilik yoktur... Bu durumda, onun yaşayışı kötüdür. Doğru söylemiyor muyum?

Kallikles — Evet. b

Sokrates — Hekimler, sağlam bir adamın, acıkınca yemesine, susayınca içmesine, isteklerini canı çektiği gibi yerine getirmesine bir şey demezler de, hastalanınca ,istediği gibi yeyip içmesini yasak ederler. Bunda da birlik miyiz?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Benim iyi dostum, ruh için de doğru değil mi bu kural? Ruh kötü durumda ise akılsızsa, ölçüsüzse, doğruluktan, dinden ayrılmışsa, onun isteklerini dizginlemek, iyileşmesine yaramayan şeylerden onu korumak gerekmez mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Böyle davranmak, ruh için en iyisi değil midir?

Kallikles — En iyisidir.

Sokrates — Ama ruhu isteklerinden alıkoymak, onu cezalandırmak olmaz mı?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Öyleyse, demin düşündüğünün tersine, isteklerinden alıkonmak, cezalandırılmak, ruh için, ölçüsüzlükten, dizginsizlikten daha iyiymiş değil mi?

Kallikles — Ben anlamıyorum Sokrates, kim anlıyorsa c ona sor.

Sokrates — İşte, doğru yola gelmeye, tartışmanın buyurduğu cezaya çarpılmaya katlanamayan bir bay.

Kallikles — Söylediğin sözlerin bence hiç önemi yok, Gorgias'ın hatırı için cevap verdim deminden beri.

Sokrates — Ne yapalım şimdi? Konuşmayı orta yerde bırakalım mı?

Kallikles — Ne istersen yap.

Sokrates — «Masal yarıda kalmaz, ucuna varır» derler,
d ben de konuşmamızı yarıda bırakmak istemezdim. Ne olur, biraz daha dayan da, ucuna varalım.

Kallikles — Ne zorbalık bu Sokrates? Seni de, tartışmanı da bırakmak istiyorum ben. İstersen başkasını bul, onunla tartış.

Sokrates — İsteklisi var mı? Tartışmayı bitirmek istiyorum.

Kallikles — Benim yardımım olmadan, ya tek başına konuşarak, ya da kendin sorup kendin cevap vererek bitiremez misin?

Sokrates — Benim de Epikarmes gibi, «Önce iki kişi ko-
e nuştu, şimdi bir kişi yetecek» demem mi gerekiyor? Bakıyorum da, yardım etmek isteyen yok. Sonuna değin tek başıma gideceksem, her şeyden önce şunu söyleyeyim: Bu konuda doğru olanı da, yanlış olanı da bilmek için, yalnız ben değil, hepimiz tutuklanmalıyız. Şimdi kendi görüşümü anlatacağım. Ama içinizden biri, yanlış bir sonuca vardığımı düşünecek olursa, durdurmalı beni, çürütmeli sözlerimi. Çünkü ben ,düşüncelerimi bir bilim gibi ortaya sürüyorum, sizler
506 a gibi araştırıyorum ben de. İşte bu yüzden, karşımdaki, beni durduran bir söz söylerse, onu ilk benimseyecek ben olurum. Tartışmayı sona erdirelim diye böyle konuşuyorum, siz istemiyorsanız bırakıp gidelim.

Gorgias — Bana kalırsa Sokrates, son tartışmayı bitirmeden ayrılmayalım. Arkadaşlar da böyle düşünüyorlar sa-
b nırım. Ben kendi payıma, sözlerinin sonunu dinlemeyi çok istiyorum.

Sokrates — Ben de Gorgias,tartışmayı Kallikles'le sürdürmek isterdim; böylece o «Zethos» olurdu, ben de onun karşısında «Amphion» olurdum. Ama Kallikles, madem tartışmayı bitirmek için bana yardım etmek istemiyorsun, bari dinle, yanlışımı görürsen çürüt sözlerimi. Bunu yaparsan, senin bana kızdığın gibi ben sana kızmayacağım; tersine, senin adını mezar taşıma, yardımseverlerin en büyüğü diye kazıtacağım.

Kallikles — Dostum, bana bakma, sen bitir sözünü. c

Sokrates — Öyleyse dinle beni, tartışmayı başından alıyorum: Hoş ile iyi bir midir? Hayır, değildir. Kallikles'le ben burada birliğiz. Hoşu mu iyiye varmak için kullanmalı, yoksa iyiyi mi hoşa varmak için? Elbette iyiye varmak için hoşu. Hoş, varlığından zevk aldığımız, iyi de varlığından iyi olduğumuz şey değil midir? Öyledir. Bizim iyi olmamız, bütün iyi şeylerin iyi olması, bizde ve onlarda birtakım erdemlerin bulunmasındandır. İşte ben bu kanıdayım Kallikles. Ama bedenin, ya da ruhun, bir aracın, ya da yaratığın erdemi, talihin verdiği bir şey değildir; onların payına düşen doğruluğun, düzenin sonucudur. Doğru söylemiyor muyum? Bana göre öyle. d Öyleyse, her şeyin erdemi, düzeninden mi gelir? Evet, diyorum ben. Bir şeyin iyi olmasını sağlayan bu düzen, o şeyin özünde bulunan, özel bir düzen midir? Öyledir. Düzenli olan bu şey ölçü müdür? Evet. Ölçülü ruh iyi midir? Evet demekten başka cevabım yok benim Kallikles, senin var mı? e

Kallikles — Sen konuşmana bak, dostum.

Sokrates — Şunu da ekleyeyim, ölçülü ruh, iyi ruhsa, 507 a bunun tersi olan ruh, demek budala, ölçüsüz ruh, kötü ruhtur. Çok doğru.

Peki, ölçülü adam, insanlara karşı olsun, tanrılara karşı olsun, yakışanı yapmayacak mıdır? Çünkü böyle yapmazsa, ona ölçülü denmez, yakışanı yapacaktır. İnsanlar karşısında doğru olanı, tanrılar karşısında da kutsal olanı yerine getirecek; doğru olanla, kutsal olanı yerine getirense, doğru ve dinli olmaz mı? Olur, çok doğru. Korkusuz da olmaz b mı? Çünkü ölçülü bir adamın ödevi, yapması gerekenin ardına düşmemek, onu önlemektir; o yalnız ödevi olan şeyleri, insanları, zevkleri, acıları sabırla yüklenir. İşte bu yüzden Kallikles, ölçülü adam, demin söylediğimiz gibi, doğru, korkusuz, dinine bağlı olduğu için, tam bir iyi adamdan başkası olamaz; iyi adam olduğu için de, ne yapsa iyi ve eksiksiz c olur; yaptıkları iyi olan ise mutlu ve esendir. Kötü işler yapan adam, mutsuzdur. İşte senin beğendiğin bu ikincisi, ölçülü adamın karşıtı olan ölçüsüz adam. Benim dediğim bu, bunların doğru olduğunu savunuyorum. Bunlar doğruysa, daha ileri gidiyorum, diyorum ki, mutlu olmak isteyen ölçülülüğü aramalı, uygulamalı, ölçüsüzlükten kaçabildiğince kaçmalı; yaşayışını düzene sokan böyle bir adamın yanına ceza d

uğramaz. Ama ona, ya da arkadaşlarına, ister devlet olsun, ister özel kişiler olsun, ceza gerekti mi, verilmeli, çektirilmeli, böyle yapılmalı ki mutlu olsunlar. İşte bence herkesin amacı bu olmalı; herkes kendi gücüyle ve devletin gücüyle
e bu amaca yönelmeli; doğrulukla, ölçüyle davranarak mutlu olmalı, başıboş tutkularından ötürü acı çekmemeli, sonu gelmez isteklerini doyurmak için haydutça yaşamamalı. Yoksa insanın da, tanrının da dostu olmaz öylesi, çünkü kaynaşma yeteneği yoktur onda, kaynaşma yeteneği olmayınca da dostluk olmaz. Filozoflar bize diyorlar ki Kallikles, dostluk, düzen, ölçülülük, yerle ve gökle, tanrıyla ve insanla sıkı bağlı-
508 a dır; işte evrene bu yüzden Kosmos, ya da düzen derler, düzensizlik, karışıklık demezler dostum. Sen bir filozofsun, ama bu geometrik denklemin, gerek tanrılar, gerek insanlar arasında çok kuvvetli olduğunu bilmiyorsun; denksizliğe çalışmak gerektiğini sanıyorsun, geometriye aldırmıyorsun. Şimdi, mutluluğun doğruluktan ve ölçülülükten, mutsuzluğun da
b kötülükten doğduğunu doğru bulmuyorsan çürütmek gerek, yok doğru buluyorsan, bakalım bundan ne gibi sonuçlar çıkacak? Bundan benim daha önce çıkardığım sonuçlar çıkacak Kallikles, hani yanlış bir iş yapınca kendini, oğlunu, arkadaşlarını suçlamak, bunun için de söylevciliği kullanmak
c gerekir demiştim de, ciddi olup olmadığımı sormuştun bana... Doğrudur bütün bu sonuçlar. Demek Polos'un çekingenlikten doğru dediğini sandığın, kötülük etmenin kötülük görmekten daha çirkin, bu yüzden de daha kötü olduğu düşüncesi gerçekten doğruymuş. Öte yandan, Polos'a göre, Gorgias'ın da çekingenlikten benimsemiş göründüğü söz, söylevcinin doğru olması, doğruluk bilimini edinmesi gerektiği sözü de, gene öyle, gerçekten doğruymuş.

Bu böyleyse, şimdi gelelim senin söylediklerine. En büyük tehlike karşısında, kendime de, arkadaşlarımdan, yakınlarımdan birine de yardım edemez, onları koruyamazsam, bana istediğini yapacak, isterse suratımın orta yerine bir yum-
d ruk patlatacak, (sen böyle gürültülü bir söz-söylemiştin), isterse mallarımı elimden alacak, beni yurdumdan sürecek, ya da, daha kötüsü, beni ölüme sürükleyecek birinin köle gibi yumruğu altına girecek olursam, senin dediğine göre, çok çirkin bir duruma düşerim. Bakalım doğru mu bu? Söyleyeceğimi şimdiye değin çok kez söyledim, ama bir daha söyle-

sem ne çıkar? Ben diyorum ki Kallikles ,suratımın ortasına haksız yere bir yumruk yemem, etimin, paramın kesilmesi, e
insanın düşebileceği en büyük kötülük değildir; beni, benim yakınlarımı haksız olarak dövmek, öldürmek çok daha çirkin, çok daha kötüdür; beni ve yakınlarımı sürmek, köle etmek, yağma etmek, ya da bunun gibi bir kötülüğe düşürmek, o kötülüğü yapanı benden çok daha çirkin ve kötü durumda bırakır. Daha tartışmanın başında ortaya koyduğum bu gerçekleri, keskin bir benzetişle söyleyeyim, böylece demirden ve elmastan bağlara benzeyen kelimelerle belirtip perçinledik. Senin gibisi, ya da senden daha gözü pek bir yavuz, bun- 509 a
ları kırsa da, dediklerimin doğruluğu sarsılmaz. Çünkü, nasıl oluyor bilmem ama, senden daha da aykırı konuşanlar içinde gülünç duruma düşmeyeni hiç görmedim, bunu boyuna söylemişimdir, gene de söylüyorum. Söylediğim doğruysa, kötülükten en büyük fenalığı kötülük eden görüyorsa, ama kötülük edenin ceza çekmemesi daha da büyük bir kötülükse, bu duruma düşüp gülünç olmamak için ne yapmalı? Yapıla- b
cak işlerden biri, fenalıkların en büyüğünü kendimizden uzak tutmak olmamalı mı? Kendimize de, ailemize ve arkadaşlarımıza da bu bakımdan yardım edemeyecek durumda olmak en büyük kötülük değil midir? İkinci olarak, ikinci büyük fenalığı, üçüncü olarak üçüncü büyük fenalığı, böylece öteki fenalıkları kendimizden uzak tutmak gelir. Fenalık ne denli büyük olursa, onu kendimizden uzak tutmak o ölçüde güzel, c
uzak tutmamak çirkindir. Doğru değil mi Kallikles?

Kallikles — Evet, çok doğru.

Sokrates — Kötülük etmek ve kötülük görmek diye iki çeşit fenalık bulunduğunu, bunlardan kötülük etmenin çok fena, kötülük görmeninse az fena olduğunu gördük. İnsan ne gibi tedbirlerle bu iki çeşit kötülüğe karşı kendini koruyabilir? Güçlü olmakla mı, iradeli olmakla mı? Şunu demek istiyorum, elimizden sadece kötülükten kaçınmak geliyorsa bununla yetinmeli miyiz, yoksa güçlü olmaya mı bakmalıyız? d

Kallikles — Güçlü olmaya bakmalıyız, belli.

Sokrates — Peki, kötülük etmeye ne dersin? Kötülük etmemek için, kötülük etmeyi istememek yeter mi? (Çünkü istemeyen kötülük etmez). Yoksa bunu sağlayan bir güç, bir sanat mı var? Bu sanatı öğrenip uygulamayanlar hep kötü e
kişi olarak mı kalıyorlar? Polos'la ben, kimsenin isteye isteye

kötülük etmeyeceğinde, kötülüğün ancak istemeye istemeye yapıldığında birleştiğimiz için yanıldık mı, yanılmadık mı, söyler misin Kallikles?

Kallikles — Yanılmadınız diyelim de sözünü bitir Sok-
510 a rates.

Sokrates — Öyleyse, kötülük etmemek için o gücü, o sanatı elde etmek mi gerekiyor?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Peki, tamamıyle değilse bile, elden geldiğince kötülüğe uğramamamızı sağlayan sanat nedir? Bence bu, başta bulunmanın, giderek zorbanın, ya da başta bulunanlarla arası olanların sanatıdır... Benim gibi düşünüp düşünmediğini öğrenmek istiyorum.

b *Kallikles* — Çok güzel söyledin Sokrates, akıllıca konuşunca seni nasıl tuttuğumu yalvarırım gözden kaçırma.

Sokrates — Şimdi iyi düşün, şu görüşümü de tutup tutmadığını söyle: Bana kalırsa herkes, kendine en çok kim benziyorsa onun en iyi dostu olur... Eski bilgilerin dediği gibi, benzeri benzerine... Sen de böyle mi düşünüyorsun?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Ama zorba kabaysa, bilgisizse, kendinden üstün ve erdemli olandan korkar, onunla tam anlamıyle hiçbir zaman dostluk kuramaz.

Kallikles — Bu da doğru.

c *Sokrates* — Ama kendinden çok aşağı kimselerle de dost olamaz, çünkü onları hor görür, hiçbir zaman gerçekten bir dost gibi bakmaz onlara.

Kallikles — Evet.

Sokrates — Demek zorba ancak kendi gibilerle, huyu huyunu, suyu suyunu tutan, buyruğuna giren, işine yarayanlarla dostluk kurabilir. Ancak öylesi devlette güçlü olur, başına belâ açmadan kimse ona kötülük edemez... Böyle değil mi?

d *Kallikles* — Evet.

Sokrates — Öyleyse bir genç, «Ben nasıl büyük bir adam, korkulur bir adam olabilirim?» diye sorarsa, bence ona gösterilecek yol, ta çocukluğundan başlayarak, efendisi gibi olmaya, kendini elinden geldiğince ona benzetmeye, onun üzüldüğü yerde üzülüp, onun sevindiği yerde sevinmeye alıştırması değil midir?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Bu yoldan giderek, sizin dediğiniz gibi, sonunda büyük bir adam, kötülük görmeyen bir adam olmayı e
başaramaz mı?

Kallikles — Çok doğru.

Sokrates — Ama kötülük etmekten kaçınabilecek midir bakalım? Doğru olmayan bir zorbaya benzediği, onun etkisinde olduğu için ,doğruluğun karşıtına varmayacak mıdır? Elinden geldiğince kötülük edip ceza görmemeye bakmayacak mıdır?

Kallikles — Doğru.

Sokrates — Öyleyse, efendinin yolundan gittiği, böylece 511 a
eline birtakım güçler geçirdiği için, ruhu kötüleşip bozulmayacak mı, bu da onun için en büyük fenalık olmayacak mı?

Kallikles — Sen her şeyi alt üst etmeye bakıyorsun Sokrates; zorbanın yolundan giden ,isterse, kendine uymayanları öldürür, onların mallarını elinden alır, bunu bilmiyor mu- b
sun?

Sokrates — Sevgili Kallikles, senden, Polos'tan, aşağı yukarı bu ilde oturanların hepsinden bunu duydum, sağır değilim. Ama beni de dinlemeni istiyorum. Söyleyeyim, evet, isterse öldürür... Kötü adam, doğru adamı, iyi adamı öldürür.

Kallikles — İnsanı kızdıran da bu değil mi?

Sokrates — Hayır, akıllı bir adamı kızdırmaz, akıl da bunu gösteriyor. Bizim bütün çabalamamız, yaşayışımızı alabildiğine uzatmak, kendimizi hep tehlikelerden korumanın yollarını öğrenmek, bana salık verdiğin gibi, bizi mahkeme kapılarından kurtaracak söylevciliğe benzer sanatları edin- c
mek için midir sanıyorsun?

Kallikles — Evet, gerçekten öyle sanıyorum, sana iyi bir şey salık vermişim.

Sokrates — Peki, dostum, yüzme için ne düşünüyorsun? Büyük bir sanat değil midir yüzme?

Kallikles — Değildir.

Sokrates — Ama yüzme bilmek adamı ölümden kurtarır; yüzme bilmenin gerekli olduğunu gösteren durumlar vardır. Yüzücüleri hor görüyorsan, sana başka bir büyük sanat, d
gemicilerin sanatını söyleyeyim. O da, söylevcilik gibi, yalnız ruhları değil, bedenleri, malları da en büyük tehlikeden korur; ama gösterişsiz, alçak gönüllü bir sanattır bu; olağan-

üstü bir iş yaptığını ileri sürüp böbürlenmez. Bizi Aegina'dan Atina'ya getirmekle, tıpkı mahkemedeki söylevcimiz gibi, esenliğe erdirir de, buna karşılık ancak iki obol ister; daha uzun bir yoldan, Mısır'dan, ya da Pontos'tan getirdiyse, demin söylediğim gibi, yolcuyu, yolcunun eşini, çocuklarını, mallarını sağlıkla Pire'ye çıkardığından en çok iki drahmi alır; işte böyle bir sanatın ustası olan ve bütün bu işleri başaran adam, karaya çıkınca, kıyıda, gemisinin yanında caka
e satmadan dolaşır. Çünkü, boğulmaktan kurtarmakla bu yolculardan hangisine yararlı, hangisine zararlı olduğunu söyleyemeyeceğinin farkındadır; bilir ki, gemiye bindikleri gibi çıkmışlardır yolcular, onların ruhlarında da, bedenlerinde de en küçük bir iyilik olmamıştır. Ama ağır, iyileşmez hastalıklardan birine tutulmuş olan yolcunun kurtulmasına sadece acınır, çünkü boğulmaktan kurtulanın ona bir yararı olamaz. Bedeni değil de, ruhu, bu en değerli parçası, ağır ve iyileşmez hastalıklardan birine tutulmuş olanı kurtarmaksa, ona
512 a hiçbir şey kazandırmaz; ister denizden, ister mahkemelerden, ister başka vartalardan kurtulmuş olsun, yaşaması neye yarar onun?.. İşte gemici, böyle bir adam için, iyi yaşayamıyorsa hiç yaşamasın daha iyi diye düşünür.

Gemici de bizim kurtarıcımızdır, ama bu yüzden, bir makine yapıcısından daha çok övünmesi hiç gerekmez. Oysa ma-
b kine yapıcısı, bir generalden, bir gemiciden, kendi kurtarıcı gücü bakımından, pek de geri değildir, çünkü sırasında iller kurtarır. Mahkeme söylevcisiyle onu nasıl ölçebiliriz? Ama
c o da, senin yüce konuşuşunla bir konuşmaya başlarsa, sözleri altmda ezer seni, hepimizin makine yapıcısı olmamız gerektiğinde direnir, ondan başka hiçbir uğraşın değerli olmadığına bizi inandırmak için söylenmedik söz bırakmazdı. Ama sen gene onu, onun sanatını hor görürdün, onu gemi yapıcısı diye alaya alırdın, kızlarının onun oğlu ile, oğlunun onun kızlarıyle evlenmesini istemezdin. Ama ne hakla, hangi sebebe
d dayanarak? Senin makine yapıcısını, ya da şimdi söylediğim öteki sanatçıları küçük görmeye ne hakkın var? Biliyorum, «Ben onlardan daha iyiyim, daha iyi bir ailedenim» diyeceksin. Ama en iyi adam benim anladığım gibi değilse, erdem sadece kendini, kendinin olanları kurtarmaksa senin, özü ne olursa olsun, makine yapıcılığını, hekimliği, ya da kurtarıcımız olan öteki sanatları kötülemen gülünçtür. Ey dost, dü-

şünmeni istiyorum, iyi olmak, soylu olmak, belki de kurtulmaktan, kurtarmaktan çok daha başka şeyle ölçülür. Daha çok yaşasam diye durmadan düşünen adam, gerçekten iyi bir adam olabilir mi? Doğru adam, kadınların dediği gibi, alın yazısından kimsenin kurtulamayacağını bilir, bildiği için de e
yaşamanın delisi olmaz, bu işi tanrıya bırakır, yaşadığınca en iyi nasıl yaşayacağını düşünür; bu da, senin şimdi Atinalıların sevgisini kazanmak için elden geldiğince onlara benzemeyi düşündüğün gibi kendini içinde bulunduğu töreye uydurmakla ve devlette güçlü olmakla mı sağlanır? Her neyse, 513 a
bunun çıkarımıza uygun olup olmadığını düşünmeni istiyorum. Çünkü böyle bir gücü elde etmek karşılığında birtakım tehlikeleri göze almayı doğru bulmam; bilirsin ya, Tesalyalı büyücü kadınlar, ayı kendilerine çekmişler ama çeker çekmez de yok oluvermişler. Biri sana, iyilikte de, kötülükte de devletin gidişine ayak uydurmadan devlette büyük bir yer tutabileceğini gösterir sanıyorsan aldanırsın Kallikles; çünkü Atinalı Demos'la Pyrilampos oğlu Demos'un gerçek öz dostu b
olmak isteyenin, sadece kendini onlara benzetmesi yetmez, doğuştan onlara benzemesi gerekir. İşte bu yüzden, ancak seni tıpatıp onlara benzetecek olan adam, isteğin üzerine, devlet adamı, söylevci olmanı sağlayabilir. Çünkü herkes kendi diliyle sövlenen, kendi huyuna, suyuna uygun sözleri beğenir, tersini beğenmez. Ama belki de sen, tatlı Kallikles, başka türlü düşünüyorsundur. Ne dersin? c

Kallikles — Nasıl oluyor da söylediklerin bana hep doğru görünüyor Sokrates?.. Ama arkadaşların çoğu ne durumdaysa ben de o durumdayım gene, bütün bütün inanamıyorum.

Sokrates — Demos aşkı, ruhunda öylesine yerleşmiş ki Kallikles, bana karşı koyuyor, bu yüzden inandıramıyorum seni. Ama konuştuklarımız üzerinde yeniden durur, bu se- d
fer daha da iyi incelersek, sanırım hepsine inanırsın. Öyleyse ne olur düşün; ruhu da, bedeni de yetiştirmenin iki yolu var demiştik; bunlardan biri zevki, ötekiyse en yüksek iyiliği gözetiyordu... Böyle ayırmamış mıydık?

Kallikles — Çok doğru.

Sokrates — Bunlardan zevki gözeten, bayağı bir dalkavukluktur dememiş miydik? Çıkardığımız ikinci sonuç bu değil miydi?

e *Kallikles* — İlle istiyorsan öyle olsun.

Sokrates — Ötekiyse ,ister bedeni, ister ruhu, hangisini ele alırsa, en büyük olgunluğa erişiyordu, değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Devletimize, yurttaşlarımıza karşı da böyle yapmamış gerekmez mi? Onları, elden geldiğince iyi kılmaya çalışmayacak mıyız? Parası, işi, ya da herhangi bir gücü olanlarda iyilik, doğruluk yoksa, onlara gösterilecek herhangi bir
514 a iyiliğin hiçbir yararı olmayacağını daha önce görmüştük. Böyle mi?

Kallikles — Öyle olsun.

Sokrates — Peki, ikimiz birtakım kamu işlerine girişseydik, surlar, tersaneler, tapmaklar gibi büyük yapılar yapmak işini üzerimize almak için birbirimizi kandırsaydık, ilkönce,
b yapı işlerini bilip bilmediğimizi, bilmiyorsak bunu kimden öğreneceğimizi kendi kendimize sormamız gerekmez miydi? Sence gerekli değil midir bu Kallikles?

Kallikles — Gereklidir.

Sokrates — Sonra da ,kendimiz için olsun, arkadaşlarımız için olsun, özel evler yapıp yapmadığımızı, bu evlerin, güzel olup olmadığını düşünmeyecek miydik? Yüksek, usta öğretmenlerin elinden yetiştiğimizi, ama sadece onların yardımıyle değil, onlar olmadan da birçok güzel yapılar yapmış olduğumuzu görürsek, bu durumda kamu işlerine girişmekten kimse bizi caydıramazdı. Ama ortada böyle bir öğretmen,
c bir yapı, ya da değersiz birkaç yapıdan başka bir şey yoksa, kamu işlerine girişmekle, ya da bu işleri üzerimize almak için birbirimizi kandırmakla gülünç duruma düşerdik, değil mi?

Kallikles — Doğru.

d *Sokrates* — Başka durumlarda da böyle değil midir? İkimiz hekim olsaydık da, devlet hekimliği yapabilecek ustalıkta olduğumuzu birbirimize söyleseydik, sen benim için, «İyi ama, Sokrates'in kendi sağlığı ne durumda? Yurttaşlardan, kölelerden herhangi birini iyi ettiği hiç duyulmuş mudur?» diye düşünmeyecek miydin? Ben de senin için böyle düşünecektim. Sonunda, yurttaş olsun, yabancı olsun, erkek olsun, kadın olsun, ikimizin de hiç kimseyi ilaç vererek iyileştir-
e mediğimizi anlasaydık, tanrılar hakkı için söyle Kallikles, hekim olmak için gerekli ilk özel eğitimden geçmeden, sanatın ustalığına ermeden devlet hekimliğine kalkışmak, başkaları-

na da bunu salık vermek, ne saçma olurdu? Çömlekçiliği öğrenirken işe büyük bir küple başlamak nasıl budalalıksa, bu da öyle değil midir?

Kallikles — Doğru.

Sokrates — Şimdi dostum, siyaset adamlığına başlayan, bana da bu yolu öğütleyen, öğüdünü tutmadığım için beni 515 a
yeren biri olarak düşün ki, bizim birbirimize sorulacak birkaç sorumuz vardır. Öyleyse, söyle bana Kallikles, bir yurttaşı iyi yapmak için ne yapmalı? Ahlaksız, doğruluktan şaşmış, ölçüsüz, budala bir adamın, Kallikles'in yardımıyle iyi ve doğru olduğu görülmüş müdür? Yurttaş, ya da yabancı, köle, ya da özgür, böyle bir adam var mıdır? Söyle bana Kallikles, biri çıkıp da sana bu soruları sorsaydı, ne derdin ona? Konuşmalarınla doğru yola soktuğun birini gösterebilir miydin? Siyaset işlerine girişmeden önce, kendi başına yaptığın bu çeşit işler olmuştur belki. Neden susuyorsun?

Kallikles — Sen kavgacısın Sokrates.

Sokrates — Hayır, kavga sevdiğimden değil ,gerçekten öğrenmek için soruyorum sana, bizim devlet işleri üstüne ne düşünüyorsun? İş başına geçersen, yurttaşların yetişmesinden başka bir amaç güder misin? Daha önce, birkaç kez, si- c
yaset adamının böyle bir ödevi olduğunu görmemiş miydik? Sen cevap vermeyeceksen, ben senin yerine cevap vereyim: Evet, öyle demiştik. İyi adamın yurduna edeceği iyilik buysa, demin saydığım adları düşün. Perikles, Kimon, Miltiyades, Themistokles için gene de iyi birer yurttaştırlar der misin? d

Kallikles — Evet.

Sokrates — Öyleyse bunlar, yurttaşlarımızı daha kötü değil, daha iyi etmişlerdir, değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Demek Atinalılar, Perikles halk toplantılarında ilk konuşmaya başladığında, son konuştuğu günkünden daha iyi değildiler, öyle mi?

Kallikles — Öyle gibi.

Sokrates — «Gibi» demen doğru değil dostum Perikles iyi bir adamsa, böyle olması gerekir.

Kallikles — Ne fark eder?

Sokrates — Hiç. Şunu anlamak istiyorum, herkes, Pe- e
rikles'in Atinalıları daha iyi ettiğini mi, yoksa onları bozduğunu mu düşünüyor? Çünkü ben, halka para veren ilk dev-

let adamı olarak Perikles'in Atinalıları para ve gevezelik tutkusuna kaptırıp tembel ve korkak ettiğini duydum.

Kallikles — Sen bunu, çürük kulaklı Lakedonyalılardan duydun Sokrates.

Sokrates — Ama sana sadece kulaktan duyduğumu değil, ikimizin de iyice bildiğimiz bir şeyi söylüyorum; Perikles başlangıçta çok parladı, Atinalılar o günlerde iyi durumda değil-
516 a lerdi. Ama gene de onu sorguya çekmediler. Ancak sonra, Perikles'in son günlerinde, onun yüzünden iyi oldukları günlerde, hırsızlıkla suçladılar onu, kötü bir adam diye nerdeyse ölüme çarptıracaklardı.

Kallikles — Peki, Perikles'in kötülüğünü mü gösterir bu?

Sokrates — Gösterir ya; çifte atmayan, toslamayan, ısırmayan eşeklerin, atların, öküzlerin bakıcısı, hayvanlara bu yabanilikleri aşılarsa, kötü bir bakıcı demez misin ona? Yu-
b muşak başlı hayvanları alıp onları yabanileştiren adam, kötü çoban değil midir? Ne dersin?

Kallikles — İşini kolaylaştırmak için «evet» diyeyim.

Sokrates — İşimi kolaylaştırmak için şunu da söyle: İnsan da bir çeşit hayvan sayılmaz mı?

Kallikles — Sayılır.

Sokrates — Perikles insan çobanı değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Öyleyse, Perikles iyi bir siyaset adamı olsaydı, baktığı hayvanların ,demin dediğimiz gibi, doğruluktan ayrılmaları değil, daha doğru olmaları gerekmez miydi?

c *Kallikles* — Çok doğru.

Sokrates — Peki, doğru adamlar, Homeros'un dediği gibi, yumuşak başlı olmazlar mı? Yoksa sen başka türlü mü düşünüyorsun?

Kallikles — Senin gibi düşünüyorum.

Sokrates — Demek Perikles başa geçince, Atinalılar eskisinden daha yabani oldular, üstelik yabaniliklerini ona karşı gösterdiler... Herhalde ummadı Perikles bunu.

Kallikles — Bunda da seninle birlik olmamı istiyor musun?

Sokrates — Söylediğimi doğru buluyorsam isterim.

Kallikles — Öyle olsun.

Sokrates — Peki, Perikles başa geçince Atinalılar daha

yabanileştilerse, demek daha kötü, daha bayağı oldular, değil mi?

Kallikles — Gene öyle olsun.

Sokrates — Öyle olunca Perikles iyi bir devlet adamı d
değildi demek.

Kallikles — Sana göre öyle.

Sokrates — Yalnız bana göre değil, evet dediğin sözlere uyarsak sana göre de öyle. Gene Kimon'a dönelim. Yönettiği insanlar, on yıl sesini duymayalım diye yurttan çıkarmadılar mı onu? Themistokles'e de yaptılar o işi, üstelik onu sürgün ettiler. Pritanlar kurtarmasalardı, Maraton kahramanı Miltiades'i ölüm çukuruna atmayacaklar mıydı? Senin dediğin gibi, iyi adamlar olsalardı, başlarına bunlar gelmezdi. İyi bir arabacı, arabasının başına geçtikten, atlarını buyruğuna aldıktan sonra, tam iyi bir arabacı olmuşken al aşağı düşerse ona arabacılık denmez. Başka işler için de böyledir, değil mi?

Kallikles — Evet.

Sokrates — Peki, benim dediğim gibiyse, Atina'da iyi bir devlet adamının yetişmediği doğrudur. Şimdiki devlet adamları için bunu sen de doğru buldun. Ancak eskiler öyle de- 517 a
ğildir, dedin; onları, bugünkülere üstün tuttun. Ama onlar da bugünkülerden daha iyi değildirler. İyi olmadıkları için de, söylevci iseler, gerçek söylevcilik sanatını da, dalkavukluk sanatını da kullanmadılar. Yoksa devrilmezlerdi.

Kallikles — Ama onların yaptığını kimse yapmamıştır. b

Sokrates — Ben de, sevgili dostum, devletin emekçileri olarak onları kınamıyorum; bugünkülere göre onların daha çok iş çıkaracak güçte, devletin isteklerini gerçekleştirmekte şimdikilerden daha usta olduklarını düşünüyorum. Gemiler, surlar, tersaneler ve buna benzer birçok şeyler yaptıklarına bakılırsa kafalı adamlarmış, ama halkın isteklerini iyi bir yola çevirmek, bu isteklerin kendi yolları üzerine dikilmesini önlemek, gerçek bir yurttaşın başlıca kaygusuyle yurttaşları yetiştirmek gibi işlerde, onların bugünkü devlet adamlarımıza ufak bir üstünlüklerini göremiyorum. Bütün vaktimizi bunu tartışmakla geçirdiğimiz, dönüp dönüp hep o yere geldiğimiz, birbirimizi anlamamakta ayak dirediğimiz için, sen de, ben de gülünç oluyoruz. Yanılmıyorsam, bedenin de, ruhun da iki türlü bakımı olduğunda, daha önce birkaç kez birleştik. Bunlardan biri, acıkınca yiyecek, susayınca içki, üşüyünce örte- d

cek, giyecek, ayakkabı gibi bedenin bütün ihtiyaçlarını gidermektir. Beni daha iyi anlamanı sağlamak için, hep bu örnekleri özellikle kullanıyorum. Bu şeyleri, toptancı, ya da perakendeci olarak sağlayan, ya da ekmekçi, aşçı, dokumacı, kunduracı, sepici gibi, bu şeylerden herhangi birini yapan adam, kendini bedenin bakıcısı sanır, herkes de onu öyle görür. Bu adamlardan, hiçbiri, bedene gerçekten yararlı olan, beden eğitimi ve hekimlik gibi başka iki sanat bulunduğunu, bunların ötekilere üstün olması gerektiğini, çünkü yiyeceklerle içeceklerin beden üzerindeki gerçek iyilik ve kötülüklerini bilerek çalıştıklarını, bu bilimin yalnız bu sanatlarda bulunup ötekilerde bulunmadığını bilmez. Bedenle ilgili öteki sanatların hepsi bayağıdır, kabadır; beden eğitimiyle hekimlik ise onların sultanıdır, öyle olması gerekir. Şimdi ben, bütün bunların ruh için de gerçekten doğru olduğunu söyleyince, sen önce anlamış görünüyor, dediklerime uyuyorsun, ama az sonra, bu devletin iyi ve doğru yurttaşları yok mu, diye soruyorsun; kimdir bunlar deyince de, ciddi ciddi cevap veriyorsun. Ama saydığın adlar, sana gelmiş geçmiş en iyi beden eğitimcileri kimlerdir diye sormam üzerine, ekmekçi Thearion'un, Sicilya yemekleri üstüne kitap yazmış olan Mitheocos'u, şarapçı Sarambas'ı göstermene, biri çok güzel ekmekler, biri eşsiz yemekler, biri de bulunmaz şaraplar yapma sanatını biliyor diye, işte beden eğitimcileri bunlardır, demene çok benzer gibi geliyor bana. Ama buna karşılık ben de sana derim ki, sen idmandan bir şey anlamıyorsun dostum, adlarını saydıkların, sadece bizim heveslerimizi giderirler, sanatları üstüne iyi ve doğru hiçbir şey düşünmezler, adamın bedenini doldurup şişmanlatırlar, bu yüzden onun gözüne girerler, girerler ya, adam gittikçe kendi etinden de olmaya, eskisinden daha zayıf düşmeye başlar, ama saf olduğu için, zayıflamasını, hastalanmasını besleyicilerinden bilmez, ancak yıllar sonra sağlığa aykırı oburluğunun cezasını görür, hastalanır, o sırada yanında bulunanlardan biri ,ona iyi öğütler vermek isterse, adam onu azarlar, onu suçlar, elinden gelse dövmek bile ister de, bu duruma düşmesinde gerçekten suçlu olanları över durur. İşte şimdi senin yaptığın da tam bu Kallikles; yurttaşları yedirip içirenleri, onların bütün isteklerini yerine getirenleri övüyorsun; halk da onlar için, kenti büyülttüler, diyor, ama devletin bu yaşlı devlet adamları yüzünden için için

e 518 a b c d e

işleyip büyüyen bir yara durumuna geldiğini görmüyor. Çünkü onlar kenti limanlarla, tersanelerle, surlarla, vergilerle, daha başka şeylerle öylesine doldurdular ki, doğruluk ve ölçülülük için yer bırakmadılar. Düzensizlik gelip çattığında, halk, o gün kendisine öğüt verenleri suçlayacak da, başına gelen belâların gerçek suçlularını, Themistokles'i, Kimon'u, 519 a
Perikles'i alkışlayacak; sadece yeni kazançlarını değil, daha önce elinde bulunanları da yitirdiği gün, kendinizi gözetmez- b
seniz, sana da, dostum Alkibiades'e de dil uzatacak; başına gelenden siz hiç suçlu değilken, sizi de belki onlarla suç ortağı sayacak. Bugün devlet adamları konusunda büyük bir yanlışlığa düşüldüğünü görüyorum, eskiden de böyle olduğunu duydum. Devlet adamlarından biri suçlandırılınca, yanlıştır efendim, diye bir gürültüdür, bir öfkedir gidiyor... Neymiş, devlete ettikleri bunca iyilikten sonra, haksız olarak yok ediliyormuş, filan filan. Baştan aşağı yalandır bu, çünkü bir devlet adamını, başında bulunduğu devlet, hiçbir zaman haksız yere ölüme çarptıramaz. Bence devlet adamının durumu, sofistin durumuna benzemektedir. Sofistler akıllı adamlardır c
ama gene de biraz budaladırlar; bir yandan erdemin ne olduğunu öğretirler, bir yandan da öğrencileri, ders parasını vermemekle, onlara ettikleri iyiliğe karşılık, borçlu oldukları minneti göstermemekle suçlarlar. Bundan daha saçma bir şey olabilir mi? Öğretmenlerinin yardımıyle, içinden eğriliği atıp d
yerine doğruluğu geçirmiş olan bir adam, nasıl haksızlık yapabilir? Bundan daha akıl almaz bir şey olabilir mi? Sustuğun için beni uzun konuşmak zorunda bıraktın Kallikles.

Kallikles — Hani sen, cevap veren olmazsa konuşmazdın?

Sokrates — Konuşmasına konuşurum, işte şimdi de öyle e
oldu, sen cevap vermediğin için uzun uzun konuştum. Ama dostluk hakkı için yalvarırım söyle sayın bayım, iyi ettiğini söylediğin bir adamı kötülükle suçlamak sana büyük bir saçmalık gibi görünmüyor mu?

Kallikles — Evet, öyle görünüyor.

Sokrates — İnsanlara erdemli olmayı öğretmeyi kendi sanatları sayanların bu saçmalığa düştüklerini hiç duymadın mı?

Kallikles — Duydum ama, bu değersiz adamlar üzerinde 520 a
niye duruyorsun?

Sokrates — Şunun için: Kendilerini devletin yükselmesine vermiş olduklarını söyleyen yöneticilerin, sırası gelince onun kötülüğünü ileri sürmelerine ne dersin? Bunlar da ötekilere benzemiyor mu sence? Dostum, sofistle söylevci, Polos'a da söylediğim gibi, birdir, ya da bir gibidir. Ama sen bunu bilmediğin için, söylevciliği güzel bir şey diye savunuyor, b sofistliği hor görüyorsun. Gerçekte ise, yargılara karşılık yasalar, hekimliğe karşılık idman ne denli üstünse, sofistlik de söylevcilikten öyle üstündür. Oysa ben sanırdım ki, yalnız söylevcilerle sofistler, yetiştirdikleri kimselerin sonradan kendilerine kötülük etmelerinden yakınmazlar. Çünkü bu, kendilerini suçlamak, yararlı olduklarını söyledikleri kimse- c ye, hiçbir iyilikleri dokunmadığını göstermek olurdu. Doğru değil mi?

Kallikles — Doğru.

Sokrates — İnsanları daha iyi ettikleri doğruysa, yararlı oldukları kimselerden yalnız onların para almamaları gerekir. Oysa birinden bir iyilik görmüş, sözgelişi, bir öğretmenden koşuculuğu öğrenmiş olan, öğretmeni onunla hızlı koşmaya başlar başlamaz para ödemesi için bir anlaşma yapmamış da onu bu bakımdan özgür bırakmışsa, öğrenci öğretmenine borcunu ödemeyebilir. Çünkü insanlar, hızlı koşamadıkları için değil, doğru olmadıkları için eğrilik yaparlar.

d *Kallikles* — Çok doğru.

Sokrates — Öğrencisinde kötülüğü yok eden, ondan haksızlık göreceği için korkmaz; işte yalnız o, gerçekten iyi etmişse, para ödeme işini güvenle öğrencisine bırakabilir. Doğru mu söylüyorum?

Kallikles — Evet.

Sokrates — İşte mimarlık, ya da başka sanatları öğretenlerin, karşılığında para almalarını bundan dolayı çirkin bulmamalıyız, değil mi?

Kallikles — Evet.

e *Sokrates* — Ama bir kimseye iyi olması, ailesini, devletini iyi yönetmesi için öğüt verme karşılığında para istemeyi herkes çirkin buluyor, değil mi?

Kallikles — Doğru.

Sokrates — Neden? Çünkü yalnız bu gibi iyilikler insanlarda karşılığını ödemek isteği uyandırır; iyilik eden, karşılı-

ğını görürse, ettiği iyiliği bağışlar, yoksa bağışlamaz. Doğru mu?

Kallikles — Doğru. 521 a

Sokrates — Peki, devlete nasıl yardım edeyim istiyorsun, göster bana. Atinalıları elden geldiğince iyi etmek için bir hekim gibi onlarla çekişip didişeyim mi, yoksa isteklerini yerine getirip onlara dalkavukluk mu edeyim? Başta yaptığın gibi, gene açık, doğru konuş dostum, bütün düşündüğünü söyle.

Kallikles — Bence onların isteklerini yap.

Sokrates — Dalkavukları olayım öyle mi? Çok güzel dostum, soylu bir öğüt. b

Kallikles — Kendine Misialı mı dedirtmek istiyorsun Sokrates?.. Öyle yapmazsan ne olur, bak...

Sokrates — Ne diyeceğini biliyorum: Beni öldürür, paramı alır... Bunları yeni baştan söylersen ben de sana verdiğim cevapları bir daha geçerim: Kötü bir adam, iyi bir adamı öldürmüş olur, aldığı para işine yaramaz, çünkü doğru olmayarak aldığı için, doğru olmayarak kullanır, doğru olmayarak kullandığı için alçakça, alçakça olduğu için de fena kullanmış olur. c

Kallikles — Başına böyle bir kötülük gelmeyeceğine çok güveniyorsun Sokrates; sanki başka bir ülkede yaşıyormuş gibisin, kimse seni mahkemeye sürükleyemez sanıyorsun. Oysa kötünün, alçağın biri bu işi pekâlâ yapabilir.

Sokrates — Atina'da herhangi bir adamın, herhangi bir şeyden cezaya çarpılabileceğini bilmiyorsam, gerçekten budalanın biri olmam gerekir Kallikles. Mahkemeye verilir de, senin anlattığın tehlikelerle karşılaşırsam, beni mahkemeye veren yüzde yüz kötü bir adamdır. Çünkü iyi bir adam suçsuzu suçlamaz. Ama ben ölüm cezasına çarptırılsam da şaşmam. d Bunu neden beklediğimi söyleyeyim mi?

Kallikles — Söyle.

Sokrates — Bugün Atinalılar içinde gerçek siyaset sanatını uygulayan bir benim sanıyorum, ya da birkaç kişiden biri benim; ben günümüzün tek siyasetçisiyim. Konuşurken karşımdakinin gözüne girmeyi düşünmediğim, en hoş olanı değil, en iyi olanı gözettiğim, senin bana öğütlediğin o ustalıkları, o incelikleri kullanmayı istemediğim için, mahkemede söyleyecek bir söz bulamam, Polos'a söylediğim duruma düşerim ben c de... Öyle değil mi? Çocuklardan kurulu bir mahkemede aşçı-

nın suçladığı hekim gibi yargılanırım. Bu durumda biri çıkıp da, o hekimi, «Çocuklar, bu adam size çok kötülük etti: Neşterleyip dağlayarak, aç bırakarak, nefesinizi tıkayarak, ne yap-
522 a tığını bilemez duruma getirerek hepinizi, hele en ufaklarınızı öldürmek istiyor; size acı ilaçlar veriyor, sizi aç, susuz bırakıyor. Oysa benim sunduğum yemekler, tatlılar buna benzer mi?» diye suçlasa, adam ne diyebilir? Böyle bir belâ ile karşılaşan hekimin ne diyeceğini sanırsın? Doğruyu anlatmak için, «Bütün bu fena şeyleri çocuklarım, ben sizin iyiliğiniz için yaptım» dese, yargıçlar kurulunda bir gürültüdür kopmaz mı? Nasıl da bağırırlar kim bilir!..

Kallikles — Sanırım.

Sokrates — Hekim de ne diyeceğini bilemez duruma düşmez mi?

b *Kallikles* — Düşer.

Sokrates — İşte ben de, mahkemeye verilirsem, o duruma düşeceğimi iyi biliyorum. Çünkü halka, onlara iyi, yararlı görünen zevkleri verdiğimi söylemeyeceğim gibi, bu zevkleri hazırlayanlarla, halkın hoşuna gidenlerin yerinde de olmak istemem. Biri çıkar da, akıllarını karıştırarak gençleri bozduğumu, yaşlıları da, gerek yalnızken, gerek kalabalık içinde acı sözlerle kötülediğimi söylerse, benim saklamadan, «Bütün bunları doğruluk kaygusuyle, sizin yararınız için yaptım yargıçlar,
c başka bir şey değil» diye cevap vermem de boşunadır. İşte bunun için başıma gelmeyen kalmaz.

Kallikles — İnsanın böyle kendini savunamaz durumda kalmasını iyi bir şey mi sanıyorsun Sokrates?

Sokrates — Evet Kallikles, yeter ki senin onda bulunmasını istediğin bu savunma gücünü elinde bulundursun... İnsanlara karşı da, tanrılara karşı da yanlış bir şey yapmamış, söy-
d lememiş olduğunu, göğsünü gere gere öne sürebilsin. En iyi savunma yolunun bu olduğunu kaç kez gördük. Biri çıkar da, kendimi de, başkalarını da ,bu yoldan savunabilecek güçte olmadığımı söyler, beni suçlarsa, kendi başıma kaldığımda da, birkaç kişinin, ya da bir kalabalığın karşısında da utancımdan kızarırım, gerçekten üzülürüm. Ama dalkavukluğu, söylevciliği başaramadığım için ölüme sürüklensem, benim bundan yakındığımı göremezsin. Çünkü korkak, budala olmayan ölümden çekinmez. Çünkü bir insanın öteki dünyaya ruhunda kötülüklerle gitmesi, bütün fenalıkların en büyüğüdür. Sözümün

doğruluğunu kanıtlamak için istersen sana bir hikaye anlatayım. e

Kallikles — Anlat, peki, anlat da bitirelim.

Sokrates — Dinle öyleyse, masalcıların dediği gibi, sen bunu masal sanacaksın ama ben doğru olduğuna inanıyorum, 523 a gerçeği söylüyor demek istiyorum. Homeros, Zeus'un, Poseidon'un, Pluton'un, babalarından kalan mülkü nasıl bölüştüklerini anlatır ya, işte Kronos'un gününde, insanların alın yazısıyla ilgili bir yasa vardı; bu yasa günümüze dek gelmiştir, öteki dünyada gene de sürüp gitmektedir. Bu yasaya göre, yaşarken doğruluktan, dinden ayrılmamış olan, ölünce Esenler Adası'na gider, orada, fenalıklardan uzak, tam bir mutluluk b içinde bulunur. Yaşarken doğruluktan ayrılmış, günah işlemiş olansa, Tartares denilen öç ve ceza evine gönderilir. Ancak Kronos'un gününde, daha da sonra, Zeus'un hanlığı başladıktan beri, insanlar tam ölecekleri gün yargılandıkları, demek onlar da, yargıçlar da sağ olduğu için, yargılar iyi verilmiyordu. Bunun üzerine Pluton'la Esenler Adası ileri gelenleri Zeus'a vardılar, ruhların yanlış yerlere gönderildiğini söylediler. Zeus dedi ki onlara: «Önüne geçeceğim bu yanlışlığın. Yargılar yanlış veriliyor, çünkü yargılanacak olanlar daha ölc medikleri için, yargıç katına giyinik olarak çıkıyorlar. Fena ruhlu olanların çoğu, güzel vücutlarla örtülü, zenginlikle, yüksek rütbelerle bezenmiş olduğu için, yargı günü gelen birçok tanık, onların yaşarken doğru olduklarına tanıklık ediyor, yargıçları aldatıyorlar. Ayrıca, yargıçlar da giyinik olarak d yargılıyorlar; kulakları, gözleri, bütün bedenleri, ruhlarını bir perde gibi örtüyor onların. Bütün bunlar, doğru yargılar verilmesine engel oluyor, çünkü yargılayanlar da giyinik, yargılananlar da. —Ne yapmalı?— Söyleyeceğim... Önce, insanlar ölümün geldiğini bilmemeli, bunu bilmekten onları yoksun bırakacağım. Oysa bugün biliyorlar. Bunu onların elinden alması için Prometheus'a gerekli buyrukları verdim. Bundan başka, insanlar yargılanmadan önce tepeden tırnağa soyunacaklar; çünkü, bundan böyle, öldükten sonra yargılanacaklar; yargıç da çırçıplak olacak... Demek istediğim, o da ölü olacak. Çünkü yargıç, yargılayacağı insanların ruhunu ancak çıplak olarak anlayabilir. Böylece insanlar birdenbire e ölecekler, yanlarında yakınlarından kimse bulunmayacak, güzel elbiselerini yeryüzünde bırakacaklar. Böyle yapılırsa yar-

gıçlar düzelir. Ben durumu, sizden önce anladım, bu yüzden de üç oğlumu yargıç atadım; bunların ikisi, Minos ile Rhadamantos Asya'dan, öteki, Aeacos Avrupa'dan. Bunlar, öldükle-
524 a rinde, biri Esenler Adası'na, öteki Tartaros'a giden iki yol ağzındaki kırlık yerde yargılarını verecekler. Rhadamantos Asya'dan gelenleri, Aeacos da Avrupa'dan gelenleri yargılayacak. Son sözü söylemek yetkisini Minos'a vereceğim: Ötekilerin uyuşmazlık gösterdiği durumlarda Minos'un üst mahkemesi iş görecek. İşte böylece, insanların son yolculuğunda yapılan yargılama, elden geldiğince doğru olacak.

b Dinlediğim, inandığım bu hikâyeden şu sonuçları çıkardım ben Kallikles: Ölüm, her şeyden önce, iki şeyin, ruhla bedenin birbirinden ayrılmasıdır yanılmıyorsam, başka bir şey değil. Ruhla bedenin özleri birbirlerinden ayrıldıktan sonra da değişmez. Bedenin görünüşü olduğu gibi kalır, gördü-
c ğü bakımın, geçirdiği kazaların izlerini iyice belli eder. Sözgelişi, sağlığında, ister doğuşun, ister bakımın, ister her ikisinin de etkisiyle uzun boylu olan, öldükten sonra uzun boylu, şişman olan şişman kalacaktır. Her şey için böyledir bu. Sağlığında dalgalı saça meraklı olanın, öldükten sonra dalgalı saçları vardır. Yaşarken vücudunda kamçı izleri, yaraları olanın, öldükten sonra da bu izler, bu yaralar vücudunda görünür. Sağlığında bir yeri kırık, ya da çarpık idiyse, öldükten sonra da öyledir. Kısacası, beden ölmeden önce nasılsa, öl-
d dükten sonra da, kısa bir zaman için, üç aşağı beş yukarı, öyle kalır. Bence ruh için de doğrudur bu Kallikles; bedeninden soyunan adamın ruhu, kendisinde doğuştan var olan, ya da sonradan tutulduğu hastalıkları apaçık gösterir. Bu gibileri yargıç katına çıkınca, diyelim Asyadan gelenler Rhadamanthos'un önüne sıralanınca, Rhadamanthos onları yanına çağırır, hangisi kimin ruhudur bilmeden, tarafsız olarak in-
e celer. Ellerini ya büyük bir kralın, ya şöyle böyle bir kralın, bir başbuğun sessiz ruhuna uzatmışsa, bu ruhun, işlediği cinayetlerden, ettiği kalleşliklerden ötürü, kırbaç izleri ve yaralarıyla dopdolu olduğunu görür; yalandan dolandan eğrilmiştir bu ruh, sağlığında doğruluğa boş verdiği için hiçbir doğru yanı kalmamıştır. Rhadamanthos bakar ki bu, her iste-
525 a diğini yapmaktan, şımarıklıktan, arsızlıktan, doymazlıktan ötürü biçimsiz, yamrı yumru bir şey olmuş, çekmesi gereken cezaya çarpılmak üzere, rezaletle tutuklar evine gönderir onu.

Ceza iki işe yarar: Doğru olarak cezalandırılanın, bundan yararlanarak daha iyi bir insan olması, bir de başkalarına örnek vererek neler çektiğini göstermesi, onların gözlerini korkutması, iyi birer insan olmalarını sağlaması gerekir. Tanrıların, ya da insanların verdikleri cezalardan doğru yola gelenlerin günahı geçicidir; bunlar bile, bu dünyada olduğu gibi, öteki dünyada da ıstırap ve acı çekerek iyileşir; yoksa başka türlü kurtulamazlar fenalıklardan. Ama en kötü cinayetlerden ötürü suçlu ve bu yüzden iyileşemez olanlar da örnek alınmalı, çünkü uzun uzun ceza çekseler de, bu gibiler, b
cezadan yararlanamaz, iyi olamazlar; bunlar ancak, günahları karşılığında en dayanılmaz, en acı, en korkunç ıstıraplara çarptırıldıklarını göstermek, oraya gelen bütün kötülere, ibret alınacak asılı birer örnek olurlar, onlara bu yüzden iyilik ederler. Polos'un Archelaus üstüne söyledikleri doğruysa, c
Archelaus da, ona benzer başka zorbalar da, işte tutuklar evindeki o suçluların arasındadır, ben buna inanıyorum. O korkunç örneklerin çoğu, diyorum ki, zorbalar, krallar, başbuğlar ve siyaset adamlarıdır; çünkü bunlar, ellerindeki güce dayanarak, en büyük, en dinsizce cinayetleri işlemişlerdir. Homeros da bunun doğruluğuna tanıklık ediyor; öteki dün- d
yada sürekli cezalara çarptırılanların hep, Tantales gibi, Sisyphos gibi, Titos gibi krallar, başbuğlar olduğunu anlatıyor. Ama Thorsites gibi sıradan insanların, iyileşmez sayılarak sürekli cezalara çarpıldıklarını kimse söylemiyor. Neden? Çünkü bence, en kötü cinayetleri işlemek gücü yoktu onun elinde, olmadığı için de, olanlardan daha mutluydu. Doğrusu e
Kallikles, en kötü adamlar, başta bulunanların arasından çıkıyor. Ama o tabaka, imrenilecek değerde iyi adamlar da yetiştirir; çünkü kötülük etmek için elinde büyük bir güç varken, doğru olarak yaşamak, ölmek kolay şey değildir, çok 526 a
övülmeye değer, birkaç kişiyi de geçmez bu gibiler. Ama kendilerine verilen işleri doğrulukla yapan iyi, temiz insanlar, Atina'da da, başka ülkelerde de olmuştur, gene de olacaktır. Bunlardan biri bütün Hellas'ta tanınmıştır. O da Lysimachos' un oğlu Aristides'tir. Ama, genel olarak, büyük adamlar kötü b
adamlardır dostum.

Ne diyordum? Rhadamanthos, kim olduğunu, kimin nesi olduğunu bilmediği kötü ruhu yargılarken, sadece onun işlediği suça bakar; buna göre, adamı, iyileşir, ya da iyileşmez di-

ye damgalayarak Tartaros'a gönderir, o da gider, işlediği suç-
c ların karşılığını öder. Sağlığında dine ve doğruluğa bağlı kal-
mış bir ruhla karşılaşırsa, ona hayran kalır; tanınmamış bir
adamın ruhudur bu, belki de değildir. Bana kalırsa Kallikles,
belki bu, sağlığında kendi işiyle, gücüyle uğraşmış, başkaları-
nın yaptıklarına karışmamış bir filozofun ruhudur; Rhada-
mathos onu Esenler Adası'na yollar. Aeaces da böyle yapar;
ikisinin de elinde asa vardır, bununla yargılarlar. Yalnız Mi-
d nos'un asası altındandır, oturduğu yerden, Homeros da,
Odysseus'un onu ilk gördüğü zamanki gibi,

Elinde altın asa, ölüleri yargılar.

İşte ben Kallikles, bunların doğru olduğuna inanıyorum
da, o gün yargıca ruhumu nasıl temiz, bozulmamış olarak su-
nabilirim diye düşünüyorum. Herkesin amaç bildiği üstünlük-
lerden vazgeçerek, yalnız doğruluğu bilmek, elimden geldiğin-
ce iyi bir insan olarak yaşamak, sonra da elimden geldiğince
iyi bir insan olarak ölmek istiyorum. Benim gibi yapmaları
için, herkesi bütün gücümle çağırıyorum. Bana verdiğin öğü-
de karşılık, ben de sana, yeryüzündeki çarpışmaların en büyü-
e ğü olan bu savaşa, bu yaşama savaşına katılmanı öğütlüyo-
rum. Beni ayıplamana karşılık asıl ben seni ayıplıyorum, sa-
na diyorum ki, yargılama günü gelip çattığında kendini koru-
yamayacaksın, tepene inecek diyorum: Aegina'nın oğlu olan
yargıcın önüne çıkacaksın, seni tutup götürdüğü zaman, şaş-
kınlıktan ağzın bir karış açık kalacak, ben dünya mahkeme-
lerinde nasıl sersemleyeceksem, sen de orda öyle sersemleye-
cek, belki de suratının orta yerine utandırıcı bir yumruk yi-
yeceksin, hakaretlerin her çeşidini göreceksin.

527 a Söylediklerim sana belki de masal gibi geliyor, hepsine
boş veriyorsun. Daha iyisini arayıp bulsaydık, boş vermekte
haklı olabilirdin. Ama görüyorsun işte, sen, Polos, Gorgias,
günümüzün en akıllı üç adamı olduğunuz halde, bize iki dün-
yada da yararlı olacak bir yaşayış biçimi gösteremiyorsunuz.
b Bu yüzden, bütün söylediklerimiz içinde sarsılmamış olarak
yalnız şu kalıyor: Kötülük etmek, kötülük görmekten daha
çok sakınılacak bir şeydir; erdemi, gösteriş olarak değil, ger-
çekten her şeyin üstünde tutmalı, özel yaşayışımızda da, dev-
let işinde de, onun yolundan gitmeli; herhangi bir işte doğ-

ruluktan ayrılan oldu mu onu cezalandırmalı, çünkü doğruluktan sonra gelen ikinci iyilik, doğru olmak için ceza çekmektir; bundan başka, insan, kendisine karşı olduğu gibi, başkasına karşı da dalkavukluk yapılmasından sakınmalı, ama karşında bir, iki kişi varmış, ama bir kalabalık varmış; söylevcilik sanatını da, öteki sanatları da, bütün işlerinde hep doğ- c
ruluk gözeterek kullanmalı.

Öyleyse arkam sıra gel, aklın gösterdiği gibi, seni yaşarken de, ölümünden sonra da mutlu kılacak yere götüreceğim. Biri çıkar da seni budala yerine koyar, sana hakaret ederse aldırma; vursa bile ne çıkar Zeus hakkı için, sen gerçekten d
iyi, doğru bir adamsan, erdem yolunun sana hiçbir zararı olmaz, neşeni bozma, hakaretin sillesine boş ver. Bir arada erdemin yolunu tuttuktan sonra, istersek siyasete atılırız; ya da şimdikinden daha iyi ölçüp biçecek duruma geleceğimiz için, gözümüze kestirdiğimiz başka işleri birbirimize salık veririz. Ama bu durumda kendimizi bir şey sanmaya kalkmayalım, çünkü en önemli konularda bile düşüncelerimiz boyunca değişiyor; öylesine tümden budalayız. Öyleyse, doğruluğu ve bü- e
tün erdemleri, sağlıkta da, ölümde de uygulamaktan başka iyi bir yol olmadığını öğreten aklın kılavuzluğuna uyalım. Bu yolu tutalım; başkalarına da bu yoldan gitmelerini öğütleyelim... Yoksa senin inandığın, bana da tutmamı öğütlediğin yoldan değil; çünkü o yolun hiçbir değeri yoktur Kallikles.